

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Diplomová práce

2023

Bc. Ctirad Ženka

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Dezinformace a jejich šíření na účtech sociální sítě Twitter
v Německu při volbách do Evropského parlamentu 2019**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Ctirad Ženka

Studijní program: Německá a středoevropská studia/Deutsche und
Mittleuropäische Studien

Vedoucí práce: Jakub Eberle, PhD.

Rok obhajoby: 2023

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

Bibliografický záznam

ŽENKA, Ctirad. *Dezinformace a jejich šíření na účtech sociální sítě Twitter v Německu při volbách do Evropského parlamentu 2019*. Praha, 2023. 121 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce Jakub Eberle, PhD.

Rozsah práce: 215 816 znaků včetně mezer

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá sociální sítí Twitter a šířením dezinformací v období posledních týdnů před konáním voleb do Evropského parlamentu v Německu v roce 2019. Cílem výzkumu je analyzovat šíření dezinformací bezprostředně před volbami a určit, jaká byla specifika německého prostředí této problematiky. Teorie informačního chaosu od autorů Wardle a Derakhshana umožnila detailně prostudovat šířené dezinformace. Práce vysvětluje základy teorie dezinformací a jejich propojení s pravicovým populismem. V Německu je tento fenomén spojen převážně s AfD – Alternative für Deutschland, jejíž stěžejní témata – migrace, zdánlivá cenzura nebo klimaskepticismus, jsou i definovanými tématy dezinformací v Německu. Práce vysvětluje základní teorie dezinformací, specifika německého prostředí a jejich návaznost na sociální síť Twitter jako jeden z prostředků k jejich šíření. Prostřednictvím obsahové analýzy kvantitativních dat z období 1.–25. 5. 2019 vysvětluje typy dezinformací podle teorie informačního chaosu a jejich výskyt v německém prostoru, interpretuje témata a snaží se propojit šíření dezinformací přímo s AfD jako stranou. Výzkumník analyzuje tři účty: účet volebního lídra AfD Jörga Meuthena, účet média spřízněného s AfD a účet podporovatele strany. Práce si klade za cíl zmapovat dezinformační prostor na Twitteru, vysvětlit jeho témata a potvrdit přítomnost stálých témat pravicově populistické politiky na sociální síti. Zabývá se také tím, zda a jak samotná strana používá dezinformace ve své politické kampani na Twitteru, a jak lze tyto výsledky interpretovat ve specifickém německém prostředí.

Abstract

The master thesis addresses the social network Twitter and the spread of disinformation in the last weeks before 2019 European Parliament elections in Germany. The target of the research is to analyze the spread of disinformation immediately before the elections and determine the specifics of the German Twitter landscape. The theory of information disorder by Wardle and Derakhshan enabled a deep study of disinformation. The thesis explains the basic theory of disinformation and its connection to the right-wing populist movements. In Germany, this phenomenon is connected to AfD – Alternative für Deutschland party, that follows the topics of migration, alleged censorship, and climate skepticism, which are also the defined topics of disinformation in Germany. Through a content analysis of quantitative data from 1st to 25th May 2019 explains the types of

disinformation according to the information disorder theory and the spread of disinformation in German landscape, interpretes the topics and is trying to link the spread of disinformation directly to the AfD party. The researcher analyses three Twitter accounts: the account of the party election leader Jörg Meuthen, the account of German conservative right-wing media Junge Freiheit and the account of a supporter of the party. The thesis aims to map the German disinformation landscape, explain its topics, and confirm the presence of the permanent topics of the populist right-wing party on Twitter. The thesis also addresses, if and how is disinformation used in the party's campaign on the preferred social network and how the results of the research can be interpreted in the German landscape.

Klíčová slova

dezinformace, AfD, Alternative für Deutschland, volby do Evropského parlamentu 2019, Twitter, teorie informačního chaosu, Německo, německá politika, migrace

Keywords

disinformation, AfD, Alternative für Deutschland, 2019 European Parliament elections, Twitter, information disorder theory, Germany, German politics, migration

Title/název práce

Disinformation on German Twitter Accounts during the 2019 European Parliament Elections

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu Jakobovi Eberlemu, PhD. za konzultace a vřelé rady k problematice diplomové práce. Také bych rád poděkoval své rodině a přátelům za mentální podporu, která přispěla ke zdárnému dopsání práce.

Obsah

ÚVOD.....	1
ÚVOD DO PROBLEMATIKY	4
STRUKTURA PRÁCE.....	8
VYROVNÁNÍ S LITERATUROU.....	9
METODOLOGIE	11
VYBRANÉ ÚČTY A KRITÉRIA	15
LIMITY VÝZKUMU A ETIKA.....	18
KLASIFIKACE ZKOUMANÉHO OBSAHU.....	19
1. TEORIE DEZINFORMACÍ	21
1.1 DEZINFORMACE, MALINFORMACE, MISINFORMACE.....	22
1.2 VÝZKUM DEZINFORMACÍ	23
1.3 VZNIK A ŠÍŘENÍ DEZINFORMACÍ	24
<i>1.3.1 Aktéři šíření dezinformací.....</i>	<i>29</i>
1.4 DEZINFORMACE A POPULISMUS.....	31
1.5 PSYCHOLOGIE DEZINFORMACÍ A JEJICH ŠÍŘENÍ	33
1.6 VLIV DEZINFORMACÍ A BOJ S DEZINFORMACEMI.....	35
2. DEZINFORMACE V NĚMECKÉM PROSTŘEDÍ	39
2.1 NĚMECKÁ REAKCE NA DEZINFORMACE	40
2.2 TEMATA DEZINFORMACÍ V NĚMECKU	43
2.3 ROLE AfD V NĚMECKÉM DEZINFORMAČNÍM PROSTŘEDÍ	45
2.4 FACT-CHECKING V NĚMECKU JAKO ZPŮSOB BOJE PROTI DEZINFORMACÍM ZE STRANY AfD	48
3. DEZINFORMACE VE VOLBÁCH DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU 2019 A TWITTER JAKO MÍSTO K ŠÍŘENÍ DEZINFORMACÍ.....	51
3.1 DEZINFORMACE VE VOLBÁCH DO EP 2019 NA NĚMECKÉM PŘÍKLADU	53
3.2 CHARAKTERISTIKA TWITTERU	54
3.3 TWITTER V NĚMECKU	57
4. ANALÝZA OBSAHU NA TWITTERU PŘED VOLBAMI DO EP 2019	60
4.1 OBSAH JEDNOTLIVÝCH ÚČTŮ.....	61
4.1.1 <i>Obsahová analýza účtu podporovatele AfD</i>	<i>61</i>
4.1.2 <i>Obsahová analýza účtu kandidáta strany ve zkoumaném období.....</i>	<i>65</i>
4.1.3 <i>Obsahová analýza účtu média podporujícího AfD ve zkoumaném období.....</i>	<i>68</i>
4.2 SHRnutí ANALÝZY A DISKUZE	71
ZÁVĚR	80
SUMMARY	83
POUŽITÁ LITERATURA.....	85
SOCIÁLNÍ SÍŤ.....	96
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	98
SEZNAM PŘÍLOH.....	102

Úvod

Tato diplomová práce se bude zabývat dezinformacemi na sociálních sítích a jejich propojením se současnou německou politickou scénou. Cílem práce je analyzovat data ze sociální sítě Twitter, získaná v období před volbami do Evropského parlamentu v roce 2019. Práce propojí obecné teorie o šíření dezinformací se specifiky německé politické scény a jejími aktéry, převážně reprezentovanými populistickou pravicovou stranou *AfD – Alternative für Deutschland*. Pro toto propojení využije konceptu tzv. *informačního chaosu* podle autorů Wardle a Derakhshana¹ a následné shrnutí teorie dezinformací od Kapantai et al.² a pokusí se propojit aspekty těchto výzkumů s příspěvky na sociální síti. Německá specifika navážou na výzkumy ohledně parlamentních voleb v Německu v roce 2017, která předpokládají prevalenci dezinformací u AfD a jejich šíření prostřednictvím účtů spojených s touto stranou.^{3 4}

Relevance problematiky je stále velmi výrazná a dezinformace se staly v dnešní době běžnou součástí společnosti. Pandemie onemocnění covid-19 přesunula ještě více komunikaci mezi lidmi do online prostředí. Dezinformace se dnes promítají do každých voleb, ať už na lokální, či celostátní úrovni. Vědecké i studentské práce vysvětlující dezinformace vznikají prakticky ke každému volebnímu klání po celém světě. Příkladem mohou být i poslední parlamentní volby v Německu v roce 2021.

Práce si zároveň klade za cíl interpretovat podle Wardle a Derakhshana, jaký typ obsahu se na těchto účtech šířil. Ty se dělí do několika kategorií podle vlastní typologie autora v návaznosti na běžnou typologii účtů na Twitteru:

- 1) oficiální účty strany, stranických buněk a jejich politiků,
- 2) uživatelské účty podporovatelů strany,
- 3) účty médií podporujících stranu, účty dezinformačních médií.

¹ Claire Wardle a Hossein Derakhshan, *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*, Council of Europe Report DGI (2017) 09 (Strasbourg: Council of Europe, 2017), <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>.

² Eleni Kapantai, Androniki Christopoulou, Christos Berberidis a Vassilios Peristeras, "A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework". *New Media & Society* (September 2020), 146144482095929. <https://doi.org/10.1177/1461444820959296>.

³ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, "Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election", *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 215–237, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>.

⁴ Lisa Neudert, Bence Kollanyi a Philip N. Howard, „Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What are German Voters Sharing over Twitter?“ *Comprop Data Memo* (2017).

V návaznosti na teorii lze stanovit hypotézu a otázku práce, která předpokládá následující:

- 1) účty šířily dezinformace souznějící s dlouhodobými tématy dezinformací v Německu,
- 2) témata strany AfD – Alternative für Deutschland (migrace, vnitřní bezpečnost EU) v dezinformacích převažují, šířeny jsou dezinformace převážně podporující AfD a očerňující její politické oponenty, zejména strany Unie (CDU/CSU) a Bündnis 90/Die Grünen (dále jen jako Die Grünen/Zelení),
- 3) dezinformace obsahují výstupy kampaně AfD,
- 4) na účtech lze popsat některé faktory podle Wardle a Derakhshana, především typ obsahu a rozlišení, zda jde o dezinformaci nebo některý z příbuzných pojmů.

Tyto body jsou vybrány v návaznosti na limity práce o dezinformacích a na limitech práce s daty ze sociálních sítí, kdy je nutné určit, co lze určit prostřednictvím běžných prostředků v diplomové práci. Nelze např. rozeznat druh účtu, zda jde o člověka nebo automatizovaný program, tzv. bota. Nelze taktéž plně určit, jakým způsobem tento obsah volby ovlivnil, což je problematické i pro běžné akademické výzkumy.

Otázkou také zůstává, zda dezinformace jsou šířeny za účelem škodit nebo jen jejich šíření škodí. Tento problém se jeví na první pohled jako sémantická nebo marginální otázka. Nicméně právě určení samotné škodlivosti a záměru dezinformací je jedním z největších problémů ve vědecké sféře. Mnohdy se nedá přesně určit, jak určité dezinformace vznikly a kdo je vytvořil, či přímo podnítil jejich šíření. Zároveň popularizační část badatelů často až alarmisticky předpokládá zapojení vnějších aktérů (Rusko, Čína aj.) v návaznosti na americké výzkumy, které popsaly zapojení Ruska v USA, a neuvědomují si specifika evropského prostředí.⁵ To je i vědecky skeptičtější – mnoho dezinformací vzniká samo bez vnějších vlivů čistě podle politických názorů tvůrce. Je tedy nutné si tuto otázku položit před začátkem bádání a připomenout, že reálné aktéry dezinformačního boje jde určit velmi složitě, a problematiku tak sledujeme na uživatelích sociálních sítí, nikoliv u zdroje dezinformace.

⁵ Annegret Bendiek a Matthias Schulze, *Desinformation und die Wahlen zum Europäischen Parlament*, SWP-Aktuell 2019/10 (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2019), https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2019A10_bdk_she.pdf.

Pro první dva body hypotézy využije práce charakteristiky německého politického prostředí a dostupných informací o něm. Pro vysvětlení témat dezinformací v Německu využije i volebních programů stran před volbami do Evropského parlamentu v roce 2019. Zdrojovými daty pro uvedení dezinformací na pravou míru budou rozbor dezinformací na německých fact-checkingových webech (např. *ARD-Faktencheck* nebo stránky iniciativy *Correctiv*), případně vlastní rozbor dezinformací v návaznosti na získaných datech. Pro zodpovězení třetí otázky využije práce obecného konceptu dezinformací, podrobně rozebraného v samostatné kapitole. Zároveň využije i práce fact-checkerů z týmu *ARD-Faktencheck*, která se přímo účty na Twitteru před volbami do EP 2019 zabývala.

První bod hypotézy předpokládá, že se od parlamentních voleb v Německu v roce 2017 situace nezměnila a témata dezinformací zůstala stejná. I když téma migrace jako nosné téma voleb v roce 2017 ztratilo na významu, některé strany otázku migrace a vnitřní bezpečnosti stále braly jako nejdůležitější téma strany. S tím úzce souvisí i druhý bod hypotézy: vzhledem k výzkumům na Twitteru, provedeným autory Zimmermannem a Kohringem⁶ v roce 2019 a dalšími příbuznými výzkumy,⁷ je nutné brát spojení AfD s dezinformacemi jako klíčový poznatek z těchto šetření a lze tak definovat přímého aktéra dezinformací v Německu. Lze tedy předpokládat, že dezinformace budou mířit zejména na zásadní programové priority této strany, tj. migraci a vnitřní bezpečnost EU a na oponenty, kteří zastávali ve volbách opačný názor než AfD, tj. odlišnou politiku spojenou s podporou migrace.

S tím úzce souvisí třetí bod, kdy samotní politici AfD i účty strany fungují jako „amplion“ dezinformací. Sama kampaň AfD obsahuje některá zavádějící tvrzení a lze tedy předpokládat, že je půjde v příspěvcích z Twitteru objevit a popsat.

Čtvrtý bod hypotézy zase předpokládá, že v twitterových příspěvcích půjde identifikovat typ dezinformace z teoretického hlediska, což pomůže vysvětlit šíření dezinformací před volbami do EP v roce 2019 a jejich typologii a důkladně popíše německou dezinformační scénu v prostředí sociální sítě Twitter.

⁶ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, “Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election”. *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 215–37, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>.

⁷ Lisa Neudert, Bence Kollanyi a Philip N. Howard, “Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What are German Voters Sharing over Twitter?” *Comprop Data Memo* (2017).

Posledním bodem zůstává definovat výzkumnou otázku, která v návaznosti na hypotézu zní: *Jak se šířily dezinformace ve volbách do EP 2019 v německém prostředí na sociální síti Twitter?*

Úvod do problematiky

Pro význam této problematiky bylo zásadních několik mezníků:

- 1) rok 2014 – dění na Ukrajině a invaze ruských vojsk na Krym,
- 2) migrační krize kolem roku 2015 a její impakt v německých parlamentních volbách v roce 2017, v souvislosti s prvním vstupem AfD na politickou mapu v Německu,
- 3) rok 2016 a šíření dezinformací v rámci kampaně před referendem o brexitu ve Velké Británii a následnými prezidentskými volbami v USA ve stejném roce.⁸

Pro evropský a německý kontext jsou nejvýznamnější první dva milníky, které ovlivnily způsob myšlení nad využitím informací ve vojenských konfliktech a v celkové geopolitické situaci. Překvapivě rychlá a úspěšná invaze ruských vojsk na Krym přinesla do popředí termín *hybrid warfare* (v češtině tzv. hybridní války nebo hybridní hrozby), který byl původně popsán v souvislosti s děním na Blízkém východě jako zapojení nestátních aktérů do tamějšího dění (např. hnutí Hizballáh v Libanonu) za podpory vnějších sil a cizích států.⁹ Druhá charakteristika hybridního boje je rozšíření prostředků boje za jeho tradičně vymezitelné hranice – s tím úzce souvisí i informační boj a kontrola online prostředí jako nástroje pro propagandu či rekrutování nových členů.¹⁰ Ta úzce souvisí právě se situací na Ukrajině a využitím „zelených mužičků“ Putinovým režimem. Tato krize vnesla téma dezinformací v bezpečnostním prostoru do širšího povědomí v oblasti rizika informačního boje.¹¹ V návaznosti na toto dění zareagovala i Evropská unie zřízením *East StratCom Task Force* (dále jen ESCTF), která byla v roce 2015 prvním

⁸ Andrew Dawson a Martin Innes, “How Russia’s Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign”. *The Political Quarterly* 90, no. 2 (2019): 245–256, <https://doi.org/10.1111/1467-923x.12690>.

⁹ Frank G. Hoffman, „Hybrid Warfare and Challenges“, *Joint Force Quarterly* 52, no. 1 (January 2009): 34–39.

¹⁰ Erik Reichborn-Kjennerud et al, “What is hybrid warfare?” *Policy Brief 2016*, no. 1 (Oslo: Norwegian Institute for International Affairs (NUPI) (2016)), https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/bitstream/handle/11250/2380867/NUPI_Policy_Brief_1_Reichborn_Kjennerud_Cullen.pdf.

¹¹ Jakub Eberle a Jan Daniel, “‘Putin, You Suck’: Affective Sticking Points in the Czech Narrative on ‘Russian Hybrid Warfare’ ”, *Political Psychology* 40, no. 6 (2019): 1267–1281, <https://doi.org/10.1111/pops.12609>.

projektem zahrnujícím odhalování a popisování hybridních hrozeb pod hlavičkou Evropské služby pro vnější činnost (European External Action Service, EEAS), zaměřující se na obraz EU v nečlenských státech bývalého Východního bloku.¹² Tomu se přizpůsobilo i Německo, které v roce 2016 v tzv. *Weissbuchu*¹³ spolkového ministerstva obrany poprvé definovalo hybridní hrozby s důrazem na informační boj v online prostředí.¹⁴

Druhý mezník, evropská migrační krize, poprvé vynesla na světlo problém komunikace v online prostředí v Německu v návaznosti na vzrůst extrémních nálad ve společnosti a nepřímo tak zahájila debatu o dezinformacích, která eskalovala při parlamentních volbách v roce 2017.¹⁵

Pro výzkum dezinformací v celosvětovém měřítku byl významný rok 2016 a dvě události – referendum o brexitu a prezidentské volby v USA v roce 2016. Právě na jejich příkladě bylo téma důkladně popsáno v celosvětovém měřítku. Toto se úzce týkalo i twitterových účtů v evropském prostředí, zejména v návaznosti na řešení krize německou kancléřkou Angelou Merkel, stejné účty následně podporovaly narativy proti Evropské unii během kampaně před brexitovým referendem ve Velké Británii.

Zároveň bylo popsáno v USA i v Evropě využití automatických účtů (v tomto případě v podobě tzv. trollích farem) na Twitteru a zapojení *Internet Research Agency*, propojené přímo s ruskou vládou. Tato organizace od roku 2015 aktivně vyhledávala a nakupovala falešné účty na Twitteru, aby je využívala pro ruské politické zájmy. Charakteristické pro organizaci je střídání různých narativů právě podle potřeb Putinova režimu. Ve své podstatě tak tento „výzkumný ústav“ organizovaně rozšiřuje ruskou propagandu.¹⁶

Sociální sítě zapojily do politické diskuze mnohem více obyvatel, než bylo před rozšířením internetu možné, tím pádem zvýšily i počet uživatelů zapojujících se do diskuzí. Tato část společnosti se o politiku zajímá méně a hůře se v ní orientuje. Je více náchylná k fake news a dezinformacím, což způsobuje, že efekt sociálních sítí se paradoxně zvětšuje u části společnosti, která je v USA charakterizována jako nezávislá, případně málo

¹² James Pamment, *The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative*, Carnegie Endowment for International Peace (July 15, 2020).

¹³ „*Weissbuch 2016*“, Bundesministerium der Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/weissbuch> (staženo 22. prosince 2022).

¹⁴ Ina Kraft, “Hybrider Krieg – zu Konjunktur, Dynamik und Funktion eines Konzepts”, *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik* 11, Nr. 3 (2018): 305–323, <https://doi.org/10.1007/s12399-018-0705-x>.

¹⁵ Linda Monsees, “A War against Truth’ - Understanding the Fake News Controversy”, *Critical Studies on Security* 8, no. 2 (2020): 1–14, <https://doi.org/10.1080/21624887.2020.1763708>.

¹⁶ Dawson a Innes, “How Russia’s Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign”, 245–256.

politicky angažovaná.¹⁷ Toto je v omezené míře aplikovatelné i pro evropské prostředí, což podrobně vysvětlují první dvě kapitoly práce.

Silný vliv dezinformací pokračuje do současnosti, šířené nepravdy výrazně ovlivnily i dění okolo tzv. koronavirové pandemie od jejího počátku v roce 2020, zejména ohledně původu viru, účinnosti ochrany úst a nosu či vlivu očkování na lidský organismus. Síla tohoto proudu je dnes stále viditelná a byla v posledních dvou letech popsána ve vědecké literatuře. Hlavním problémem se stalo přehlcení informacemi, označované v americkém prostředí až termínem *infodemic*.¹⁸ Zejména šíření některých konspiračních teorií a účelových dezinformací bylo hojně propíráno v médiích a na sociálních sítích, což k nim přivádělo nové a vyšší množství uživatelů.

Fenomén dezinformací stále nabírá na síle a působí na společnost a uživatele internetu významnou měrou. Stejně jako v jiných evropských státech (např. v Itálii, Francii či ČR) byl výskyt dezinformací v médiích a na sociálních sítích výrazně pozorován i v Německu. Dezinformace v prostředí německé politiky poprvé výrazně ovlivnily parlamentní volby v roce 2017. Jejich výskyt je spojen se vzestupem pravicově populistické *Alternative für Deutschland* (dále jen AfD) a s uprchlickou krizí v roce 2015 v Evropě. V případových studiích byl fenomén podrobně popsán po roce 2018. Stejně jako v USA a ve zbytku Evropy je jejich šíření dominantou sociálních sítí a dezinformačních webů či alternativních médií.¹⁹

Evropský diskurz obecně poskytuje odlišnosti zejména v typech dezinformací, které jsou šířeny. Specifikují se zejména na islám a migrační politiku a politiku vůči Rusku. Šíření dezinformačních narativů je úzce spojeno s populistickými pravicovými stranami a pravicovým extremismem. Tento jev byl po roce 2016 podrobně popsán případovými studiemi v USA i v Evropě, např. ve Švédsku²⁰ nebo Nizozemsku.²¹

¹⁷ David Lazer, Matthew A. Baum, Nir Grinberg, Lisa Friedland, Kenneth Joseph, William R. Hobbs a Caroline Mattsson. “Combating Fake News: an Agenda for Research and Action” (2017).

¹⁸ John Zarocostas, “How to Fight an Infodemic.” *The Lancet* 395 (10225): 676, [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30461-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30461-X).

¹⁹ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, “‘Fake News’ Als Aktuelle Desinformation. Systematische Bestimmung Eines Heterogenen Begriffs”, *Medien & Kommunikationswissenschaft* 66, Nr. 4 (2018): 526–541, <https://doi.org/10.5771/1615-634x-2018-4-526>.

²⁰ Ralph Schroeder, “Digital Media and the Entrenchment of Right-Wing Populist Agendas”, *Social Media and Society* 5, no. 4 (2019): 205630511988532, <https://doi.org/10.1177/2056305119885328>.

²¹ Michael Hameleers, “Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands.” *Politics and Governance* 8, no. 1 (2020): 146, <https://doi.org/10.17645/pag.v8i1.2478>.

Práce se zaměří na evropské volby v roce 2019, které nebyly ve vztahu k dezinformacím příliš prozkoumány pracemi na téma dezinformací. Volební klání se v roce 2019 konala v rozmezí od 23. do 26. května ve všech státech EU. Německo volilo v pátek 26. května.²² Jednou z charakteristik evropských voleb je označování těchto voleb jako volby druhého sledu. V politologickém prostředí se navíc mluvilo o volbách v Německu v roce 2019 s nálepkou „paradoxu důležitosti“, kdy se v médiích často objevoval termín *Schicksalswahl*,²³ referující o důležitosti voleb pro další směřování Evropy po brexitu a během mandátu Donalda Trumpa, na druhou stranu stále nebyly tak důležité, aby upoutaly pozornost většiny voličů.²⁴

Výsledkem voleb v Německu bylo vítězství CDU/CSU s 28,9 %, což znamenalo menší volební zisk než v roce 2014.²⁵ Skokanem voleb se stali Die Grünen s 20,5 %, kteří získali hlasy na úkor Unie i SPD. Ta skončila na třetím místě s 15,8 %, s nejhorším výsledkem strany v eurovolbách v její historii. Úspěchem skončily volby pro čtvrtou AfD, která obhájila své zisky z voleb v roce 2014. FDP oproti volbám v roce 2014 překročila pětiprocentní hranici a polepšila si o více než dvě procenta.²⁶ Zklamáním byly volby pro Die Linke, když strana získala pouze 5,5 % a ztratila i ve svých výrazných baštách v Durynsku či Braniborsku. Přes dvě procenta se dostaly ještě strany Die Partei a Freie Wähler.

Pro AfD byly tyto volby první obhajobou mandátů od vzniku strany v roce 2013. Do voleb je jako lídr vedl právník Jörg Meuthen, člen europarlamentu od roku 2017. Kampaň AfD se ocitla pod drobnohledem německých médií i kvůli dezinformacím a botům, užívaným v kampani v roce 2017. Program do voleb reprezentoval euroskeptické postoje strany – přesunutí kompetencí v rozhodování zpět na úroveň národních států, kontrola migrace a kritika Frontexu, který podle politiků AfD „před migrací nechrání, nýbrž migranty do Evropy vozí“. Dále podporovala omezení europarlamentu a jeho případné zrušení, protože je podle ní „nedemokratický“ (v programu nezmiňuje proč). V zahraniční

²² “2019 European Elections: National Rules”, European Parliament. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/623556/EPRS_ATA\(2018\)623556_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/623556/EPRS_ATA(2018)623556_DE.pdf) (staženo 23. prosince 2022).

²³ Melanie Leidecker-Sandmann a Jürgen Wilke. „Routine- oder ‚Schicksalswahl‘? Die deutsche Presseberichterstattung über die Europawahl 2019 im Langzeitvergleich“, in: *Europawahlkampf 2019: Zur Rolle der Medien* (Wiesbaden: Springer VS, 2020): 181–212.

²⁴ Alessandro Pellegata a Francesco Visconti, “Voting for a Social Europe? European Solidarity and Voting Behaviour in the 2019 European Elections”, *European Union Politics* (August 2021), 146511652110350, <https://doi.org/10.1177/14651165211035054>.

²⁵ „Deutschland“, Europäisches Parlament, <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/de/deutschland/> (staženo 23. prosince 2022).

²⁶ Ibid.

politice cílila na zrušení sankcí vůči Ruské federaci a zprovoznění plynovodu Nord Stream 2. Program také popíral klimatickou změnu a podporoval jiný energetický mix, zaměřený na konzervativní zdroje energie jako uhlí a také atomovou energii.²⁷

Volební výsledky AfD byly v těchto volbách znovu nejsilnější v bývalých státech Německé demokratické republiky. Strana vyhrála ve dvou spolkových zemích, v Braniborsku (19,9 %) a v Sasku (25,3 %),²⁸ kde dokonce porazila CDU/CSU, která zde prakticky neprohrála od znovusjednocení Německa v roce 1990. Dvouciferných výsledků dosáhla ještě v Durynsku (22 %) a v Meklenbursku-Předním Pomořansku (17,7 %). Ve státech bývalého západního Německa dosáhla mnohem nižších výsledků, cca okolo 9 % hlasů. To potvrdilo trendy z parlamentních voleb v roce 2017.

Struktura práce

První kapitola práce vysvětlí základní definici dezinformace, rozdíly mezi dezinformací, misinformací a malinformací a uvede do kontextu s příbuznými pojmy, jako je např. propaganda. Dále uvede do kontextu současné koncepty teorie dezinformací s důrazem na teorii tzv. *informačního chaosu* autorů Wardle a Derakhshana. Zbytek kapitoly vysvětlí, jak dezinformace fungují, propojí je s populismem a zaměří se na to, jaký vliv skutečně dezinformace mohou mít.

Druhá kapitola specifikuje německé prostředí a okolnosti vzniku problému dezinformací na tamní politické scéně. Definuje lokální témata dezinformací a vysvětlí, jak se problematika týká strany AfD. Jak Německo s dezinformacemi bojuje v médiích i jinde, nastíní podkapitola o fact-checkingu a jeho příkladech v místních médiích.

Třetí kapitola vysvětlí, jakou roli hrály ve volbách do EP 2019 dezinformace, zasadí je do kontextu současného výzkumu a popíše roli Twitteru v dezinformacích, definuje jeho lokální specifika a zaměří se na již proběhlé výzkumy ohledně dezinformací na Twitteru.

Ve čtvrté kapitole proběhne analýza výzkumu z účtů na sociálních sítích Twitter. Výstupy z výzkumu budou propojeny s hypotézou a německým kontextem dezinformací. Kapitola

²⁷ „Europawahlprogramm 2019. Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019“ AfD, <https://www.bvdw.org/fileadmin/bvdw/Upload/bilder/themen/digitalpolitik/europacheck/Europawahlprogramm.AfD.pdf> (staženo 28. prosince 2022).

²⁸ „Heft 3: Endgültige Ergebnisse nach kreisfreien Städten und Landkreisen der Europawahl 2019,“ Bundeswahlleiter, https://www.bundeswahlleiter.de/dam/jcr/5f3be4ff-f16e-4852-938d-9a038adc29cb/ew19_heft3.pdf (staženo 28. prosince 2022).

nejprve vysvětlí problematiku účtů jednotlivě a následně syntetizuje výsledky do komplexní propojené analýzy.

Vyrovnění s literaturou

Diplomová práce se pokusí dezinformace zařadit do německého a evropského kontextu bádání. Z tohoto důvodu je třeba vysvětlit, proč se autor v práci omezuje na některé zdroje, s důrazem na teorii dezinformací a informací podle *Wardle* a *Derakhshana* a oficiální publikace Evropské unie. Pro pochopení významu teorie vychází práce částečně ze zdrojů ze severoamerického prostředí. Množství publikací vzniklo na základě zkušeností z amerických prezidentských voleb v roce 2016. Obsahují informace, které mohou být pro vysvětlení problematiky dezinformací důležité, nicméně diskurz v Evropě a USA se výrazně odlišuje specifiky politického prostředí a tématy samotných dezinformací. To nutí k určité obezřetnosti při porovnávání vlastností problematiky v evropském a americkém kontextu. Kromě obecných evropských teorií využije práce naplno německých zdrojů k tématu, provedených výzkumů po volbách v Německu v roce 2017, aby vysvětlila specifika německého systému. Tato zdrojová základna nabízí široké spektrum literatury i ohledně dalších vrstev problematiky – např. sociologického propojení s dezinformacemi. Zároveň je nutné podotknout, že většina této literatury a článků je v angličtině, množství zdrojů v němčině je poměrně nízké.

Dalším bodem v hodnocení literatury je aktuálnost zdrojů a dynamika problematiky. Fenomén dezinformací postupuje každým dnem, což můžeme vidět i v současnosti (tj. v letech 2022 a 2023) v konfliktu na Ukrajině, změnami přístupu k dezinformacím v českém i evropském prostředí a dalšími posuny v literatuře. Pro zachování aktuálnosti tématu je nezbytně nutné vycházet z literatury po roce 2016 s výjimkami, jako jsou obecné definice dlouho známých jevů jako propaganda ad.

Součástí této problematiky je i vyrovnění s českou zdrojovou základnou v rámci teorie dezinformací. Stejně jako po celém světě vzniklo i v ČR po amerických prezidentských volbách v roce 2016 množství publikací popisujících dezinformace. Zásadním limitem je jejich forma sklouzávající spíše k popularizaci jevu a jeho pochopení širší společností než využití pro potřeby vědecké práce. Z tohoto důvodu využije autor těchto publikací pouze pro stanovení základních definic popisovaných termínů jako jsou *hoax* nebo tzv. *clickbait*, které srozumitelně vysvětlují, avšak neposkytují širší vědecký rámeček. V českém diskurzu

se dezinformacemi v měřítku mezinárodní politiky zabývá menší množství autorů a převažují publikace řešící fenomén dezinformací z pohledu médií a žurnalistické práce. Zároveň tvrzení v těchto publikacích (např. Gregorova *Nejlepší kniha o fake news*²⁹) jsou nadále rozporována oficiálními zprávami ministerstva vnitra ČR, jak popisují Eberle a Daniel³⁰ na příkladu ruských financí a jejich vlivu na tvorbu tzv. dezinformačních webů či alarmistických úvah Alexandry Alvarové.³¹ Specifičnost prostředí německého boje s dezinformacemi zároveň širší použití české literatury vylučuje, mimo články popisující jev v širším evropském kontextu, např. v podání Jonáše Syrovátky.³²

Problematické je také využití pojmu *fake news*, popularizovaného během amerických prezidentských voleb v roce 2016. Označuje mediální obsah, který je ve své podstatě účelově nepravdivý za účelem klamání čtenáře. Termín má řadu významů od nepochopených zpráv až po politickou satiru. Zde vědecký diskurz naráží na problematiku používání tohoto výrazu z důvodu jeho vágnosti a nepřilišné konkrétnosti. Některými autory je koncept chápán v širším kontextu nepravdivých a zavádějících zpráv, jiní autoři popisují problém spíše v užším kontextu úmyslně závadného obsahu.³³ Druhým vykřičníkem je zneužívání pojmu samotnými politiky (např. členy AfD v Německu), kteří tímto výrazem označují zprávy k nim kritické a v jejich očích poškozující, a z tohoto důvodu se mu autoři vyhýbají.³⁴ Stejný postup využívají i oficiální zprávy Evropské unie pro boj s dezinformacemi.³⁵ Wardle a Derakhshan používají termín *fabricated news* (česky *vytvořené zprávy*), zatímco např. Howard et. al.³⁶ termín *junk news* (v češtině *brak*).

²⁹ Miloš Gregor a Petra Vejvodová, *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* (Brno: CPress, 2018).

³⁰ Jakub Eberle a Jan Daniel, “Anxiety Geopolitics: Hybrid Warfare, Civilisational Geopolitics, and the Janus-Faced Politics of Anxiety”, *Political Geography* 92 (January 2022): 102502, <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102502>.

³¹ Alexandra Alvarová, *Průmysl lži: Propaganda, konspirace a dezinformační válka* (Praha: Stanislav Juhaňák, Triton, 2019).

³² Jonáš Syrovátka, “In Scrooge’s Boots: Lessons Learned on Disinformation from the 2019 European Elections”, *European View* 18, č. 2 (2019): 203–209, <https://doi.org/10.1177/1781685819879863>.

³³ Thorsten Quandt, Lena Frischlich, Svenja Boberg a Tim Schatto-Eckrodt, “Fake News”, *The International Encyclopedia of Journalism Studies* (April 2019), 1–6, <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0128>.

³⁴ Alice E. Marwick a Rebecca Lewis, *Media manipulation and disinformation online* (New York: Data and Society Research Institute, 2017), http://www.chinhnghia.com/DataAndSociety_MediaManipulationAndDisinformationOnline.pdf (staženo 22. dubna 2022).

³⁵ Madeleine De Cock Buning, *A Multi-dimensional Approach to Disinformation: Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation*, EU: Communications Network and Technology (Luxembourg: Publications Office of the European Union, March, 2018), https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/70297/DeCockB_2018?sequence=1&isAllowed=y (staženo 22. dubna 2022).

³⁶ Phillip N. Howard et al., “Junk News and Bots during the US Election: What were Michigan Voters Sharing over Twitter?”, *CompProp, OII, Data Memo*, no. 1 (2017).

Americký politolog Lazer definuje *fake news* jako vytvořené zprávy imitující média, ale odlišující se v jejich fungování a tvorbě obsahu. Sám limituje používání pojmu *fake news* ve vědeckém prostředí pouze na tuto definici.³⁷ Proto je nutné i v diplomové práci k jeho použití přistupovat opatrně.

Metodologie

Práce využije standardní metodiku sociologického výzkumu na sociálních sítích. V případě Twitteru se nabízí několik postupů, jak důkladně provést analýzu dat, tj. obsahu ze sociálních sítí. Cílem bude provedení kvalitativní obsahové analýzy příspěvků na základě sesbíraných kvantitativních dat.

Při volbě datového balíčku byl vybrán samosběr dat ze sociální sítě z několika důvodů. Prvním z nich je výběr konkrétních dat, které autor pro analýzu využije. Umožní to vybrat příspěvky ze sociální sítě přesně tak, aby co nejpřesněji splňovaly požadavky autora. Zároveň lze tato data pro možnost akademického výzkumu získat bezplatně. Tento způsob sběru dat zároveň ale je komplikovaný pro svou časovou náročnost, ačkoliv Twitter nabízí jednoduchý způsob, jak data v samotném vyhledávání na sociální síti najít.

Další z možností, např. externí soubor dat poskytnutý externí organizací nebo specializovanou firmou, přináší několik úskalí, která je třeba zohlednit. Zásadním limitem je práce s daty a možnosti vlastní konfigurace datového souboru. Komplikuje se tím také vymezení časového rámce a fakt, že získání těchto dat je od třetích stran zpoplatněn.

Základním předpokladem pro tzv. mining (těžbu) dat je využití API, tj. rozhraní k programování aplikací.³⁸ Vyhledávání přímo v API umožní získat přesně data, která výzkumník potřebuje z aplikace sociální sítě. I tento se dělí na dva podtypy: prvním z nich je získání dat z tzv. obecné API, ke které mají přístup všichni uživatelé. Laicky si to lze představit jako vyhledávací panel na sociální síti nebo možnost *vyhledat/search* v normálním internetovém prohlížeči. Druhá varianta obsahuje využití pokročilých vyhledávání, určených převážně pro samotné vývojáře aplikací. Právě tato data lze získat prací výše zmíněné externí firmy. Možnosti podobných datasetů poskytuje i Twitter a lze o ně zažádat přímo přes modul na stránkách této firmy.

³⁷ David MJ Lazer, et al., “The Science of Fake News”, *Science* (2018): 1094–1096.

³⁸ “What Is an Application Programming Interface (API)”, IBM, <https://www.ibm.com/topics/api> (staženo 3. ledna 2023).

Zde se ještě nabízí vysvětlit jeden pojem, který se s výzkumy na sociálních sítích jako Twitter nebo Facebook používá. Termín *big data* označuje velké soubory dat, stahované právě ze sociálních sítí, které posléze akademické výzkumy využívají. Zároveň označuje i jakýkoliv velký soubor dat sbíraný sociálními sítěmi i velkými státními institucemi.³⁹ Právě ochrana těchto dat je i jedním z cílů EU v memorandech uzavíraných s velkými internetovými korporacemi.

Metodologicky výzkum využije standardního vyhledávání na Twitteru podle hashtagů, i když se zároveň přímému použití hashtagů při vyhledávání vyhne. Hashtagy, tvořené znakem #, definují jeden ze základních způsobů vyhledávání na této sociální síti.⁴⁰ Tímto vyhledáváním lze snadno získat přístup k důležitým datům. Původní záměr hashtagu je identifikovat téma komunikace.⁴¹

Základní data na Twitteru se dělí do třech kategorií:⁴²

- 1) uživatelská data
- 2) časově ohraničená data
- 3) kombinovaná data

Všechny kategorie jsou pro možný výzkum potenciálně zajímavé. Kategorie uživatelských dat kombinuje základní činnosti uživatelů: tj. jejich tweety, reakce na jejich tweety nebo retweety jiných účtů. Rozšíření těchto parametrů pak umožňuje výběr i dat z neaktivnějších účtů a také kolik účtů na tento účet reagovalo, kolik příspěvků na něj reagovalo a kolik jej retweetovalo. Druhá kategorie časově ohraničených dat označuje údaje v určitém časovém rámci. Jde právě např. o zmiňované hashtagy. Kombinovaná data zas mohou dokreslit celkový obraz a umožňují získat také informace o tom, kolik účtů bylo v ohraničeném období aktivních. V rámci analýzy budou použita data ze všech kategorií v závislosti na stažený soubor dat a jeho specifika.⁴³

³⁹ Hans Ulrich Buhl, Maximilian Röglinger, Florian Moser a Julia Heidemann, "Big Data", *Business & Information Systems Engineering* 5, no. 2 (2013): 65–69, <https://doi.org/10.1007/s12599-013-0249-5>.

⁴⁰ Axel Bruns a Stefan Stieglitz, "Towards More Systematic Twitter analysis: Metrics for Tweeting Activities", *International Journal of Social Research Methodology* 16, no. 2 (2013): 91–108, <https://doi.org/10.1080/13645579.2012.756095>.

⁴¹ Kandy Woodfield, *The Ethics of Online Research* (Bingley, UK: Emerald Publishing Limited, 2018).

⁴² Bruns a Stieglitz, "Towards More Systematic Twitter analysis: Metrics for Tweeting Activities", 91–108.

⁴³ Bruns a Stieglitz, "Towards More Systematic Twitter analysis: Metrics for Tweeting Activities", 91–108.

Jak lze z těchto dat na Twitteru dále vycházet, nabízí teorie analýzy na Twitteru podle Brunse a Stieglitze.⁴⁴ Ti dělí twitterový výzkum do třech možných kategorií podle způsobu výzkumu. Nejběžnější z nich je analýza sociálních sítí, která se zároveň řadí mezi nejběžnější sociologické metody výzkumu. Jako sociální síť v tomto případě není definována přímo internetová sociální síť, jak bychom si mohli představit, ale jako navzájem propojená skupina se sociálními vztahy, která umožňuje analýzu sociální struktury ve velkém měřítku.⁴⁵ Může se zaměřit jak na malé, tak velké sociální skupiny podle potřeby. Podobnou metodu využily např. velké americké výzkumy dezinformací na Twitteru⁴⁶ nebo zpráva Friedrich-Ebert-Stiftung ohledně chování německých politických stran na sociálních sítích během voleb do EP 2019.⁴⁷

Druhou metodou je tzv. analýza sentimentu, jedna z metod výzkumu na sociálních sítích, která velmi podléhá v současnosti automatizaci a strojovému učení. Základním cílem je zjistit, zda reakce uživatele na příspěvek je pozitivní, neutrální nebo negativní. Tato metoda se uplatňuje zejména na Facebooku a na Twitteru.⁴⁸ Cílem je převést webovou informaci do formátu vhodného pro výzkum.

Třetí metoda, nejlépe pro tuto diplomovou práci aplikovatelná, se nazývá manuální analýza obsahu a žánru (Manual Content and Genre Analysis). Dává možnost aplikovat metodiku výzkumu přímo na hypotézy výzkumu velkou možností přizpůsobení parametrů. Díky ní jde vybrat přesný segment dat k analýze a zadat je dále ke zpracování. Nejlépe funguje u velkých kvantitativních výzkumů, ačkoliv se dá aplikovat i na menší celky a kvalitativní výzkumy.⁴⁹ Právě toho se dá využít u vlastního výzkumného celku na Twitteru, jak zamýšlí tato diplomová práce. Analýza obsahu umožňuje přesně pomoci vysvětlit, jak se dezinformace na Twitteru před volbami do EP 2019 šířily. Právě analýza

⁴⁴ Bruns a Stieglitz, "Towards More Systematic Twitter analysis: Metrics for Tweeting Activities", 91–108.

⁴⁵ Lenka Bušáková, „Analýza sociálních sítí / Social Network Analysis“. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, č. 2 (1999): 193–206, https://www.jstor.org/stable/41131461?seq=1#metadata_info_tab_contents.

⁴⁶ Andrew Dawson a Martin Innes, "How Russia's Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign", *The Political Quarterly* 90, no. 2 (2019): 245–256, <https://doi.org/10.1111/1467-923x.12690>.

⁴⁷ Ingrid Brodnig et al., „Wie funktioniert Social-Media-Wahlkampf“, Friedrich Ebert-Stiftung Studien (Berlin: Friedrich Ebert-Stiftung, 2019), <https://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/15655.pdf> (staženo 29. prosince 2022).

⁴⁸ Anastasia Giachanou a Fabio Crestani, "Like It or Not", *ACM Computing Surveys* 49, no. 2 (2016): 1–41, <https://doi.org/10.1145/2938640>.

⁴⁹ Seth C. Lewis, Rodrigo Zamith a Alfred Hermida, "Content Analysis in an Era of Big Data: A Hybrid Approach to Computational and Manual Methods", *Journal of broadcasting & electronic media* 57, no. 1 (2013): 34–52.

žánrů navíc napomáhá přesně vybrat mediální zdroje pro výzkum.⁵⁰ Toto lze aplikovat i na uvedené teorie dezinformací, které podobnou klasifikaci využívají.

Bruns a Stieglitz⁵¹ také rozdělují tweety podle hashtagů do dvou clusterů v návaznosti na události, které se dějí. První kategorie obsahuje akce, které se dějí spontánně, tj. přírodní katastrofy, úmrtí významných osobností nebo demonstrace. Na druhé straně jsou očekávané sportovní akce nebo právě např. volební klání v jednotlivých zemích.

Právě v této chvíli přichází na řadu limitace vyhledávání dle hashtagů, naznačená výše v této kapitole. Jakékoliv volební klání je právě událostí charakterizovanou ve druhém bodě, tím pádem generuje na sociální síti mnohem více nesouvislého provozu. V praxi to znamená, že vyhledání hashtagů např. #afd nebo #europawahl, vyhledá cokoli, co bylo na sociální síti o dané události napsáno. Znamená to, že mezi tweety patřící podporovatelům i politikům se přidají např. i tweety, co inzerují články o členech AfD, reakce politiků na rozhovory a další vyjádření, což výrazně zkreslí vyhledávání a zároveň přiřadí do datového balíčku i data, která s výzkumem nesouvisí. Příkladem toho může být i příklad z kapitoly 3 ohledně oxfordského předvolebního výzkumu z roku 2019, který neprokázal výrazné šíření dezinformací právě použitím hashtagů.⁵² Hashtagy tak budou i v této práci sloužit jako pomoc při těžbě dat ze sociální sítě, mohou se objevit také jako sekundární produkt výzkumných výsledků v analýze Twitteru před volbami 2019. Zároveň hashtagy mohou přispět k vyhledání ideálního účtu přispěvatele (viz typologie níže).

Práce využije data ze tří účtů na Twitteru, a to v rozsahu posledního měsíce před konáním evropských voleb. Toto ohraničení nabízí několik výhod: množství dat – v souvislosti s intenzivní kampaní stran je před volbami provoz největší, vrcholí předvolební kampaň a vzrůstají interakce uživatelů i jejich činnost na sociální síti.⁵³ Tento jev se neomezuje pouze pro Twitter, je běžný i pro ostatní sociální sítě. Zároveň je nejvyšší i pokrytí voleb v médiích, zejména předvolebními debatami, které právě zvyšují provoz na

⁵⁰ Riemer, Kai, and Stefanie Filius, "Contextualising Media Choice Using Genre Analysis", *Business & Information Systems Engineering* 1, no. 2 (2008): 164–176, <https://doi.org/10.1007/s12599-008-0015-2>.

⁵¹ Bruns, Axel, and Stefan Stieglitz, "Towards More Systematic Twitter analysis: Metrics for Tweeting Activities", *International Journal of Social Research Methodology* 16, no. 2 (2013): 91–108, <https://doi.org/10.1080/13645579.2012.756095>.

⁵² Patrick Beuth, "Oxford-Studie: Kaum Desinformation zur Europawahl in Sozialen Netzwerken", *Der Spiegel* (21. 5. 2019), <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/oxford-studie-kaum-desinformation-zur-europawahl-in-sozialen-netzwerken-a-1268372.html> (staženo 28. prosince 2022).

⁵³ Laura Neudert, Bence Kollanyi a Phillip N. Howard, "Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What Are German Voters Sharing over Twitter?", *ORA. Computational Propaganda Project* (September 19, 2017), <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:33f7d85c-a25e-4796-aebf-a0e601fc84c1>.

sociálních sítích a interakce uživatelů. Právě množství předvolebních debat zaujme i vybraný soubor dat. Toto období poskytne i dostatečné množství údajů, které bude pro diplomovou práci potřebné a nebude velké.

Kratší časový úsek zahrnují jiné twitterové výzkumy prováděné v ostatních zemích, např. v Itálii⁵⁴ nebo v širším kontextu EU, a to právě v případě voleb do EP 2019. Jejich rozdílem je ale vytěžení maximálních dat ve formě *big data*, což v praxi znamená veškerá data za krátké období. Cílem výzkumu pro analýzu je nicméně získat ucelený soubor, který vytvoří představu o dění v Německu v širším kontextu a vysvětlí problematiku na několika typech účtů.

Způsob vyhledávání dat na Twitteru se tedy omezí na data ze tří účtů. Samotný výstup dat bude vznikat díky možnosti pokročilého vyhledávání na sociální síti (funkce *Advanced Search*). Tato funkce umožní vyhledat na sociální síti příspěvky podle přesně daných parametrů. Toto ohraničení nabízí jasně strukturovaný celek s uceleným, ale různorodým obsahem. Díky získání dat přes *Advanced Search* bylo zároveň možné využít i jednoduchého vyhledávání na Twitteru pomocí funkcí *from*, *since* a *until*.

Funkce *from* v tomto případě obsahuje tzv. *handle*, což je unikátní adresa každého účtu (např. @musk, @junge_freiheit). Funkce *since* a *until* zase ohraničují časový rámec, ze kterého jsou příspěvky na Twitteru vyhledány.⁵⁵

Vybrané účty a kritéria

Typy účtů byly pro výzkum rozděleny do třech kategorií (přehled vybraných účtů viz Příloha č. 1):

- 1) oficiální účet strany, stranické buňky či politika strany,
- 2) účet média, spřízněného se stranou, podporující ji,
- 3) účet podporovatele strany s vysokým dosahem a pravidelným přidáváním obsahu.

První z možností, tj. oficiální účet strany nabízí pravidelné zveřejňování obsahu, vysoký dosah mezi uživatele a interakci uživatelů. Obsah na těchto účtech se sestává z výroků

⁵⁴ Francesco Pierri, Alessandro Artoni a Stefano Ceri, "Investigating Italian Disinformation Spreading on Twitter in the Context of 2019 European Elections", Edited by Fabiana Zollo. Plos One 15, no. 1 (2020): e0227821, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227821>.

⁵⁵ "Twitter Advanced Search – Find everything on Twitter", TweetBinder blog, <https://www.tweetbinder.com/blog/twitter-advanced-search/> (staženo 20. listopadu 2022).

politiků, reakcí na výroky ostatních politiků, volebních hesel i zdůrazňování volebního programu strany. Účty retweetují výroky a názory svých politiků. Množství příspěvků na Twitteru je zároveň větší než na jiných sociálních sítích, např. Facebook nebo Instagram. Účty jednotlivých stranických buněk v jednotlivých spolkových zemích zároveň retweetují obsah z oficiálního účtu strany. U účtů politiků se objevují např. sdělení o tom, kde se volič může s daným politikem před volbami setkat, jeho osobní názory na různá témata či účasti v politických debatách v médiích.

Pro vyhledávání dezinformací se nabízí několik limitů. Prvním z nich je množství příspěvků, které dezinformace neobsahují, pouze promují kandidáta před volbou nebo prezentují program strany. Dále je to i nejednoznačná možnost určit, zda se skutečně o dezinformaci jedná, zavádějících tvrzení však v nich lze najít dostatek. Vyjádření kandidátů dále také sdílí podporovatelé strany, členové třetí skupiny účtů, a přebírají z nich témata.

Z této kategorie byl vybrán účet lídra AfD v evropských volbách 2019, Jörga Meuthena. Jeho účet sice sdílel menší množství příspěvků v celkovém měřítku, zároveň ale publikuje právě program strany. Nejvhodnější se jeví i z toho důvodu, že jako účet nejvýraznějšího kandidáta AfD, má největší zásah na sociálních sítích, což potvrdily i výzkumy FriedrichEbert-Stiftung.⁵⁶

Druhým typem jsou účty tzv. alternativních médií, která danou antisystémovou stranu jako je AfD zviditelňují. Zároveň rozšiřují největší množství prokazatelně závadného či dezinformačního obsahu. Limitem těchto webů je velké množství článků v porovnání s malým počtem sdílení. Zároveň se, stejně jako u minulé skupiny, objevují přesdílené tweety na účtech podporovatelů strany. K těmto typům médií se řadí např. *Deutschland-Kurier*, přímo propojený s AfD.⁵⁷

Podobné průsečíky lze nalézt i u tradičních konzervativních médií jako jsou *Junge Freiheit*, *Compact* nebo u týdeníku *Tichys Einblick*. Obě média balancují na určité hraně, kdy straní AfD, zároveň ale nepublikují vyloženě dezinformační obsah. Na rozdíl od jasně alternativních médií mají také relativně vysoký dosah a interakci uživatelů s příspěvkem (ve sledovaném období cca 500 lajků, 100–200 retweetů). Pro porovnání lze tato média využít,

⁵⁶ Brodnig, *Wie funktioniert Social-Media-Wahlkampf*, 6.

⁵⁷ Marcus Bensmann, Justus von Daniels a Ulrich Stoll, "Die AfD und der Deutschland-Kurier: Alles nur Einzelfälle oder eine Spendenaffäre?", correctiv.org (correctiv.org, November 18, 2019), <https://correctiv.org/aktuelles/neue-rechte/2019/06/18/die-afd-und-der-deutschland-kurier/>.

nicméně je nezbytné definovat bližší specifika, aby došlo k omezení velikosti datového balíčku. Práce tak bude pracovat s dvěma kritérii: počtem lajků a klíčovými slovy. Základním předpokladem je také propojení s ostatními typy účtů, tzn. vybrat médium, které sdílí jak politik, tak podporovatel strany.

Zástupcem těchto typu účtů ve výzkumu bude účet *@junge_freiheit* konzervativního média Junge Freiheit, který nabízí v porovnání nižší dosah než účty nejvýraznějších politiků AfD. Články tohoto média ale sdílely oba typy účtů, jak lídr AfD Jörg Meuthen, tak anonymizovaný účet podporovatele strany.

Počet lajků výzkum omezí na 100, což vyřadí většinu zpráv sdílených na Twitteru účtem média. Zároveň ve výběru ale zachová zprávy, se kterými uživatelé nejvíce interagovali. Tyto zprávy se zabývaly často velmi polarizujícími tématy jako migrace. Aby nevypadly z této selekce zprávy zahrnující právě témata pro volby důležitá, bude jako druhé kritérium zařazena migrace jako téma, k tomu dopomohou i příbuzné termíny jako *afd*, *islamische* nebo *Europawahl*. Zároveň byly všechny příspěvky ve studovaném období zařazeny do samostatných kategorií i proto, aby byly vyřazeny příspěvky a odkazy na články, které s výzkumem nesouvisejí (např. historické články).

Třetím typem je účet podporovatele strany. Ten se jeví jako nejvhodnější prostředek pro analýzu dezinformací, protože kombinuje veškerá sdělení ze sociálních sítí, tj. výroky politiků, program strany, satiru či parodii nebo články z alternativních médií. Poskytuje tak nejkompexnější prostor k analýze. Tento typ účtů zároveň dokáže vytvořit a sdílet i několik desítek příspěvků denně a poskytuje dostatečné množství různorodých dat. U tohoto typu účtu je nutná selekce příspěvků, která vyřadí příspěvky osobního rázu a ty, které se nevěnují politickým tématům. Právě u tohoto typu účtů bylo využito hashtagů jako identifikačního nástroje pro vybrání účtu. Hashtagy navíc zvyšují dosah účtů a interakce ostatních uživatelů s příspěvkem, které účet vytvoří.

Pro tento typ účtů byl vybrán anonymizovaný zástupce účtů, který v době voleb měl asi 3000 sledujících. Jednoznačně podporoval AfD a ostatní euroskeptické strany v Evropě, kandidáty AfD, brojil proti politikům ostatních stran a interagoval s veřejným děním ve zkoumaném období. Zároveň sdílel i konzervativní nebo alternativní médium vybrané pro druhý typ účtů.

Limity výzkumu a etika

Jedním ze zásadních problémů je nemožnost spolehlivého vyhledání retweetů funkcí *Advanced Search*. Ta umožňuje zobrazit tyto příspěvky na určitém účtu pouze v období několika měsíců od zadání požadavku. Zároveň to ale napomáhá ohraničení datového balíčku. Práce se tak může soustředit pouze na jeden typ obsahu, a to obsah účty vytvářený. Neumožní to tedy získat informace o přesných interakcích mezi účty právě pomocí retweetů. Vzhledem k tomu, že práce se zaměřuje zejména na samotné dezinformace šířené z těchto účtů a bude analyzovat primárně jejich obsah, není to příliš velkou limitací pro samotné výsledky práce.

Jedním z limitů je i etika twitterového výzkumu a její správné využití. I vzhledem k přijetí výzkumů sociálních sítí širší společností a osobnímu obsahu u třetího typu účtu, budou základní informace o třetím typu účtu anonymizovány do té míry, aby mohly sloužit výzkumu. Jedním z důvodů je i nemožnost určit, zda jde o reálného uživatele či sofistikovaného trolla, jak vysvětlí teoretická část práce. Uživatelé navíc podle vědeckých zjištění nejsou zastánci komplexní analýzy jejich dat na osobních účtech. Cítí se naštvaní a mají pocit, že jsou sledováni.⁵⁸ I z tohoto důvodu budou používány převážně snímky obrazovky, tj. upravené screenshoty z účtu podporovatele tak, aby obsah zůstal zřejmý, stejně tak tomu bude i u odkazů na tento účet. Samotná data jsou sice veřejná, a i jako anonymizovaná snadno dohledatelná, pro důraz na etiku výzkumu budou anonymizována. Odkazy na příspěvky z Twitteru navíc obsahují tzv. handle, takže z každého odkazu by byl účet rozpoznatelný. Z tohoto důvodu budou tyto části z odkazů vynechány. Uvedení textu příspěvků nicméně je snadno zpětně dohledatelné pomocí vyhledávání na Twitteru, díky čemuž je možné legitimitu příspěvků ve výzkumu snadno ověřit.

Vyřazeny budou i příspěvky, které jsou osobního rázu, nepřispívají nijak do výzkumu dezinformací na sociální síti. Tyto budou na začátku analýzy vyřazeny. V případě dalších dvou účtů, budou zveřejňovány kompletní odkazy na jejich příspěvky, neboť jde o veřejného kandidáta strany a populární německé pravicově konzervativní médium. Prezentují tak svůj program nebo tvorbu dalším uživatelům sociální sítě. Informují je o kampani (v případě politické strany) nebo o nových člancích (v případě média).

⁵⁸ Joseph Allen, 2021. „Should we use Twitter data?“ *Towards data science*, 22. prosince 2021, <https://towardsdatascience.com/the-ethics-with-twitter-data-b071af4b6b9b> (staženo 3. února 2023).

Dalším z limitů je určení autorů dezinformace a záměru dezinformace. Podrobně bude tato problematika popsána v Kapitole č. 1. V praxi to znamená, že dezinformace, kterou umístí uživatel na svůj profil na sociální síti, musí být přímo od něj. Může být převzata z jiného, výzkumníkovi neidentifikovatelného, zdroje (např. z jiné sociální sítě, řetězovými maily apod.). Zda dezinformace je šířena za účelem škodit nebo jen škodí, není možné spolehlivě určit. Účet podporovatele může sdílet nenávistný obsah s obsaženou dezinformací, která mohla vzniknout pouze z jeho názorů nebo pocitů. Škodit může jen z nevědomosti. Nelze navíc stanovit místo vzniku dezinformace, jak činí někteří autoři (viz kapitola Vyrovnání s literaturou).

Klasifikace zkoumaného obsahu

- 1) typ příspěvku
 - a. prezentace programu strany, podpora kandidáta
 - b. názor či výrok kandidáta, mediální sdělení
 - c. komentář uživatele k tématům voleb prostřednictvím textu či obrázku
 - d. satira
- 2) téma příspěvku
 - a. migrace a islám
 - b. cenzura
 - c. klima
- 3) technické parametry příspěvku
 - a. počet sdílení a interakcí
- 4) dezinformace
 - a. ano či ne?
 - b. pokud se jedná o dezinformaci, vysvětlení v analýze
 - c. zařazení podle teorie Wardle a Derakhshana

Ne vždy budou všechny parametry určitelné a pro výzkum důležité, pro přehledný výstup budou využity tabulky s nejdůležitějšími daty s důrazem na přítomnost dezinformací a jejich určení podle typologie. Pro účty kandidáta a média budou témata důležitější, u účtu podporovatele spíše typ příspěvků a obsah dezinformací, protože se očekává, že podporovatel bude spíš komentovat různé dění z role pozorovatele a jeho příspěvky budou podobně názorově zabarvené.

Pro určení, zda příspěvek na Twitteru obsahuje dezinformace, využije práce teorie dezinformací Wardle a Derakhshana, podle které lze specifikovat typ obsahu a sdělení. Pro určení, zda se jedná o dezinformaci, využije v práci vlastní analýzy a fact-checkingu a především článků z webů, které se fact-checkingu věnují. Vlastní metodika analýzy je představena níže. Právě zde využije práce zejména manuální analýzy obsahu a žánru (*Manual Content and Genre Analysis*). Cílem parametrů je zachytit co největší množství zjistitelných údajů o daném tweetu s možností dodatečné analýzy podle výsledků dat.

1. Teorie dezinformací

Pro potřeby diplomové práce je třeba nejprve definovat nejčastěji využívané pojmy této problematiky. Stěžejní pojem *dezinformace* vysvětluje americký politolog Don Fallis ve svém článku *What is disinformation?*⁵⁹ Definiuje dezinformaci jako informaci, jejíž hlavní funkce je zavádějící nebo klamná. Samotná geneze pojmu vychází z ruského výrazu *dezinformatsiya* z 50. let 20. století.⁶⁰

Příbuzný výraz *propaganda* popisují Jowett a O'Donnell.⁶¹ Definují propagandu jako úmyslnou, systematickou, se snahou o změnu, změnou percepce jedince a dosažením zájmů a záměrů tvůrce propagandy. Dezinformace označují jako formu tzv. černé propagandy.

Propaganda se dělí do třech typů: bílé, šedé a černé. Jako bílou propagandu označujeme propagandu šířící se z identifikovatelných zdrojů, je její nejmírnější formou a pracuje s pravdivými informacemi a je podobná dnešní metodice v oboru *public relations*. Příkladem může být např. činnost Rádia Moskva a Hlasu Ameriky v dobách studené války.⁶²

Šedá propaganda je určitou mezifází mezi bílou a černou propagandou. Rozšiřuje záměrně nepravdivé informace za účelem poškodit nepřítele a způsobit mu újmu. Zdroje šedé propagandy jsou poměrně dobře maskovány a šířeny např. pozitivními příběhy, které přebírají média jako nezávislá sdělení. Zároveň shazuje i pravdivé informace nebo jich využívá k zesměšnění nepřítele, příkladem může být činnost Rádia Moskva po atentátu na amerického prezidenta J. F. Kennedyho v roce 1963 a snaha zesměšnit USA v očích sovětské veřejnosti.⁶³

Černá propaganda je poté založená na záměrných lžích a dezinformacích, využívá skandální sdělení, ale pokouší se své záměry maskovat. Využívá i polopravdy a neověřitelná sdělení. Příkladem tohoto typu propagandy je nacistická propaganda za druhé světové války, např. fabrikovaným vysíláním *The New English Broadcast Station* za

⁵⁹ Don Fallis, "What Is Disinformation?", *Library Trends* 63, no. 3 (2015): 401–426, <https://doi.org/10.1353/lib.2015.0014>.

⁶⁰ "Disinformation. Noun. Oxford Learner's dictionaries", *Oxford Learner's Dictionary*, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/disinformation?q=disinformation> (staženo 20. listopadu 2022).

⁶¹ Garth Jowett a Victoria O'Donnell, *Propaganda & Persuasion* (Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc, 2019), 2–3.

⁶² *Ibid.*, 17.

⁶³ *Ibid.*, 20.

účelem zlomení morálky Angličanů negativními informacemi z bojiště, nebo využitím *Protokolů sionských mudrců* jako nástroje k vytvoření nenávisti k židovské populaci v tehdejší Rusku.⁶⁴

Propaganda vytváří zastřešující pojem pro dezinformace jako takové a lze je označit jako jeden z nástrojů propagandy. Úzce tyto pojmy spojuje např. i Fallis při charakteristice *Operation Bodyguard* v době druhé světové války.⁶⁵

1.1 Dezinformace, malinformace, misinformace

Pro pochopení nadcházejícího kontextu diplomové práce je kromě pojmu dezinformace nutné vysvětlit příbuzné pojmy. Z těchto definic vyplývá, že dezinformace kombinuje dva faktory z ostatních pojmů: nepravdivost informace a možnost způsobení újmy. V současnosti rozlišuje diskurz ještě výrazy malinformace a misinformace, které v literatuře definují Wardle a Derakhshan v reportu pro Radu Evropy z roku 2017.⁶⁶ Přesné definice těchto pojmů s příklady rozvádějí ve zprávě pro UNESCO z roku 2018:⁶⁷

- 1) dezinformace – chybná informace šířená za účelem způsobení újmy,
- 2) malinformace – pravdivá informace šířená za účelem způsobení újmy, např. uveřejnění informace ze soukromí jedince,
- 3) misinformace – sdílení nepravdivé informace bez účelu způsobení újmy.

Aktuální příklad *dezinformace* například popsal a vyvrátil 20. dubna 2022 web *iRozhlas.cz* o šíření tuberkulózy ukrajinskými uprchlíky v ČR po ruské invazi na Ukrajinu. Tato dezinformace byla šířena jak řetězovými e-maily, tak prostřednictvím sociální sítě Facebook.⁶⁸ Cílem bylo vyvolání paniky z přílivu uprchlíků do ČR a podněcování k nenávisti vůči nim. Dezinformace může být vytvořena za účelem škodit, často jen pomocí nevědomosti. Jak už bylo řečeno, určit přesně aktéra dezinformací je složité a často nemožné.

⁶⁴ Jowett a O'Donnell, *Propaganda & Persuasion*, 2–3, 18.

⁶⁵ Fallis, “What is disinformation?”, 402.

⁶⁶ Claire Wardle a Hossein Derakhshan, *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*, Council of Europe report DGI (2017) 09 (Strasbourg: Council of Europe, 2017), <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>.

⁶⁷ Claire Wardle et al. 2018, “Thinking about ‘Information Disorder’: Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information”, in *Journalism, ‘fake news’ & disinformation*, eds. Cherilyn Ireton a Julie Posetti. (Paříž: UNESCO, 2018), 44.

⁶⁸ „OVĚŘOVNA: Ukrajínští uprchlíci s tuberkulózou a žloutenkou? ‚Sprostá lež,‘ reaguje starosta“, *iRozhlas.cz.*, 20. dubna 2022, https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/praha-ukrajina-uprchlici-zloutenka-tuberkuloza-hoax-overovna_2204200500_pik (staženo 22. dubna 2022).

Malinformace obsahuje pravdivou informaci, kterou často přehání nebo špatně interpretuje, aby daného jedince poškodila. Wardle a Derakhshan uvádí jako tento příklad zveřejnění e-mailové korespondence Emmanuela Macrona před francouzskými volbami v roce 2017.⁶⁹ Tento informační únik byl vytvořen k poškození kampaně prezidentského kandidáta těsně před informačním moratoriem o zákazu publikování informací, které by mohly ovlivnit průběh voleb.

Příkladem *misinformace* bylo dění při teroristických útocích v Paříži 20. dubna 2017, kdy uživatelé sociálních sítí zveřejňovali spekulace o zdravotním stavu policistů a jejich případném úmrtí. Cílem těchto zpráv nebylo způsobit újmu. Misinformace jsou šířeny v afektu a se snahou pomoci veřejnosti s informováním o současném dění, kdy uživatelé sociálních sítí rozšiřují tyto příspěvky okamžitě bez kontroly obsahu.⁷⁰ To odlišuje misinformaci od dezinformace a malinformace.

1.2 Výzkum dezinformací

Orientace v problematice dezinformací působí na první pohled složitě. Po roce 2017 vzniklo značné množství literatury a interpretací problematiky dezinformací. To bylo způsobeno převážně tím, že šlo o úplně nové téma bez reálného základu. Sumarizovat teorii dezinformací do jedné přehledné teorie se při zhodnocení literatury pokusilo několik odborných autorů, přičemž poslední souhrnný přehled dezinformací pochází z roku 2021 od kolektivu autorů Kapantai et al.⁷¹

Spektrum výzkumu dezinformací lze rozdělit na dvě podskupiny definované Freelonem a Wellsem. Tyto skupiny jsou definovány vědeckým záměrem studií o dezinformacích a dělí se na obsahové (content) a příjmové (reception).⁷² První skupina se zabývá převážně tím, jak se dezinformační obsah rozšiřuje v internetovém prostředí, o čem pojednává a kdo jej šíří. Do této kategorie spadá kvalita popisovaných falešných zpráv nebo případové

⁶⁹ Wardle, *Thinking about 'Information Disorder': Formats of Misinformation, Disinformation, and Malinformation*, 45.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Eleni Kapantai, Androniki Christopoulou, Christos Berberidis a Vassilios Peristeras, "A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework", *New Media & Society* (September 2020), 146144482095929, <https://doi.org/10.1177/1461444820959296>.

⁷² Deen Freelon a Chris Wells, "Disinformation as Political Communication". *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 145–56, <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1723755>.

studie platform před volbami. Autoři jako Keller⁷³ zároveň úspěšně určili státy či globální geopolitické aktéry jako původce některých dezinformačních kampaní a výrazně přispěli do debat o zapojení a podílu využití botů. Mikrostudie specifických platform zase umožnily lépe pochopit fenomén nekvalitních zpráv a ozřejmit používání výrazu *fake news*.

Druhá skupina autorů se zabývá tím, jak dezinformace působí na jejich příjemce a jak na ně reagují. Zároveň propojují dezinformace s politickými ideologiemi (např. populismem) a vyčleňováním příjemců dezinformací ze společnosti. Zabývali se i vlivem fact-checkingu na příjemce dezinformací. Německé výzkumy dokázaly, že dezinformace úzce souvisí s nízkou důvěrou v politický systém dané země.⁷⁴

Před vstupem tématu do veřejného prostoru v roce 2016 byly dezinformace zkoumány čistě jako okrajový produkt jiných výzkumů. Mnohem dříve se setkáváme se studiem misinformací, které nejsou šířeny za účelem způsobení újmy, ale jako snaha společnosti se v dané situaci lépe zorientovat. Dva základní poznatky ze studia misinformací jsou důležité i v dnešním výzkumu dezinformací. Prvním z nich je lidská psychologie a kognitivní uvažování při přijímání informací, druhý popisuje, že prosté zmýlení a ignorace těchto omylů není šířením misinformací.⁷⁵

1.3 Vznik a šíření dezinformací

Teorie šíření dezinformací naráží na několik limitů a faktorů, které je třeba si uvědomit. Většinu falešných zpráv v internetovém prostředí rozšiřují samotní uživatelé, což úzce souvisí s psychologií dezinformací a kognitivním zpracováváním informací. Šířením dezinformací se v tomto ohledu zabývaly i expertní skupiny Evropské komise, které definovaly v roce 2018 čtyři body. Zároveň popsaly témata dezinformací: jedná se

⁷³ Franziska Keller, David Schoch, Sebastian Stier a Jung-Hwan Yang, “Political Astroturfing on Twitter: How to Coordinate a Disinformation Campaign”, *Political Communication* 37, no. 2 (2019): 1–25, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1661888>.

⁷⁴ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, “Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election.” *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 215–237, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>.

⁷⁵ David Lazer, Matthew A. Baum, Nir Grinberg, Lisa Friedland, Kenneth Joseph, William R. Hobbs a Caroline Mattsson, “Combating Fake News: An Agenda for Research and Action” (2017).

především o polarizační témata, která vzbuzují emoce a jsou sdílena uživateli dále jako např. migrace, očkování nebo sociální nerovnosti. Definovány jsou čtyři metody šíření:⁷⁶

- 1) algoritmy s personalizovaným obsahem,
- 2) reklama založená na prokliknutích,
- 3) boti a trollí farmy, které vytvářejí a rozšiřují dezinformace,
- 4) jedinci, kteří šíří neověřené informace v online prostředí.

Wardle a Derakhshan⁷⁷ v dokumentu Rady Evropy z roku 2017 (a následného doplnění v článku pro UNESCO) definují tyto faktory a smysl, proč jsou v současnosti sdělení z mediálních zdrojů pro uživatele atraktivnější: více využívají emoční reakce příjemce, jsou tvořeny výrazným vizuálním komponentem a obsahují přesvědčivý narativ, který stále dokola opakuje a zatěžkává je dalšími sděleními. Autoři označují dezinformace jako jeden z jevů tzv. *informačního chaosu*, jehož rozvoj vyplývá z popularity sociálních sítí. Jako důvody charakterizují přehlcení informacemi a spleťtíou sítí, která tyto nové informace nabízí a rozšiřuje dál do virtuálního světa. Zároveň tento jev nazývají také jako tzv. krizi informací a krizi médií, popisovanou autory zejména v USA na případě prezidentských voleb v roce 2016. To ovšem úplně neplatí pro evropské prostředí. Například v Německu neprobíhá krize politických struktur popisovaná v USA. Zároveň ale existuje skupina obyvatel nemající důvěru v současnou politickou scénu a tradiční média, která se diskreditovala v jejich očích pojetím důležitých témat jako migrační krize po roce 2015. Důsledkem je častější vyhledávání falešných zpráv a dezinformací v online prostoru.⁷⁸

Pro charakteristiku tzv. *informačního chaosu* je pro kontext stěžejní popis sedmi typů informačních narativů.⁷⁹ Tyto narativy zahrnují všechny výše popsání pojmy – dezinformace, malinformace i misinformace. Tyto typy obsahu jsou také snadno určitelné zpětnou rešerší dané dezinformace a budou využity pro podrobné zkoumání jednotlivých dezinformací.

⁷⁶ Madeleine De Cock Buning, *A Multi-dimensional Approach to Disinformation: Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation*.

⁷⁷ Claire Wardle a Hossein Derakhshan, *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*.

⁷⁸ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, "Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election" (2020).

⁷⁹ Vlastní překlad autora.

Z těchto zmiňovaných bodů hraje výraznou roli tzv. *clickbait*, propojující šíření dezinformací společně se snahou webů o zvýšení jejich návštěvnosti a zisku z reklamy.⁸⁰ Clickbait obsahuje informaci, která přiměje uživatele emoční silou a senzačností informace ke kliknutí na daný článek. Definován je čtyřmi faktory: jeho vznikem, záměrem, efektem a vnímáním.

Motivací ke vzniku clickbaitu je snaha o co největší množství prokliků upoutáním pozornosti a pokus ovlivnit uživatele do té míry, aby na článek kliknul. Jeho vznik souvisí s lidskou psychologií zvědavosti.⁸¹ Jak důležitý skutečně clickbait je, na tom se odborníci v literatuře neshodnou, zatímco zpráva pro HLEG⁸² dává tomuto jevu nízkou prioritu, v jiné literatuře je důležitost clickbaitu brána vážněji především kvůli manipulativní povaze sdělení a rozšíření podobných webů s velkým dosahem ke čtenářům.⁸³ Nicméně právě kvůli neukotvené definici clickbaitu i kvůli jeho běžnému užití i ve významných médiích nebude clickbait hodnocen jako jasná dezinformace, protože je v případě účtu média očekáváno jeho časté použití. Navíc informace za nimi budou mnohdy legitimní a jenom se budou snažit přimět čtenáře na tweet a článek kliknout. Clickbaitové titulky budou využity jen v případě, bude-li za nimi další druh dezinformačního obsahu.

Satira a parodie je podle Wardle a Derakhshana spíše formou umění, avšak v současném kontextu se z důvodu přehlcení informacemi hranice mezi dezinformacemi a satirou stírá. Někteří odborníci satiru vylučují úplně, protože jejím hlavním úmyslem není druhého poškodit. To ovšem nekoresponduje s tím, k čemu satira slouží některým politickým kandidátům nebo médiím, jejichž cílem je satirou poškodit druhého kandidáta či politickou stranu co nejvíce zesměšnit. Příklady k tomu lze nalézt přímo v datech z výzkumu k diplomové práci, kdy se satirické kresby konzervativního média Junge Freiheit vysmívají např. postoji tehdejší německé vlády a ministryně obrany Ursuly von der Leyen k problematice LGBTQIA+ v Bundeswehru.

Zavádějící kontext (misleading content) vzniká za účelem poškození dané osoby, např. výběrem pouze části informace či zkrácením citátu známé osobnosti. Pod pojem *chybný kontext (false context)* spadají např. obrazové materiály šířené s chybným popiskem bez

⁸⁰ Petr Nutil, *Média, lži a příliš rychlý mozek: Průvodce postpravdivým světem* (Praha: Grada Publishing a. s., 2018).

⁸¹ Martin Potthast et al., "Crowdsourcing a Large Corpus of Clickbait on Twitter", *Proceedings of the 27th international conference on computational linguistics* (Santa Fe, New Mexico, USA, 2018): 1498–1507.

⁸² Madeleine De Cock Buning, *A Multi-dimensional Approach to Disinformation: Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation*.

⁸³ Deen Freelon a Chris Wells, "Disinformation as Political Communication" (2020).

záměru škodit a spíše spadají do kategorie misinformací. *Podvodný obsah* (tzv. *imposter content*) je spojen s šířením nepravdivé zprávy pod hlavičkou známého média, např. BBC nebo České televize. *Manipulovaný obsah* (*manipulated content*) zaujímá záměrně špatně interpretovaný pravdivý obsah, který je synonymem pro výše popsany jev *malinformace*. Poslední bod *záměrně vytvářeného obsahu* (*fabricated content*) definuje vznik vymyšlených zpráv fabrikovaných např. k podpoře určitého politického kandidáta. Neobsahuje jen samotná informační sdělení, ale i tvorbu nových mediálních zdrojů rozšiřujících tento typ informací. Příkladem může být WTOE5, zdánlivě zpravodajský web vytvořený pouze pro kampaň Donalda Trumpa, který před americkými volbami v roce 2016 publikoval vymyšlené informace o podpoře kandidáta ze strany papeže. Šířil také, že lze pro Hillary Clintonovou hlasovat pomocí SMS.⁸⁴

Teorie Wardle a Derakhshana také definuje součásti dezinformačního procesu a jejich klíčovou roli. Zároveň lze na této teorii rozebrat strukturu dané dezinformace a rozlišit ji podle jejího vzniku a smyslu. Vyděluje tři základní role: aktéra, informaci a tlumočnicka.⁸⁵

Role aktéra definuje způsob vytváření a motivaci ke vzniku dezinformace a jejího narativu. Rozlišuje mezi oficiální rovinou (tj. stát, organizace) a neoficiální (uživatel, podporovatel strany), úrovní její organizace, jejím vznikem, motivací, zamýšlenými cíli a další. Zjistit toto běžným sledováním jevu navíc není možné a je zapotřebí pokročilých technologických prostředků.

Právě role aktéra a zejména jeho motivace jde určit u dezinformací velmi obtížně. Mnohdy se z dat na sociálních sítích nedá přesně určit, kdo za účtem šířícím dezinformace stojí, kdo jej kontroluje a proč tak činí. Nejde spolehlivě určit, zda za falešnou zprávou je cizí mocnost nebo obyčejný uživatel sociální sítě snažící se prodat zbytku světa své politické přesvědčení. Nelze tak ani říct, zda škodí záměrně či z důvodu prosté nevědomosti uživatele, který informace sdílí. Mnohdy totiž stačí „zaručená zpráva“ fungující jako dezinformace, šířící se samovolně mezi lidmi např. vytržením informace z kontextu.

Více šancí k důkladné analýze nabízí prostřední segment tzv. *informace*, z nichž všechny faktory jde poměrně snadno vydefinovat z dostupných dat. Lze také popsat

⁸⁴ Claire Wardle, “The Need for Smarter Definitions and Practical, Timely Empirical Research on Information Disorder”, *Digital Journalism* 6, no. 8 (2018): 951–963, <https://doi.org/10.1080/21670811.2018.1502047>.

⁸⁵ Ibid., vlastní překlad autora.

charakteristiku dané dezinformace a podrobně ji určit. Stejně možnosti nabízí i role tzv. *tlumočnicka*, určitelná přímo z povahy účtu (podporovatel, účet politické strany či dezinformační médium). Lze také určit, za jakým účelem subjekt dále narativy a dezinformace sdílí dalšímu publiku. Celý tento koncept pomáhá definovat a rozebrat dezinformaci od jejího základu, a tím pádem pomáhá k širšímu pochopení fenoménu jako celku. Znovu je třeba ale zopakovat, že ani motivaci *tlumočnicka* k šíření dezinformace nejde často spolehlivě zjistit.⁸⁶

Seznam obecných důvodů se snažila v roce 2021 definovat skupina autorů, která vybrala termíny z více než 35 různých studií o dezinformacích. Snahou tohoto článku bylo zjednodušit orientaci v problematice a definovat jasně sjednocené parametry. Po zredukování tvoří typologie dezinformací 11 pojmů. Zatímco Wardle a Derakhshan rozebírají téma dopodrobna spíše z informačního hlediska a identifikují čistě různé druhy obsahu, Kapantai et al.⁸⁷ se pokusili vytvořit jednotnou strukturu celého diskurzu studia dezinformací. Některé termíny jsou stejné jako u výše popsané informační poruchy. Zároveň jsou rozděleny podle motivů k jejich šíření, v některých případech se motivy prolínají:

- peněžní motiv – clickbait, vytvořené zprávy, zavádějící kontext, hoax, zaujaté zprávy, podvodný obsah, pseudověda, drby/bulvár, falešné recenze, trolling
- ideologie – konspirační teorie
- psychologie – clickbait, konspirační teorie, pseudověda

Poslední skupina s psychologickými motivy k šíření dezinformací obsahuje již popsané termíny clickbaitu a konspiračních teorií, jejichž cílem je ovlivnit myšlení příjemce zprávy. Kategorie pseudovědy je propojena s konspiračními teoriemi a de facto funguje na jejich bázi. Konspirační teorie také jako jediné autoři řadí do ideologické skupiny z důvodu jejich podstaty (viz výše). Dezinformace šířené za účelem zbohatnutí vytvářejí hlavní skupinu pojmů. Kapantai et al. zahrnují i méně důležité způsoby jako bulvární zpravodajství nebo

⁸⁶ Claire Wardle, “The Need for Smarter Definitions and Practical, Timely Empirical Research on Information Disorder”, *Digital Journalism* 6, no. 8 (2018): 951–963, <https://doi.org/10.1080/21670811.2018.1502047>.

⁸⁷ Kapantai et al., “A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework”.

falešné recenze. Rozdíl je i v závažnosti – vytvořené zprávy jsou závažnější než clickbait nebo jednostranné zpravodajství.⁸⁸

Přímé porovnání teorií Kapantai et al. a Wardle a Derakhshana přináší většinou stejné pojmy. Zaujaté nebo jednostranné zpravodajství obsahuje více pojmů, které uvádějí Wardle a Derakhshan. Tito autoři zároveň přímo neurčují některé fenomény jako trolling, protože řeší informační podstatu sdělení, ne šířitele. To definují právě až při rozlišování součástí dezinformačního procesu. Wardle a Derakhshan řeší celou problematiku podrobněji a detailněji ji popisují. Pro správnou analýzu dat využije práce oba popsané výzkumy.

1.3.1 Aktéři šíření dezinformací

Aktéry dezinformací posléze konkretizuje dílo Tuckera et al. a dělí je na několik podskupin.⁸⁹ Prvním z nich je trolling, původně se dělící na nezávislý a placený, dnes s převahou placených. Nezávislí trollové patřili ke koloritu internetu a internetových diskusí dávno před vznikem fenoménu dezinformací. Jejich motivací k trollingu byla čistě zábava a provokace uživatelů, jejich názory nebyly politicky motivovány a politické a názorové extrémní jako rasismus a xenofobii používali čistě k vyprovokování kontroverzní debaty. Současný svět trollingu charakterizují placení trollové, o jejichž prokazatelném zapojení do dění v USA po roce 2016 se nejprve pouze spekulovalo, následné výzkumy prokázaly zapojení v hlasováních v Evropě i v Německu.⁹⁰

Dalším aktérem dezinformačního boje jsou automatizované počítačové programy – boti. Jejich činnost je možné najít prakticky v celém politickém internetovém prostředí. Zapojení botů výrazně podporovalo pravicově populistické strany v daných zemích např. v Německu, Itálii nebo Nizozemsku. Německé výzkumy prokázaly jejich zapojení již při migrační krizi či v brexitovém hlasování.⁹¹

Zásadním a nejdůležitějším činitelem pro šíření dezinformací jsou zahraniční geopolitičtí aktéři. Literatura se od roku 2016 výrazně posunula v otázce zapojení Ruska

⁸⁸ Kapantai et al., “A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework”.

⁸⁹ Joshua Tucker, Andrew Guess, Pablo Barbera, Cristian Vaccari, Alexandra Siegel, Sergey Sanovich, Denis Stukal a Brendan Nyhan, “Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”, *SSRN Electronic Journal* (2018), <https://doi.org/10.2139/ssrn.3144139>.

⁹⁰ Tucker, Guess, Barbera, Vaccari, Siegel, Sanovich, Stukal a Nyhan, “Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature”.

⁹¹ Dawson a Innes, “How Russia’s Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign”, 245–256.

ale i Číny v systematických dezinformačních kampaních po celém světě. Úzce s tímto tématem souvisela i architektura těchto kampaní a využití botů či trollů farem, ať už pod kontrolou IRA, tj. ruské státní agentury, nebo čínské vlády. Zapojení politických struktur do těchto kampaní se poprvé objevilo při volbách v Jižní Koreji v roce 2009. Zapojení Ruska se stalo předmětem zájmu odborníků pracujících pro evropské instituce právě např. v současné pandemii onemocnění covid-19 v Evropě.

Šíření dezinformací výrazně napomáhají *boti*, tj. automatizovaní uživatelé sociálních sítí, fungující na základě naprogramovaných algoritmů. Právě na Twitteru je šíření těchto zpráv koncentrováno do malého množství účtů a aktivních umělých uživatelů. Německý výzkum skupiny autorů poskytl analýzu využití Twitteru v období dvou týdnů před parlamentními volbami v roce 2017.⁹² Tato studie, zaměřená zejména na období hlavních politických debat v německých médiích, prokázala, že nejvíce jsou do klání zapojeny účty šířící taktéž hashtagy podporující AfD. Bylo detekováno více než 40 tisíc automatizovaných tweetů (cca 15 % veškeré twitterové komunikace dva týdny před volbami). V obecném využití této sociální sítě také dominovala AfD s podílem 30 %, na druhém místě skončila CDU/CSU s 18 %, podíl ostatních stran na twitterovém provozu byl marginální. Zbylých 29 % obsahu před volbami se zaměřoval na obecná témata volebního klání. V automatizaci účtů dominovala taktéž AfD s 15 %, následovaná Die Linke s 12 %, její podíl na twitterovém obsahu nedosahoval ani 2 % celku.⁹³

Dezinformace, fake news i reálné informace rozšiřují zejména účty s vysokým počtem sledujících na dané sociální síti. Dezinformace navíc rozšiřují často uživatelé, kteří sdílí velké množství zpráv obecně, uživatelé s extrémními názory a starší lidé.⁹⁴ Za dezinformacemi většinou stojí samotné státy a politicky motivované organizace. Lazer⁹⁵ navíc identifikuje zdroj dezinformací na pravicové části politického spektra, jejichž podporovatelé často nedůvěřují organizacím a webům vyvracejícím dezinformace, a proto jsou k jejich konzumaci náchylnější. I když tento názor vychází z amerického prostředí, je aplikovatelný i na současné evropské reálie s příkladem ve Švédsku, Nizozemsku nebo právě v Německu na příkladu AfD.

⁹² Lisa Neudert, Bence Kollanyi a Philip N. Howard, “Junk News and Bots During the German Parliamentary Election: What are German Voters Sharing over Twitter?”

⁹³ Ibid.

⁹⁴ David MJ Lazer, et al., “The Science of Fake News”.

⁹⁵ David Lazer, Matthew A. Baum, Nir Grinberg, Lisa Friedland, Kenneth Joseph, William R. Hobbs a Caroline Mattsson, “Combating Fake News: An Agenda for Research and Action” (2017).

1.4 Dezinformace a populismus

S určitostí lze zároveň říct, že s dezinformacemi souvisí určitý politický směr. Boj s mainstreamovými médii náleží k tradičním tématům pravicově konzervativní populistické politiky. Vývoj internetu nabídl populistickým politikům novou škálu možností, jak tradiční média obejít a získat stejný vliv na společnost jinými prostředky.⁹⁶ Pro kontext práce je důležité vydefinovat charakteristiku pravicového populismu. Samotné uchopení termínu *populismus* je velmi úzké a je předmětem debat ve vědeckém diskurzu.

Sám populismus vnímá jako hlavní složku ideologie *občany/lid* a morální apel po nadřazenosti prostého lidu. Vzrůst populismu v současné Evropě způsobuje několik faktorů a populistické znaky se objevují i v jiných spektrech politiky než v tradičních populistických uskupeních.⁹⁷ Pravicový populismus i v digitální době nadále používá jako identifikátory a koncepty jako národ, kultura, etnicita či konzervatismus a tradicionalismus. Vzhledem ke vztahu k dezinformacím a alternativním faktům používají někteří autoři termín *kyberpopulismus*.⁹⁸

Pro propojení dezinformací a pravicově populistické politiky se jeví jako nejdůležitější fenomén tzv. *micro-targetingu*, marketingového procesu spočívajícího v personalizaci politické kampaně uživatelům a jejímu ušití na míru voliči.⁹⁹ Toto propojení je zároveň založeno na iluzi politika, že lze dosáhnout splnění přání občanů *na sílu* a *charismatem lídra* populistické strany. Internetové prostředí navíc výrazně změnilo to, jak politici komunikují přímo s potenciálními voliči vytvořením iluze zprávy přímo směřované k voliči. Strategie komunikace se dlouhodobě (již od 80. let) zaměřuje hlavně na lídra, ne na volební témata. Způsob komunikace se navíc rozlišuje podle cílové skupiny: pokud chce oslovit populistický politik i jiné voliče, volí umírněnější způsob komunikace, pokud chce oslovit i extrémnější příslušníky voličského spektra, používá rétoriku příkřejší.¹⁰⁰ Hlavní roli hraje i jednoduchost těchto sdělení s důrazem na plebiscitní, centralizovanou

⁹⁶ Benjamin Krämer, "Populist Online Practices: The Function of the Internet in Right-Wing Populism". *Information, Communication & Society* 20, no. 9 (2017): 1293–1309, <https://doi.org/10.1080/1369118x.2017.1328520>.

⁹⁷ Vít Hloušek, Lubomír Kopeček a Jakub Šedo, *Politické systémy* (Brno: Barrister & Principal, 2011).

⁹⁸ Gerbaudo, Paolo, "From Cyber-Autonomism to Cyber-Populism: An Ideological History of Digital activism", *TripleC: Communication, Capitalism & Critique* 15, no. 2 (2017): 477–489.

⁹⁹ Borgesius, Frederik J. Zuiderveen et al., "Online Political Microtargeting: Promises and Threats for Democracy", *Utrecht Law Review* 14, no. 1 (2018): 82–96.

¹⁰⁰ Benjamin Krämer, "Populist Online Practices: The Function of the Internet in Right-Wing Populism", 1295.

a autoritativní politiku, např. hnutí *Svoboda a přímá demokracie* – Tomio Okamura v českém prostředí.

Důležitou složkou pravicového populismu je také vyčlenění určitých skupin obyvatel pomocí navrhovaných politických řešení. Tato řešení jsou argumentována a bráněna takovými způsoby, aby zaujala co nejširší voličské spektrum. Podobné strany zároveň podporují místo toho skupiny obyvatel a témata běžným voličům bližší, aby ubránily svou politiku před označeními jako *rasistická*, *nacistická* či *fašistická*. Důrazy jsou kladeny na patriotismus, zachování *naší* kultury nebo banální nacionalismus. Skandalizována jsou témata jako *islamizace*, *migrace*, *suverenita*, přičemž marginální problémy s nimi spojené a viditelné v malých jednotkách případů (např. tzv. *Einzelfälle* u kriminality imigrantů v době migrační krize v Německu v roce 2015) jsou přeháněny a je na ně kladen větší důraz. Tato témata se v jednotlivých státech různí, zatímco nizozemský pravicový politik Geert Wilders mluví o *obraně LGBTQIA+ komunity před islámem*, polská vládní strana *Právo a spravedlnost* klade důraz na ochranu tradiční rodiny před *hnutím LGBTQIA+*. Důraz je kladen také na svobodu slova a *liberální vyjadřování proti politické korektnosti*, které ohraničují podněcováním k nenávisti k vybraným skupinám obyvatel, na jejichž vyčlenění ze společnosti klade daná strana důraz. Pravicový populismus zároveň pro zviditelnění v mediálním prostoru využívá i dalších podpůrných skupin a petic v otázkách odchodu od eura v Nizozemsku či kontroly migrace ve Velké Británii, případně v Německu hnutím Pegida.¹⁰¹

Internet jako médium navíc umožňuje pravicovým populistům vyhnout se kritickým hlasům z mainstreamu prostřednictvím skrývání či mazání kritických komentářů, případně prostým ignorováním této kritiky. Tyto zprávy jsou sice rozporovány dalšími uživateli a způsoby obrany proti nim na vládní úrovni jsou nové či teprve vznikají. Zároveň pravicoví populisté adaptují na internetu symboly státu, memy, citáty charakterizující jejich identitu.¹⁰²

Nedá se přesně určit, zda popsané internetové praktiky jsou výlučně příslušné pravicovému populismu, ale využití algoritmů, *micro-targetingu* a asymetrie internetového prostředí s nimi nejvíc souzní. Mechanismy ale prostupují v současnosti do celého

¹⁰¹ Benjamin Krämer, "Populist Online Practices: The Function of the Internet in Right-Wing Populism", 1299.

¹⁰² Ibid., 1302.

politického spektra, jsou využívány i tradičními politickými subjekty. Internet však posiluje jejich význam ve společnosti a zviditelňuje dogmata a názory populismu blízké.¹⁰³

1.5 Psychologie dezinformací a jejich šíření

Zmíněná zjištění nabízejí ještě otázku, proč dezinformace fungují a jakým způsobem ovlivňují dezinformace lidský mozek a jeho práci s informacemi. Jak připomínají Sloman a Fernbach,¹⁰⁴ většina z nás nekonzumuje nové informace přímo, nýbrž spoléháme na ostatní. Toto vychází ze systému sdílených skupinových narativů, ne vlastní racionality jedince. Důvěryhodnost zdroje ovlivňuje interpretaci informace v sociálním prostoru, jedinci důvěřují informacím ze spolehlivých zdrojů. Lidský mozek také hledá informace vyhovující našemu narativu vnímání světa, přijímá politické zprávy nerovnoměrně a důvěřuje nekriticky pro nás důvěryhodným zdrojům. Z tohoto důvodu uvádění dezinformací na pravou míru nefunguje vždy a může sociální bublinu ještě více prohloubit. Posledním faktorem je společenský tlak vznikající zaměřením člověka na společenské signály a záchranu vlastní reputace: sdílení nepravdivé zprávy ohrožuje naše postavení ve společnosti.¹⁰⁵

Nebezpečí šíření dezinformací podporují sociální sítě z podstaty svého fungování. Informační přehlcení a nemožnost si některé informace okamžitě ověřit vytvářejí projev ideální prostředí. Uživatelé, kteří přijímají stejné a těžko ověřitelné zprávy, se navíc sdružují do sociálních bublin (tzv. echo chambers), kde se navzájem často utvrzují v názorech a nemají přístup ke kontraindikující informaci.¹⁰⁶ Uživatelé se izolují, polarizují a mohou vytvářet skupiny lidí, jejichž percepce reality je zkreslená a nebezpečná pro společnost.

Fake news a dezinformace se rozšiřují na základě složitého ekosystému webových stránek, sociálních médií a botů.¹⁰⁷ Právě vlastnosti a možnosti sociálních sítí umožňují rychlé šíření dezinformací a manipulaci prostřednictvím vysoce aktivních uživatelů. Polarizace a segregace v rámci těchto platform je založená na dvou základních

¹⁰³ Benjamin Krämer, "Populist Online Practices: The Function of the Internet in Right-Wing Populism", 1303.

¹⁰⁴ Steven A. Sloman a Philip Fernbach, *The Knowledge Illusion: Why We Never Think Alone* (New York: Riverhead Books, 2017).

¹⁰⁵ David Lazer, Matthew A. Baum, Nir Grinberg, Lisa Friedland, Kenneth Joseph, William R. Hobbs a Caroline Mattsson, "Combating Fake News: An Agenda for Research and Action" (2017).

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

mechanismech sdílení v online prostoru: vlivu na společnost a znepřátelení. Tím se vytvářejí právě zmíněné *echo chambers*, ideální prostředí pro selektivní výběr obsahu uživatele a tzv. konfirmační zkreslení.¹⁰⁸ Pod tímto pojmem rozumíme tendenci jedince upřednostňovat informace, interpretace a vzpomínky podporující náš vlastní názor. Zároveň ignorujeme ty, které s naším vnímáním světa nesouhlasí a plně jej rozporují. Často jsou tak důvodem chybného uvažování. I když jedinec preferuje kvalitní informace, informační přehlcení často zabraňuje vytvoření přesného názoru a oddělení pravdy od lži.¹⁰⁹

S psychologií zároveň výrazně souvisí také tzv. doba postfaktická (post-truth era). Dobu postfaktickou definuje Lewandowsky,¹¹⁰ a to jako dobu, ve které určitá část populace žije bez zřetele na dosavadní vědecké poznání a pravidla. Aktéři doby postfaktické nehledají ani sjednocený pohled na realitu, nýbrž pouze prostředí, ve kterém jsou fakty stavěny na úroveň názoru a nezáleží na nich. Navíc postfaktičnost umožňuje části společnosti utvořit realitu popírající důkazy a fakty, ale bere zřetel na jejich názory a předsudky.¹¹¹ Tohoto jevu využívají i političtí kandidáti, kteří lhaním vytvářejí svou kampaň, překrucují realitu a identifikují lhaní jako něco odměnitelného. Hlavní myšlenkou navíc není donutit člověka k důvěře ve lživé informace, ale snahou je unavit jej natolik, aby přestal přemýšlet o faktech a pravdě jako celku. Zároveň populističtí politici využívají lživých sdělení k popření informací nemluvicích v jejich prospěch a mohou po záplavě voličů dezinformacemi zmizet úplně, aby se příjemce již nemohl zajímat o pravdivý stav věci.¹¹² Poslední charakteristikou je fakt, že příjemce jednostranným informacím důvěřuje natolik, že jej nelze přesvědčit o opaku a pokus tento jev zvrátit vede ještě k posílení jeho tzv. víry v dezinformace. Příjemce zároveň nevnímá realitu kolem sebe a získává mylný dojem, že společnost zastává stejné názory, i když jsou velmi minoritní.¹¹³ Z mediálního hlediska vzniká na opačné straně problém v pojetí informací samotnými novináři, záměrným

¹⁰⁸ Matteo Cinelli et al., “The Echo Chamber Effect on Social Media”, *Proceedings of the National Academy of Sciences* 118, no. 9 (2021), <https://doi.org/10.1073/pnas.2023301118>.

¹⁰⁹ Margit E. Oswald a Stefan Grosjean, “Confirmation Bias”, in *A Handbook on Fallacies and Biases in Thinking, Judgement and Memory*, ed. Rüdiger Pohl (London: Psychology Press, 2004), 79–83.

¹¹⁰ Stephan Lewandowsky, Ullrich K. H. Ecker a John Cook, “Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the ‘Post-Truth’ Era.” *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* 6, no. 4 (2017), <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>.

¹¹¹ Lewandowsky, Ecker a Cook, “Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the ‘Post-Truth’ Era”, 25.

¹¹² *Ibid.*, 27.

¹¹³ *Ibid.*, 29.

vynecháváním určitých informací, ne omyly v jejich zpracování.¹¹⁴ Doba postfaktická tak vysvětluje, proč lidé dezinformacím důvěřují a pojmenovává jev v širším kontextu.

1.6 Vliv dezinformací a boj s dezinformacemi

V současnosti můžeme velmi podrobně popsat, jakými směry se dezinformace rozšiřují, definovat jejich obsah a témata a jejich reálné šířitele. Od roku 2016 přinesl výzkum pokroky v jejich identifikaci, způsobech šíření i polarizaci, kterou vyvolávají. Německý přístup k dezinformacím ukazuje další úroveň problematiky potřebnou pro vysvětlení kontextu, tj. reálný vliv dezinformací na politiku, výsledky voleb a podoby demokracie. Debata, zda dezinformace přímo volby ovlivňují, není úplně jednoznačná. Autoři (např. Lazer) sice říkají, že dezinformace na výsledky voleb vliv mají, ale zda je tento podíl skutečně pro výsledek voleb zásadní, se s určitostí zatím nedá potvrdit, což potvrzují i Zimmermann s Kohringem.¹¹⁵ Autoři sice poukazují na určité limity v bádání způsobené sociálním stigmatem voličů AfD jako voličů extrémistické strany, vliv na procentuální výsledky stran ale označují jako marginální, neboť většina voličů je rozhodnuta o svých politických preferencích již dva měsíce před volbami. Zároveň mohou dezinformace měnit názor některých jedinců, kteří posléze volí jinou stranu, ale nemají rozhodující vliv na celou volbu.

Boj s dezinformacemi nabízí i důležitou otázku vlivu fenoménu na demokracii, zejména prostřednictvím delegitimace médií, názorů a lidí, kteří je sdílejí. Zároveň kolem dezinformací vzniká debata o stavu demokratických ideálů. Boj s hybridními hrozbami nicméně přesouvá tento boj na novou rovinu: přestává být otázkou demokracie a začíná být otázkou bezpečnosti a hrozby. Vytvářejí novou dimenzi na sociální úrovni: lidé, důvěřující v dezinformace, jsou podle jedné strany společnosti *hloupi a nevzdělání*.¹¹⁶ Proto někteří autoři (např. Linda Monsees¹¹⁷) považují za důležité, aby se diskurz více zabýval dopady na společnost a důvody, proč lidé dezinformace sdílejí.

¹¹⁴ Silvio Waisbord, "Truth Is What Happens to News", *Journalism Studies* 19, no. 13 (2018): 1866–1878, <https://doi.org/10.1080/1461670x.2018.1492881>.

¹¹⁵ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, "Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election" (2020).

¹¹⁶ Linda Monsees. "Information Disorder, Fake News and the Future of Democracy." *Globalizations* (May 2021): 1–16, <https://doi.org/10.1080/14747731.2021.1927470>.

¹¹⁷ *Ibid.*, 11.

Větší shoda panuje na vlivu dezinformací v Evropě na polarizaci politiky a na fungování vlády práva v členských státech EU. Studium dezinformačních vlivů na volební klání po Evropě se v posledních letech zintenzivnilo v návaznosti na několik faktorů, jako je lepší přístupnost dat nebo rozšíření vědecké literatury. V aktualizaci zprávy o vlivu dezinformací a propagandy na volby v Evropě¹¹⁸ z roku 2021 identifikovala expertní skupina nové případy.

Aktuální reporty, vznikající při tvoření postupů pro boj s dezinformacemi, např. identifikovaly přes 500 zpráv šířených z ruských vládních zdrojů v roce 2020. Podrobně popsán byl případ *Ghostwriter* – ruská vláda financovala články proti NATO v zemích sousedících s Ruskem, tj. v Lotyšsku, Litvě a Polsku. *Ghostwriter* nebyl samostatným dezinformačním případem, nýbrž operací ruských tajných služeb. Použity byly např. dezinformace o znesvěcení židovského hřbitova v Litvě vojáky Bundeswehru. V Polsku se snažily falešnými dokumenty, umístěnými na stránky varšavské Akademie válečných studií, přesvědčit hackerským útokem společnost, že americké jednotky Polsko okupují a je důležité je ze země vyhnat.¹¹⁹

Evropské think tanky sledovaly i prezidentské volby na Slovensku v roce 2019, volby do Evropského parlamentu ve stejném roce, ale i nizozemský dezinformační web Bonanza, jehož vazby na ruské tajné služby měly zajistit ovlivnění veřejného mínění ohledně letu Malaysia Airlines MH17, který proruští separatisté omylem sestřelili nad východní Ukrajinou. Společným činitelem popisovaných případů bývá v některých případech nemožnost určit, kdo za nimi stojí – např. u dezinformací o technologii 5G nebo u rasistických spekulací o vinících požáru katedrály Notre Dame v Paříži. Zapojení Číny se podařilo identifikovat v souvislosti s pandemií onemocnění covid-19.¹²⁰

¹¹⁸ Judit Bayer et. al., *Disinformation and Propaganda: Impact on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the EU and its Member States: 2021 Update* (Brusel: European Parliament Coordinator: Policy Department for External Relations, Directorate General for External Policies of the Union, 2021), <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2021/05/Disinformation-and-propaganda-impact-on-the-functioning-of-the-rule-of-law-and-democratic-processes-in-the-EU-and-its-Member-States-2021-update.pdf> (staženo 21. prosince 2022).

¹¹⁹ Bayer et. al., *Disinformation and Propaganda: Impact on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the EU and its Member States: 2021 Update*, 27.

¹²⁰ James Pamment, *The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative* (Carnegie Endowment for International Peace, 2020).

Zpráva o vládě práva v rámci EU definuje čtyři různé fáze šíření narativů a polarizace společnosti od jejich vzniku po kulminaci vlivů v politice.¹²¹

V první fázi získají marginální extrémní a okrajové názory částí společnosti prostor v médiích. Svoboda slova funguje na úrovni jedince. Ve druhé fázi jejich význam vzroste za podmínek, že:

- 1) soukromí je narušeno automatickým šířením daného narativu např. již zmiňovaným *micro-targetingem*,
- 2) lidská důstojnost je narušena klamáním uživatelů prostřednictvím botů, trolly nebo dezinformacemi. Těmito prostředky vzniká vlna názorů založená na manipulaci na základě marketingu strachu.

Ve třetí fázi přestávají fungovat média jako prostředek demokracie, protože nezvládají korigovat porušený diskurz vznikající těmito akcemi. Omezuje se přístup k pravdivým zprávám a mizí diverzita mediálního prostředí.

V poslední, čtvrté, fázi jsou výsledky voleb následkem narušeného veřejného mínění, které formuje zavádějící informace a vládnoucí garnitura může dále posilovat tuto strukturu, potlačovat svobodná média a narušovat rovnováhu ve společnosti. Příkými příklady tohoto jednání jsou výsledky voleb v Maďarsku v roce 2014, formované rétorikou proti miliardáři Georgi Sorosovi v prostředí, které skoro výhradně ovládá vládní strana Viktora Orbána *Fidesz*, případně spříznění aktéři.¹²²

Zde je ale nutné si položit otázku, jak lze toto aplikovat na německé prostředí, neboť jde o hypotézy v návaznosti na dění v jiných státech Evropské unie, zejména v Maďarsku nebo v Polsku. Lze s určitostí říct, že Německo splňuje první bod i v návaznosti na úspěch AfD v tamní politice. Už u druhého bodu ale naráží závěry expertní skupiny EU na protiakce německých politiků proti *micro-targetingu* před volbami v roce 2017 a snahy o vznik německé legislativy proti nenávisti na internetu prostřednictvím *Netzwerkdurchsetzungsgesetz* (zkráceně NetzDG) bezprostředně v návaznosti na vznik problematiky, na rozdíl od

¹²¹ Judit Bayer et al., *Disinformation and Propaganda. Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member State*, (Brusel: European Parliament, LIBE Committee, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2019), http://aei.pitt.edu/97042/1/disinformation_and_propaganda.pdf (staženo 22. dubna 2022), 78.

¹²² Bayer et al., *Disinformation and Propaganda. Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States*, 44.

jiných států EU, kde podobná legislativa dosud nevznikla nebo teprve vzniká.¹²³ S určitostí lze říct, že prostředí v Německu podmínky druhé fáze splňuje, ale systém na něj byl schopný reagovat a vytvořit určitý způsob obrany. Německé prostředí má zároveň k třetímu bodu velmi daleko a nelze předpokládat, že by k podobnému vývoji mohlo za současné situace dojít.

¹²³ Victor Claussen, “Fighting Hate Speech and Fake News. The Network Enforcement Act (NetzDG) in Germany in the Context of European Legislation.” *Media Laws* 3, no. 3 (2018): 110–136.

2. Dezinformace v německém prostředí

Německý diskurz popisuje jako jeden z hlavních problémů dezinformací *deliberizaci*, tj. rozrušení demokratických struktur a svobody slova prostřednictvím šíření dezinformací. Narušena je také důvěra ve společnost, což souhlasí s prvním bodem popsaného vlivu dezinformací na společnost podle expertní skupiny při EU podle Bayer et al.¹²⁴ Výrazný směr debaty v Německu se věnuje i přímému vlivu Ruska a otázce bezpečnosti a kyberbezpečnosti v návaznosti na potvrzené zapojení ruských státních organizací do hlasování o brexitu. Zároveň je větší důraz kladen na otázku NATO a hybridní války a přeměnění hrozby dezinformací na globální geopolitickou úroveň.¹²⁵ První komparativní výzkumy vymezují šíření dezinformací v Německu převážně anonymními zdroji nebo pravicově populistickými politiky, v menší míře prostřednictvím blogerů a jiných mediálních zdrojů.¹²⁶ Znovu se objevuje termín *Lügenpresse*, používaný v Německu od 19. století k zdiskreditování relevantních mediálních zdrojů. Cílem těchto dezinformací byla převážně společnost, ale také migranti a v menší míře politici a vládní instituce.¹²⁷

Narativy jsou šířeny účty na sociálních sítích a prostřednictvím alternativních médií. Od prvního popsání jevu po volbách v roce 2017 využívají zejména Facebook a Twitter, méně Reddit a jiné platformy. V tomto bodě stojí za zmínku větší využití sociální sítě Telegram s původem v Rusku, jejíž význam narůstá mezi typickými šířiteli dezinformací v Německu i mezi extrémnějšími skupinami s napojením na krajně pravicovou scénu.¹²⁸

Zároveň platí, že využití dezinformací se koncentruje hlavně u AfD, stejně tak množství uživatelů a obsahu je nejvyšší právě u témat a podporovatelů této politické strany. Nutno ale podotknout, že rozhodně neplatí, že by smyšlený obsah šířily jen lidé pohybující se

¹²⁴ Judit Bayer et. al., *Disinformation and Propaganda: Impact on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the EU and its Member States: 2021 Update* (Brusel: European Parliament Coordinator: Policy Department for External Relations, Directorate General for External Policies of the Union, 2021), <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2021/05/Disinformation-and-propaganda-impact-on-the-functioning-of-the-rule-of-law-and-democratic-processes-in-the-EU-and-its-Member-States-2021-update.pdf> (staženo 21. prosince 2022),

¹²⁵ Linda Monsees, “A War against Truth“ – Understanding the Fake News Controversy”, *Critical Studies on Security* 8, no. 2 (2020): 1–14, <https://doi.org/10.1080/21624887.2020.1763708>.

¹²⁶ Laura Neudert, Bence Kollanyi a Phillip N. Howard, “Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What Are German Voters Sharing over Twitter?” *ORA. Computational Propaganda Project* (September 19, 2017), <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:33f7d85c-a25e-4796-aebf-a0e601fc84c1>.

¹²⁷ Edda Humprecht, “Where ‘Fake News’ Flourishes: A Comparison across Four Western Democracies.” *Information, Communication & Society* 22, no. 13 (2018): 1973–1988, <https://doi.org/10.1080/1369118x.2018.1474241>.

¹²⁸ Pia Müller, „Extrem Rechte Influencerinnen auf Telegramm: Normalisierungsstrategien in der Corona-Pandemie.“ *ZRex – Zeitschrift für Rechtsextremismusforschung* 2, Nr. 1 (2022): 91–109, <https://doi.org/10.3224/zrex.v2i1.06>.

kolem AfD. Stejné symptomy se právě objevují i u extrémistických stran s lokálním významem, např. ve východním Německu u krajně pravicové NPD, jak svědčí např. situace kolem tzv. Fall Lisa v roce 2016, kdy ruské hlavní kanály šířily zprávu ohledně zadržení třináctileté ruské dívky po dobu 30 hodin v souvislosti s azylovým řízením. Následnou demonstraci podporující ruský narativ zorganizovala právě krajně pravicová NPD v Berlíně před Bundestagem.¹²⁹

Specifická je také situace kolem levicové Die Linke, její členové otevřeně na sociálních sítích některé zavádějící informace rozšiřují. V současnosti (v letech 2022 a 2023) se témata těchto dezinformací soustředí převážně na válku na Ukrajině. Někteří autoři popisují v souvislosti s Die Linke i AfD tzv. Klick-Populismus převážně na Facebooku, charakterizovaný sdílením článků s clickbaitovými titulky.¹³⁰

2.1 Německá reakce na dezinformace

První německé snahy o zakročení proti nenávistnému obsahu na internetu jsou spojeny převážně s migrační krizí na přelomu let 2015 a 2016. V tomto období vzrostlo množství antimuslimských a extrémních nálad na sociálních sítích v souvislosti s přílivem uprchlíků do Německa. Zároveň v tomto období výrazně stoupl i počet útoků ze strany extrémní pravice na zařízení ubytovávající uprchlíky. Jako největší problém šíření dezinformací v Německu byl označen nárůst populismu skrze polarizaci na sociálních sítích a v médiích. V prvních měsících označovala německá média dezinformace (většinou vysvětleným pojmem *fake news*) čistě jako záležitost USA. Ve společnosti se o dezinformacích jako o problému v Německu začalo hovořit před parlamentními volbami v roce 2017. Druhou rovinu tvořil problém tzv. uprchlické krize z let 2014 a 2015, který v Německu zvýšil podporu pro pravicovou AfD a pomohl jí k úspěchu v parlamentních volbách v roce 2017. Dezinformace podle německého narativu tedy *poštvovaly* proti různým skupinám obyvatel a zapříčinily nástup populismu, protože se lidé necítili ve společnosti v bezpečí.¹³¹

¹²⁹ Stefan Meister, "The 'Lisa Case': Germany as a Target of Russian Disinformation", *NATO-Review* (25. července 2016), <https://www.nato.int/docu/review/articles/2016/07/25/the-lisa-case-germany-as-a-target-of-russian-disinformation/index.html> (staženo 15. ledna 2023).

¹³⁰ André Haller, „Klick-Populismus: AfD und Die Linke gewinnen Facebook-Wahlkampf“, *Wahlanalyse 2017: Strategie. Kampagne. Bedeutung; Die erste Analyse zur Bundestagswahl von Wissenschaftlern und Kampagnenexperten* (2017): 84–92.

¹³¹ Hans Hugo Klein, „Gastbeitrag zum Populismus. Bedrohte Demokratie“, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (31. března 2017), <https://www.faz.net/aktuell/politik/staat-und-recht/gastbeitrag-zum-populismus-bedrohte-demokratie-14948250.html> (staženo 23. dubna 2022).

V návaznosti na pokračující debatu vznikly i organizace jako *Correctiv* a *Hoaxmap*, bojující proti dezinformacím.¹³²

Situace kolem AfD umožnila vymezit v Německu specifické faktory s ústředním motivem projevů nenávisti na sociálních sítích, v němčině tzv. *Hassrede*. Pod tímto pojmem rozumíme *výroky proti skupinám a lidem, které slouží k znevažování a ocerňování těchto skupin obyvatelstva*.¹³³ V době debaty k tématu prohlásil Heiko Maas (SPD),¹³⁴ tehdejší ministr spravedlnosti a ochrany spotřebitele, že tzv. *hate crime* vzrostl od roku 2017 o 300 %. Německá debata k dezinformacím řešila od počátku oproti americkému prostředí mnohem více zákonné parametry boje proti dezinformacím. Největší diskuse k tomuto tématu se zabírala otázkou regulace nadnárodních sociálních sítí a společností jako Facebook. Odpůrci zákona kritizovali možnost privatizace práva, tj. *Facebook* by si mohl rozhodovat o obsahu bez jakékoliv kontroly. Tyto hlasy pocházely zejména z řad politiků AfD.¹³⁵

Snahy o ukotvení problematiky dezinformací a hybridního boje lze v Německu pozorovat v několika rovinách. Prvním z nich je jejich uchopení v bezpečnostní a obranné politice země, které vzniklo bezprostředně po prvním vyhodnocení krize na Ukrajině a následné ruské invazi na Krym v roce 2014. Německo se stejně jako Evropa s problémem dezinformací setkalo v roce 2014. Pojem hybridní hrozby byl poprvé zakotven v tzv. *Weissbuchu*,¹³⁶ tj. souboru návrhů a norem pro určitý obor, který vytvořilo spolkové ministerstvo obrany v roce 2016. Tato strategie definovala i boj s hybridními hrozbami jako jedno z nových témat Bundeswehru. Samotný dokument přímo zmiňuje digitální komunikaci a její zneužití jako jednu z výzev pro nadcházející období a ovlivňování veřejného mínění jako jednu z hrozeb. Podle *Weissbuchu* navíc konečně hybridní válka

¹³² Linda Monsees, "A War against Truth' – Understanding the Fake News Controversy". *Critical Studies on Security* 8, no. 2 (2020): 1–14, <https://doi.org/10.1080/21624887.2020.1763708>.

¹³³ Jörg Meibauer, *Hassrede – von der Sprache zur Politik*, in *Hassrede/Hate Speech. Interdisziplinäre Beiträge zu einer aktuellen Diskussion, Linguistische Untersuchungen 6*, eds. Iris Bons, Gerd Fritz a Thomas Gloning (Bielefeld: Universität Bielefeld, 2013), 1–16, http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2013/9251/pdf/HassredeMeibauer_2013.pdf (staženo 23. dubna 2022).

¹³⁴ Heiko Maas, „Rede des Bundesministers der Justiz und für Verbraucherschutz, Heiko Maas, zum Gesetzentwurf zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken“, *Bulletin der Bundesregierung*, Nr. 80-1 (Berlin: Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2017), <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/rede-des-bundesministers-der-justiz-und-fuer-verbraucherschutz-heiko-maas--748110> (staženo 27. dubna 2022).

¹³⁵ Nicolas Martin, 2018. „Ein Anti-Hass-Gesetz mit Fallstricken“, *Deutsche Welle* (2. ledna 2018), <https://www.dw.com/de/ein-anti-hass-gesetz-mit-fallstricken/a-42005372> (staženo 29. prosince 2022).

¹³⁶ „*Weissbuch 2016*“, Bundesministerium der Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/weissbuch> (staženo 22. prosince 2022).

využívá všechny prostředky včetně manipulace s obsahem na zpravodajských serverech.¹³⁷ V současnosti (v letech 2022 a 2023) vzniká v Německu nová *Národní bezpečnostní strategie (Nationale Sicherheitsstrategie)* a i v návaznosti na ruskou invazi na Ukrajinu je jasné, že téma boje s hybridními hrozbami a informační boj, včetně boje s dezinformacemi, bude definováno i v tomto rámci, jak uvádí oficiální stránky německého ministerstva obrany.¹³⁸

Druhou stránkou je legislativní ukotvení boje proti dezinformacím prostřednictvím zmiňovaného zákona *NetzDG* po roce 2015. K rychlé implementaci tohoto zákonného rámce došlo v lednu 2018, podle něho musí správce určitý ilegální obsah do 24 hodin ze svého webu odstranit, týká se zároveň i velkých korporací jako Facebook či Twitter.¹³⁹ Samotný zákon vytvořil legislativní problém, neboť podle některých expertů (např. Claussen¹⁴⁰) mohl být v rozporu s evropským právem a v rovnováze s právem německým pouze po další novelizaci z roku 2019. Zákonný rámec byl kritizován i kvůli svobodě projevu.¹⁴¹ Nutno ovšem podotknout, že implementace zákona neznamena, že automaticky všechny dezinformace mizely z internetových platforem, už jen kvůli úzké hranici mezi tím, co skutečně dezinformací je a není. Problémy působil i fakt, že evropská legislativa ohledně dezinformací teprve vznikala v rámci konferencí a expertních skupin.

Zároveň *NetzDG* je přímo nastavený na nahlašování závadného obsahu uživateli, což umožňuje jeho zneužití nahlášením zdánlivě závadných příspěvků. Za zmínku stojí označení poslankyně SPD Chebli za rasistku právě před volbami EP 2019, protože šířila nepříjemnou informaci pro voliče AfD a chybně uvedla část informace. V případě některých politiků AfD, např. u Björna Höckeho, zase *NetzDG* zafungoval tak, že účet politikovi Twitter skutečně zrušil. Na toto je nutné myslet i při samotném výzkumu dění před volbami do EP 2019 a brát v úvahu smazané účty i příspěvky.

¹³⁷ „Weissbuch 2016“, Bundesministerium der Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/weissbuch> (staženo 22. prosince 2022).

¹³⁸ „Nationale Sicherheitsstrategie“, Bundesministerium der Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/nationale-sicherheitsstrategie> (staženo 28. prosince 2022).

¹³⁹ Linda Monsees, “A War against Truth’ – Understanding the Fake News Controversy”. *Critical Studies on Security* 8, no. 2 (2020): 1–14, <https://doi.org/10.1080/21624887.2020.1763708>.

¹⁴⁰ Victor Claussen, “Fighting Hate Speech and Fake News. The Network Enforcement Act (*NetzDG*) in Germany in the Context of European Legislation”, *Media Laws* 3, no. 3 (2018): 110–136.

¹⁴¹ Sandra Schmitz a Christian Berndt. 2018. “The German Act on Improving Law Enforcement on Social Networks (*NetzDG*): A Blunt Sword?”, *SSRN Electronic Journal*, <https://doi.org/10.2139/ssrn.3306964>.

2.2 Témata dezinformací v Německu

V této části práce je nutné vysvětlit, jaká témata dezinformací v Německu převažují. Témata dezinformací v Německu souzní s obdobím vzniku problematiky kolem roku 2014 a 2015. Nejvýrazněji se v tomto kontextu jeví témata spojená s migrací, vzniklá v souvislosti s migrační krizí v roce 2015 a nárůstem uprchlíků v Německu. Úkolem této kapitoly je také identifikovat a vysvětlit témata dezinformací, která se v analýze příspěvků z Twitteru objeví.

Témata dezinformací v Německu jsou sice regionálně specifická v přirozených rovinách, tj. např. se specifickými aktéry, základní podstatou se ale neodlišují. Zároveň se dezinformace často prolínají mezi sebou – v jednom narativu lze bezpečně identifikovat jak základní témata jako boj proti establishmentu, tak popírání klimatické krize či údajné ohrožení Evropy levicovou organizací Antifa. Proto je někdy problematické bezpečně identifikovat, jaké téma některé dezinformace mají.

Právě zmíněné téma migrace a vnitřní bezpečnosti se prolíná v dezinformačních narativech v zemích EU, později nastupuje jako trend i v dezinformacích ve zbytku světa. S tématem úzce souvisí ještě jejich použití v mediální komunikaci politických stran, zejména prostřednictvím AfD. To ukázala např. výše zmíněná zpráva *Fakten statt Fakes*,¹⁴² která popisuje 7 podobných případů na příkladech, sdílených ve většině případů právě oficiálními kanály AfD na sociálních sítích. Před volbami 2017 bylo až 8 z 10 dezinformací namířeno právě na migraci.¹⁴³

Tyto dezinformace rozšiřují informace o zvýhodňování muslimských imigrantů vůči německému obyvatelstvu, dezinformují o řidičských průkazech zdarma, štědrém sociálním systému, ale i nárůstech kriminálních statistik, které v Bavorsku i v celém Německu připisují nově přichozím migrantům z Blízkého východu. Podobně téma zvyšování kriminality používá v oficiálních výstupech na sociálních sítích právě i AfD. Podrobná studie v porovnání prokázala, že běžná média informují zhruba o 35 % případů způsobených migranty a o 65 % způsobených původními Němci, zatímco AfD i média k ní inklinující informují o kriminalitě tak, že 95 % popisovaných kriminálních deliktů,

¹⁴² Alexander Sänglerlaub, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl, *Fakten statt Fakes. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf* (Berlin: Stiftung Neue Verantwortung, März 2018.), https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_fakten_statt_fakes.pdf. (staženo 27. prosince 2022).

¹⁴³ Alexander Sänglerlaub, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl, *Fakten statt Fakes. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf*.

o kterých AfD mluví, jsou spáchány imigranty. AfD i spřízněná média tak tvoří nereálný obraz kriminality, aby podpořily své narativy „škodlivosti migrace“.¹⁴⁴ Nejrozšířenější na sociálních sítích byla mylná interpretace zprávy o tom, že 1000 mladíků arabského původu proměnilo vesnickou slavnost ve Schwandorfu na arabský sraz. Zprávu sdílelo na sociálních sítích až půl milionu uživatelů.¹⁴⁵

Dezinformace o migraci jsou, stejně jako ve zbytku Evropy, propojeny se strachem příjemců o „tradiční evropskou kulturu“. Alarmistické články popisují, že se ruší tradiční termíny spojené se svátky nebo se přejmenovávají akce. Tyto narativy jsou snadno bourány, sám dezinformátor se často chytí sám při činu, např. v případě akce *Osterhasen*, kdy Jörg Meuthen sám sdílel, jak chce německá vláda zakázat tradiční velikonoční zajíčky a jejich pojmenování, zatímco sama AfD na svých e-shopech termín sama vůbec nevyužívala.¹⁴⁶ To úzce souvisí s ústředním tématem dezinformací pro evropské volby, které se tradičně opakuje – boj proti establishmentu, evropským elitám a tzv. cancel culture.

Mezi dezinformační témata v Německu tradičně patří i otázka změny klimatu a úpravy zákonů spojených s klimatem na evropské úrovni, otázka tzv. Green Dealu a energetického mixu v Německu. Dezinformační weby běžně rozšiřují narativ, že klimatická krize neexistuje nebo že je její rozsah zveličován. Obviňována jsou taktéž média z manipulací informací a špatného informování o tématu. Dezinformační články se snaží čtenáře přesvědčit, že klimatické změny jsou součástí běžného koloběhu a např. výkyvy teplot nejsou případem až posledních let. Tzv. Green Deal zase bývá dezinformátory popisován jako cesta k depopulaci. Ani zde není výjimkou, že podobné narativy mají původ v některých konspiračních teoriích z USA, což ještě více prohloubila koronavirová krize.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Elisa Hoven a Thomas Hestermann, „Kriminalität in Deutschland im Spiegel von Pressemitteilungen der Alternative für Deutschland (AfD)“, *Kriminalpolitische Zeitschrift* 3 (2019): 127–139.

¹⁴⁵ Alexander Sänglerlaub, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl, *Fakten statt Fakes. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf* (Berlin: Stiftung Neue Verantwortung, März 2018.), https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_fakten_statt_fakes.pdf (staženo 27. prosince 2022).

¹⁴⁶ „Narativ der Desinformation: Migration verdrängt deutsche Traditionen“, *Correctiv.org* (3. prosince 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/hintergrund/2019/12/03/narrativ-der-desinformation-migration-verdraengt-deutsche-traditionen/> (staženo 28. prosince 2022).

¹⁴⁷ Andreas Kluth, „Like a Virus, QAnon Spreads from the U.S. to Germany“, *Bloomberg*, 22. září 2020, <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2020-09-22/like-a-virus-qanon-spreads-from-the-u-s-to-europe-germany#xj4y7vzkg> (staženo 3. ledna 2023).

Příkladem mohou být dezinformace ohledně švédské klimatické aktivistky Greta Thunberg, sdílené na sociálních sítích Facebook a Twitter i v Německu, zejména prostřednictvím účtů spojených s AfD. V tomto případě se jedná o dva narativy: spojení Greta Thunberg a Antify, spojení Greta Thunberg a amerického miliardáře z maďarské židovské rodiny George Sorose. Označování Greta Thunberg jako produkt miliardáře Sorose se objevilo nejprve na švédském twitterovém účtu @lmself81Ted se jménem Ted Karlsson. V německém prostředí se téma rozšířilo zejména na Facebooku pomocí stranických organizací AfD na účtech *AfD Bayern* a *AfD Freising Watch* v březnu 2019. Narativ Antify je spojen čistě s fotografií Greta Thunberg v antifašistickému tričku.¹⁴⁸

Zvláštní skupinu zastávají dezinformace zaměřené proti konkrétním politikům, šířené zejména proti stranám jako Die Grünen či CDU. Mezi tyto příklady spadá např. dezinformace šířená o spolulídryni B90/Die Grünen Ska Keller, která těsně před volbami byla označena dezinformačními weby za příznivce anarchistického hnutí Antifa. Fotka dokazující její údajné členství v tomto hnutí pocházela z přípravy političky na běhání v zimě 2018.¹⁴⁹

V souvislosti s probíhající pandemií covid-19 jsou v současnosti (v letech 2022 a 2023) v Německu nejrozšířenější dezinformace z lékařského prostředí. Jelikož se práce primárně věnuje roli dezinformací v evropských volbách 2019, nebude se věnovat tomuto tématu, protože před vypuknutím pandemie hrály i v alternativních médiích a na dezinformačních webech pouze minoritní roli.

Jedno mají německá témata dezinformací společné – jsou určitým způsobem vždy propojena s AfD, šířena jejich politiky nebo odrážejí program AfD a věnují se tématům, která voliče této strany nejvíce zajímají.

2.3 Role AfD v německém dezinformačním prostředí

Poslední dvě podkapitoly navíc nabízejí jasné paralely mezi tématy AfD a tématy a cíli dezinformací, kdy lze vyvodit jasné průsečíky. Dezinformace cílí na politiky, proti kterým

¹⁴⁸ Aashka Dave, Emily Boardman Ndulue, Laura Schwartz-Henderson a Eli Weiner, “Targeting Greta Thunberg: A Case Study in Online Mis/Disinformation”, *German Marshall’s Fund Policy Paper* 11/2020 (Washington DC: German Marshall’s Fund of the United States, 2020), https://www.gmfus.org/sites/default/files/Dave%2520et%2520al%2520-%2520Targetting%2520Greta%2520Thunberg_July%252022.pdf, (staženo 25. dubna 2022).

¹⁴⁹ Till Eckert, „Nein, diese Fotos belegen nicht, dass Ska Keller ‚Mitglied der Terrororganisation Antifa‘ ist“, *Correctiv.org* (25. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/europa/2019/05/25/nein-diese-fotos-belegen-nicht-dass-ska-keller-mitglied-der-terrororganisation-antifa-ist/> (staženo 3. ledna 2023).

AfD brojí nejvíce – liberální a z levicového spektra. Témata dezinformací jako migrace zase plně podporují narativy z volebních programů AfD, že „Německo má zůstat německé“ a přehnaně kriminalizují příchozí uprchlíky. Totéž platí i pro ochranu klimatu, popírání klimatické změny a boj proti establishmentu, reprezentovaný EU a údajnými globálními aktéry (George Soros ad.). Určitým způsobem tak lze říct, že jakmile je v Německu šířeno lavinově sdělení obsahující dezinformace, bude jej sdílet někdo z politiků AfD.

Zde je také nutné uvést několik základních informací k AfD. V příběhu strany je možné si všimnout nosných a hlavních témat dezinformací v Německu: migrace a vnitřní bezpečnosti, boje proti „establishmentu“ (např. klimatická krize, LGBTQIA+, cancel culture, genderová politika). Strana vznikla v únoru 2013 jako reakce skupiny bývalých politiků CDU kolem Alexandera Gaulanda a Björna Höckeho na tehdejší politiku Německa vůči EU a eurozóně a nabídla první pravicově populistickou alternativu pro německé voliče.¹⁵⁰ Právě pozice Björna Höckeho jako uznávaného ekonoma vedla k vzestupu AfD napříč Německem, rychlému etablování strany v regionech a založení lokálních poboček, zejména ve státech bývalé Německé demokratické republiky. Höcke zároveň využíval své popularity profesora ekonomie účinkováním v pořadech v celonárodních německých médiích (Hart, aber Fair, Anne Will) jako expert a zároveň politický nováček. V parlamentních volbách v roce 2013 se strana těsně nedostala do Bundestagu s výsledkem 4,7 %. Vzestup AfD navíc zbořil i politologickou představu o neúspěchu pravicově populistické strany v poválečném Německu.¹⁵¹ První volební úspěch strana zaznamenala právě ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2014.

AfD se již od počátku profiluje právě jako strana proti establishmentu i jako *ochránce tradičních německých hodnot*, „bojuje“ proti LGBTQIA+, cancel culture či genderové politice.¹⁵² Výrazným znakem je také postupná radikalizace strany, která proběhla rychlým tempem již kolem roku 2015 poté, co zakládající členové jako právě Höcke stranu opustili. Tento rozkol byl v mediálním prostředí výrazný již od ledna 2015. Po rozhodnutí Angely Merkel v červenci 2015 o přijetí Dublinské úmluvy ohledně migrace v rámci EU se pozice

¹⁵⁰ Kai Arzheimer, “The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?”, *West European Politics* 38, no. 3 (2015): 535–556, <https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1004230>.

¹⁵¹ Kai Arzheimer a Carl C. Berning, “How the Alternative for Germany (AfD) and Their Voters Veered to the Radical Right, 2013–2017”, *Electoral Studies* 60 (August 2019): 102040. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2019.04.004>.

¹⁵² Nicole Doerr, “The Visual Politics of the Alternative for Germany (AfD): Anti-Islam, Ethno-Nationalism, and Gendered Images”, *Social Sciences* 10, no. 1 (2021): 20, <https://doi.org/10.3390/socsci10010020>.

strany více radikalizovaly. To vyústilo v odchod umírněných členů strany i 5 ze 7 europoslanců z AfD.¹⁵³ Novou lídryní AfD se stala Frauke Petry již s tichou podporou extrémního křídla strany. Právě v této době docházelo v Německu i k výše popsané radikalizaci německého prostředí a zvýšení útoků na občany s cizí státní příslušností (z 18 útoků v roce 2011 na více než 580 v roce 2014¹⁵⁴). Právě demonstrace hnutí Pegida, které vypukly ve státech bývalé NDR v lednu 2015, radikalizaci ještě zvyšovaly. Zde také vzniká hlavní myšlenka AfD jako velké protiimigrační strany a uchopení tématu migrace v souvislosti s vysokým přílivem uprchlíků ze Sýrie do Německa během tzv. migrační krize. Právě zde můžeme také pozorovat vznik migrace jako tématu dezinformací v Německu.

Radikalizace strany je v současnosti stále předmětem obecné diskuze v Německu, naposledy na začátku roku 2022 potvrdily německé soudy AfD jako hrozbu pro demokracii za výrazných protestů členů strany v parlamentu.¹⁵⁵ Nutno dodat, že i umírnění následovníci Höckeho jako právě Frauke Petry už ve straně nepůsobí. Petry, která se otevřeně snažila o vznik koaličního potenciálu pro AfD, byla již před volbami v roce 2017 odtud postupně vypuzena.¹⁵⁶ V roce 2020 mělo extrémní křídlo strany kolem 7000 členů. Vliv a akceptace této části strany se zvětšuje, na což narazil i Jörg Meuthen, lídr AfD v eurovolbách 2019.¹⁵⁷ Radikalizace je ale pouze jedním z dílčích faktorů a úplně neovlivňuje dezinformace šířené členy AfD. Dezinformace jsou ale tím pádem také radikálnější a rasističtější.

Zásadní pro propojení dezinformací a AfD bylo výše zmíněné dění před německými parlamentními volbami v roce 2017. Tehdejší německé parlamentní strany se dohodly, že nebudou v předvolebním klání využívat automatických účtů na sociálních sítích. Členové AfD tehdy prohlásili, že jsou otevřeni této možnosti, zároveň ale tuto informaci posléze popírali. Satirické uskupení Die PARTEI přišlo se zjištěním, že automatizované účty

¹⁵³ Kai Arzheimer a Carl C. Berning, “How the Alternative for Germany (AfD) and Their Voters Veered to the Radical Right, 2013–2017”.

¹⁵⁴ Andreas Kemper, “AfD, Pegida and the New Right in Germany. The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives”, in *The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives*, ed. Giorgos Charalambous (Berlin: Friedrich Ebert-Stiftung, 2016), 45.

¹⁵⁵ Frank Jansen, „Verfassungsschutz über Radikalisierung der AfD: SA-Parole und Bürgerkriegsfantasien“, *Tagesspiegel* (20. ledna 2022), <https://www.tagesspiegel.de/politik/sa-parole-und-burgerkriegsfantasien-5417494.html> (staženo 3. ledna 2023).

¹⁵⁶ Kai Arzheimer a Carl C. Berning, “How the Alternative for Germany (AfD) and Their Voters Veered to the Radical Right, 2013–2017”.

¹⁵⁷ Wolfgang Schröder a Bernhard Weißels, „Die AfD auf dem Weg der Radikalisierung“. *Politikum* 7, Nr. 4 (2021): 10–15, <https://doi.org/10.46499/1760.2185>.

sehrály roli minimálně ve 31 facebookových skupinách podporujících AfD. V roce 2018 navíc ve zprávě *Fakten statt fakes*¹⁵⁸ autoři podrobně rozebrali množství dezinformací z předvolebního období v roce 2017, šířené i vysokými politiky AfD, včetně pozdějšího lídra AfD v evropských volbách 2019 Jörga Meuthena. Všechny narativy i jednotlivé dezinformace se během kampaně v roce 2017 objevily na účtu spojeném oficiálně či neoficiálně právě s AfD.¹⁵⁹

Zapojení AfD podporuje kromě těchto průsečíků i vědecká zjištění ze studií vzešlých z parlamentních voleb v Německu v roce 2017. Zimmermann s Kohringem zjistili, že dezinformační scénu v zemi reprezentují převážně voliči *AfD*, voliči pravicoví, náchylnější k populistickým kandidátům, konzumující informace výhradně z online prostředí. Toto je např. rozdílné oproti Die Linke, kde tento jev nebyl v literatuře výrazně popsán. Zimmermann s Kohringem ve studii politické komunikace k volbám definovali několik hypotéz, které výzkum potvrdil:¹⁶⁰

- 1) čím menší je důvěra v politický systém, tím větší váhu a důvěru mají dezinformace v německých volbách,
- 2) větší důvěra voliče k dezinformacím snižuje šanci, že bude volit pro mainstreamovou politickou stranu,
- 3) větší důvěra voliče k dezinformacím zvyšuje šanci, že bude volit AfD.

2.4 Fact-checking v Německu jako způsob boje proti dezinformacím ze strany AfD

O povědomí o dezinformacích z úst politiků AfD se výrazně zasadil i lokální boj v mediálním prostředí, charakterizovaný dvěma metodami: fact-checkingem a debunkingem. Oba pojmy jsou příbuzné, vesměs vyjadřují stejný cíl autora či organizace rozebrat a uvést na pravou míru chybně interpretovanou či záměrně špatně podávanou zprávu. Původ fact-checkingových projektů není spojen se současnou problematikou dezinformací po roce 2016, vznik podobných iniciativ je sledován po Evropě po roce 2010 a vytvářejí mediální či občanské prostředí pro boj s dezinformacemi. Původním záměrem

¹⁵⁸ Alexander Sänglerlaub, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl, *Fakten statt Fakes. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf* (Berlin: Stiftung Neue Verantwortung, 2018), https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_fakten_statt_fakes.pdf. (staženo 27. prosince 2022).

¹⁵⁹ Ibid.

¹⁶⁰ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, “Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election”, 2020, vlastní překlad autora.

těchto projektů bylo kontrolovat výroky politiků a případně je uvádět na pravou míru.¹⁶¹ To stále platí dodnes. Jde právě o prohlášení o dění v parlamentu, šířící převážně zavádějící tvrzení o tom, jak se strana při hlasování zasadila o programově správnou věc, i když realita je jiná. Jde o drobné lži, které mají utvrzovat voliče strany o správnosti volby a pozici populistické strany proti establishmentu. Příkladem toho může být hlasování o povinném očkování německých občanů nad 60 let z dubna 2022, kdy Alice Weidel, vedoucí frakce AfD v Bundestagu, prohlásila, že jen díky hlasům AfD očkovací povinnost neprošla. *EUFactCheck* tuto zprávu vyhodnocuje jako převážně mylnou.¹⁶²

Fact-checkingové iniciativy vznikly v Německu ve dvou vlnách. První fáze je spojována s výše zmíněným trendem ověřování politických výroků po roce 2010, druhou charakterizuje vznik hybridních hrozeb, využívání dezinformací v politickém boji a změnu ve společnosti v návaznosti na přesun kampaní do online prostorů a rozkvět internetových médií. V současnosti se lze s fact-checkingem setkat na stránkách všech hlavních německých zpravodajských portálů, četnost fact-checkových článků je různorodá. K příkladům fact-checkingu v Německu jsou řazeny následující typy organizací.

První z nich jsou *weby specializující se na fact-checking*, např. *Correctiv*, redakce v Berlíně a v Essenu, která se primárně zabývá investigativní žurnalistikou. V prvních letech úzce spolupracovala s lokálními médii. Podobně jako weby v dalších zemích hodnotí jeho fact-checking, zda je zpráva pravdivá, částečně pravdivá, zavádějící nebo např. chybně pochopený satirický obsah. Podle mediálních expertů není *Correctiv* standardním médiem, nýbrž novým typem média, který na německé scéně předtím nebyl. Fact-checking provádí i v německé mutaci Facebooku.¹⁶³ Druhým aktérem jsou velká média – např. *Der Spiegel* a jeho fact-checkingový tým, mezi lety 2013–2017 jako Münchhausen-Check, od roku 2017 jako tým 70 fact-checkerů vedený Heike Janssen.¹⁶⁴

¹⁶¹ Federica Cherubini a Lucas Graves, *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe*, Digital News Project 2016 (Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2016), <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/The%2520Rise%2520of%2520Fact-Checking%2520Sites%2520in%2520Europe.pdf> (staženo 23. května 2022).

¹⁶² Hochschule der Medien, Stuttgart, DE, “Mostly False: Without the Dissenting Votes of the AfD, a Vaccine Mandate Would Have Been Introduced in Germany”, *EUFactCheck* (1. července 2022), <https://eufactcheck.eu/factcheck/mostly-false-without-the-dissenting-votes-of-the-afd-a-vaccine-mandate-would-have-been-introduced-in-germany/> (staženo 28. prosince 2022).

¹⁶³ Cherubini a Graves, *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe*.

¹⁶⁴ Lucinda Southern, “Inside Spiegel’s 70-person Fact-Checking Team”, *Digiday* (15. srpna 2017), <https://digiday.com/media/inside-spiegels-70-person-fact-checking-team/> (staženo 23. května 2022).

Následují veřejnoprávní média jako *ZDF* a jejich *ZDFheuteCheck*¹⁶⁵ a *ARD* s webovou stránkou relace *Tagesschau* s názvem *ARD-Faktenfinder*.¹⁶⁶

Nadnárodní přesah mají fact-checkingové stránky tiskových agentur spolupracujících i se sociálními sítěmi, převážně s Facebookem. Na rozdíl od ostatních se zaměřují i na kontrolu obsahu článků jednotlivých médií, např. německého Bildu. Služba od agentury DPA funguje v širším mezinárodním přesahu s mutacemi zaměřenými na Rakousko, Švýcarsko nebo státy Beneluxu a zabývajícími se specifickými dezinformačními narativy šířícími se v jednotlivých zemích. DPA rozporuje hoaxy a dezinformace na pravidelné, skoro každodenní bázi.¹⁶⁷ Poslední skupinou jsou iniciativy specializující se na mediální výchovu a zlepšení internetové gramotnosti, jejichž cílem je převážně nabídnout podporu školním pracovníkům, žákům a studentům prostřednictvím audiovizuálního obsahu či workshopů. Příkladem takové iniciativy může být essenská nezávislá organizace *wafana*.¹⁶⁸

AfD pravidelně podobné iniciativy kritizuje v souvislosti s údajnou cenzurou. Politici AfD se zároveň často vyskytují v mediálních člancích právě v souvislosti se šířením dezinformací. Prvním z příkladů je aktivita Deutsche Welle (dále jen DW) v roce 2021 v návaznosti na zavádějící a paušalizující výroky poslance AfD Stephana Brandnera z extrémního křídla AfD, který po útocích ve Würzburgu prohlásil ve videu na platformě YouTube, že za „všechny teroristické útoky mohou muslimové“.¹⁶⁹ DW rozporuje toto tvrzení připomínkou útoků pravicových extrémistů na židovskou komunitu v Halle nebo útokem v podniku specializujícím se na prodej vodních dýmek v Hanau v roce 2020. Brandner zároveň kritizoval ve svém projevu zpravodajskou relaci *Tagesschau* na *ARD*, která podle něj neinformovala o tom, že útočník byl somálského původu, což znovu označila DW jako nepravdivé. Právě *Faktenfinder*, fact-checkingový web *Tagesschau*, publikoval 25. října 2022¹⁷⁰ zprávu o tom, že AfD zve na parlamentní panely jako experty pseudovědce typu Hanse-Petera Vögeleho, popírajícího klimatickou změnu.

¹⁶⁵ „ZDFheuteCheck“, ZDF, <https://www.zdf.de/nachrichten/thema/zdfheutecheck-faktencheck-recherche-100.html> (staženo 15. ledna 2023).

¹⁶⁶ „ARD-Faktenfinder“, *tagesschau.de*, <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/> (staženo 23. května 2022).

¹⁶⁷ „DPA Factchecking“, *DPA-Factchecking*, <https://dpa-factchecking.com/germany/> (staženo 23. května 2022).

¹⁶⁸ Federica Cherubini a Lucas Graves, *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe*.

¹⁶⁹ Hans Pfeifer, „Bundestagswahlkampf. AfD: Falschmeldungen als Geschäftsmodell“, *Deutsche Welle* (5. září 2021), <https://www.dw.com/de/afd-falschmeldungen-als-gesch%C3%A4ftsmodell/a-58906677> (staženo 23. května 2022).

¹⁷⁰ Pascal Siggelkow, „Faktenfinder. Bundestagsausschüsse. AfD bietet Pseudo-Experten eine Bühne“, *tagesschau.de* (25. října 2022), <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/afd-ausschuesse-bundestag-101.html> (staženo 27. prosince 2022).

3. Dezinformace ve volbách do Evropského parlamentu 2019 a Twitter jako místo k šíření dezinformací

V evropských státech bylo povědomí o dezinformacích před volbami do Evropského parlamentu celoevropsky rozsáhlejší než při předchozích volbách v letech 2017 a 2018. Přispěla k tomu i širší debata o dezinformacích na společenské i vědecké úrovni, vznik prvních výzkumů a přítomnost tématu v médiích. Zároveň šlo o první volby do Evropského parlamentu, které byly přímo dezinformacemi ovlivňovány. Před volbami nicméně zůstávalo otázkou, jak celkově téma dezinformací uchopit. Politologové se víceméně shodli na tom, že situace je složitá na více úrovních. Jako hlavní výzvy byly definovány pokusy o spolupráci na evropské úrovni. Zároveň byla kritizována i neakceschopnost EU ohledně kyberbezpečnosti, která vyústila v rychlé přijetí opatření k ochraně dat až po velkém úniku tajných dat na Twitteru. Akceschopnost EU navíc byla omezena i kvůli tomu, že většina dezinformací se šířila v soukromém sektoru, nad kterým neměla kontrolu.

Celosvětový záběr dění ohledně dezinformací se navíc specializoval převážně na mýty šířené převážně Čínou a Ruskem, ačkoliv evropské prostředí i kvůli výše popsaným specifikacím tvořilo samostatný celek, ve kterém se dezinformace šířily i z lokálních zdrojů a byly vytvářeny přímo v členských státech EU bez návaznosti na ruské zdroje, a to jak finanční, tak informační, což např. americký záběr výzkumu úplně opomíjel.¹⁷¹ Úvahy o tom, že se tyto dezinformace z ruských zdrojů šíří a jsou z nich financovány, se objevovaly jak v Německu, tak např. v ČR, ale bez návaznosti na jakékoliv přímé důkazy. V předvolebním období bylo provedeno několik rešerší právě na Twitteru, a to k hashtagům, souvisejícím s evropskými volbami 2019. Zapojení dezinformací v těchto příspěvcích bylo ale spíše marginální a nepřilíš měřitelné.¹⁷²

Evropská unie si nebezpečí dezinformací a hybridních hrozeb byla vědoma již v roce 2018 a postupovala ve dvou etapách. První z nich bylo vytvoření pracovní skupiny

¹⁷¹ Annegret Bendiek a Matthias Schulze, *Desinformation und die Wahlen zum Europäischen Parlament. 2019*, SWP-aktuell 2019/10 (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2019), https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2019A10_bdk_she.pdf,

¹⁷² Patrick Beuth, „Oxford-Studie: Kaum Desinformation zur Europawahl in Sozialen Netzwerken“, *Der Spiegel* (21. Mai 2019), sec. Netzwelt, <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/oxford-studie-kaum-desinformation-zur-europawahl-in-sozialen-netzwerken-a-1268372.html>.

s názvem *EU Code of Practice on Disinformation*.¹⁷³ Tento projekt sdružoval soukromé společnosti a EU v boji proti nepřátelské informační kampani. Signatáři dokumentu se shodli na pěti oblastech: internetová reklama, politický marketing, transparentnost pro zákazníky, transparentnost pro vědce a soudržnost služeb. Smlouva běžela v roční zkušební době, tím pádem zahrnovala i volby do Evropského parlamentu v roce 2019. Šlo o pokus o samoregulaci digitálního trhu a jeho přístupu k informacím. Problémové bylo, že zapojené společnosti o pokrocích informovaly samy, což se zpětně ukázalo jako nespolehlivé.¹⁷⁴

EU zároveň schválila *Akční plán proti dezinformacím*¹⁷⁵ jako první stupeň ochrany proti hybridním hrozbám. Definoval prostředky a metody boje v návaznosti na summit Evropské komise v říjnu 2018. Zároveň šlo o první text, kde přímo evropské úřady navrhovaly nějaké řešení. Plán zavázal EU ke zvýšení prostředků a možností, jak nakládat s hrozbou dezinformací, jak vylepšit koordinaci mezi jednotlivými státy, institucemi EU a relevantními mezinárodními sdruženími. Zároveň nabádal k vylepšení strategické komunikace, mediálního prostředí a kvalitní žurnalistiky. Státy se také zavázaly k vytvoření systému rychlé reakce na tyto hrozby (*Rapid Alert System*). Evropská komise označila snahy za boj proti dezinformacím jako pozitivní i v návaznosti na měsíční reporty velkých platforem pro EU.

Pro zkoumané období ve volbách v roce 2019 lze definovat témata: migrace a vnitřní bezpečnost, klimatická otázka nebo nedůvěra v evropské elity, či odmítání evropské federalizace. Vlastní skupinu vytvářejí jednotlivé dezinformace, určené k bezprostřední diskreditaci volebních lídrů. Toto rozdělení platí i pro Německo, ostatně v každém evropském státě je specifikováno na témata, která v těchto státech převažují. Specifickou roli hrály v těchto volbách i přípravy na brexit a s nimi spojený chaos v dění ve Velké Británii.

¹⁷³ “2018 Code of Practice on Disinformation”, Evropská komise, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> (staženo 23. listopadu 2022).

¹⁷⁴ James Pamment, *The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative* (Carnegie Endowment for International Peace, 2020).

¹⁷⁵ Dokument 52018JC0036. Společné sdělení Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě Evropy, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Akční plán proti dezinformacím ze dne 5. 12. 2018.

Ve vědeckých kruzích byly dezinformace pozorovány několika výzkumy, a to na celoevropské i lokální úrovni (např. v Itálii¹⁷⁶). Zde twitterové výzkumy prokázaly, že debata na této sociální síti je převážně lokální s nízkým přesahem do zahraničí. Obecně se výzkumy v období před volbami specializovaly převážně na lokální jevy.

3.1 Dezinformace ve volbách do EP 2019 na německém příkladu

Otázkou zůstává, jaký skutečný vliv výše uvedené memorandum na dění před volbami mělo. Přímo ve schváleném *Akčním plánu proti dezinformacím*¹⁷⁷ byl zakotven i boj proti micro-targetingu nebo falešným účtům, ke kterému se zavázaly všechny velké internetové platformy. Nicméně výzkumy politické komunikace prokázaly, že např. falešní followeři právě na Twitteru jsou velkým problémem. Tento jev se nespécifikoval pouze na strany s vysokým dosahem na německých sociálních sítích. Bylo prokázáno, že až 50 % followerů bylo falešných i u stran jako CDU/CSU nebo Zelených.¹⁷⁸ Množství těchto účtů dle zvyklostí ale sleduje ostatní politiky právě kvůli tomu, aby systematicky škodily, přidávaly příspěvky proti stranám a očerňovaly politiky.¹⁷⁹

Další snahou *Akčního plánu proti dezinformacím* bylo také označit pro uživatele reklamu kandidátů a stran jako politickou, aby věděli, že jsou terčem politické kampaně. To však nefungovalo spolehlivě u médií, která určité strany podporovala. Příkladem v Německu může být situace kolem *Deutschland-Kurieru*, podporujícího AfD a její politiky, ačkoliv tyto příspěvky označené jako politická reklama nebyly.¹⁸⁰ V Německu to zároveň vzneslo i otázky k transparentnímu financování kampaně AfD, neboť stejným způsobem tuto stranu podporoval např. i *Spolek pro nabytí zásad právního státu a občanských svobod* (německy *Verein zur Erhaltung der Rechtsstaatlichkeit und der bürgerlichen Freiheiten*). Tato zjištění tak otevřela debatu, zda by tato bezplatná reklama

¹⁷⁶ Francesco Pierrri, Alessandro Artoni a Stefano Ceri, “Investigating Italian Disinformation Spreading on Twitter in the Context of 2019 European Elections”, Edited by Fabiana Zollo. Plos One 15, no. 1 (2020), e0227821. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227821>.

¹⁷⁷ Dokument 52018JC0036. Společné sdělení Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Akční plán proti dezinformacím ze dne 5. 12. 2018.

¹⁷⁸ Martin Fuchs a Josef Holnburger et al., *Kurzstudie. #ep2019 – Die digitalen Parteistrategien zur Europawahl 2019*. Fridrich Ebert-Stiftung Studien (Berlin: Fridrich Ebert-Stiftung, 2019), <https://www.fes.de/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=41827&token=6e1bf3bcf42bf4162ba5cc452ba460d703945e30> (staženo 29. prosince 2022).

¹⁷⁹ Ibid.

¹⁸⁰ Jenny Stern, “Europawahl: Was machen soziale Netzwerke gegen Fakes?” *BR24*, 23. května 2019, <https://www.br.de/nachrichten/deutschland-welt/do-europawahl-was-machen-soziale-netzwerke-gegen-fakes> (staženo 28. prosince 2022).

pro AfD v některých médiích neměla spadat pod výdaje kampaně.¹⁸¹ Tento jev je podobný tzv. astroturfingu, jedné z metod rozšiřování dezinformací na Twitteru pomocí vytvoření zdánlivé představy o podpoře určité věci.

Klíčovým prvkem pak byla zpráva AVAAZ o dezinformacích na sociálních sítích, zaměřená převážně na Facebook.¹⁸² V německých kruzích přinesla tato zpráva další svědectví o využití dezinformací pro podporu AfD. Bylo zrušeno přes 130 stránek, které podporovaly AfD a šířily její kampaň před volebním kláním. Lokální lídři AfD byli přistiženi, že si vytvářeli další facebookové účty, aby lépe rozšířili svou kampaň před volbami. AVAAZu se toto podařilo zjistit především tím, že samotní politici měli nepřilíš chytře tyto účty na Facebooku mezi přáteli. Podobný obsah se šířil i ve velkých skupinách podporovatelů AfD na stejné sociální síti. Fungovaly jako amplián obsahu a kampaně mimo její regulaci a financování. I v těchto příspěvcích se objevovaly dezinformace, např. smyšlené citáty vysoce postavených činitelů Evropské unie, šířící falešné informace zejména o federalizaci EU a podpoře migrace ze strany EU. Objevily se zde i zjevné příklady extrémistických tendencí jako podpory nacismu i jiných extrémních ideologií.

AVAAZ zároveň podobný report vytvořil i pro další státy EU a monitoroval tak kampaň např. ve Velké Británii, v Polsku nebo ve Španělsku, kde pomohl odkrýt a zrušit několik facebookových stránek šířících dezinformace a extrémistické názory.¹⁸³

3.2 Charakteristika Twitteru

Stejně jako prostředí Facebooku a jiných sítí přitahuje i Twitter dezinformace. Situace je ale specifická oproti jiným platformám. Zde je nutné nejprve vysvětlit, jak Twitter funguje a jak působí v Německu. Twitter byl založen v roce 2006 skupinou investorů kolem Jacka Dorseyho jako platforma ke komunikaci mezi malými skupinami uživatelů prostřednictvím něčeho, co funguje na bázi podobné SMS zprávám v mobilních telefonech.¹⁸⁴ Twitter se řadí v porovnání s Facebookem či Instagramem k menším

¹⁸¹ Ben Bolz, Marvin Milatz, „Panorama: E-Mails Belegen Heimliche AfD-Wahlkampffinanzierung“, *Tagesschau.de* (20. září 2018), <https://www.tagesschau.de/inland/afd-verein-103.html> (staženo 28. prosince 2022).

¹⁸² „Report: Far Right Networks of Deception.“ *Avaaz*, květen 2019, <https://avaazimages.avaaz.org/Avaaz%20Report%20Network%20Deception%2020190522.pdf> (staženo 28. prosince 2022).

¹⁸³ *Ibid.*

¹⁸⁴ „The Origins of Twitter,“ *Pennington Creative*, <https://penningtoncreative.com/the-origins-of-twitter/> (staženo 28. prosince 2022)

sociálním sítím, zároveň je hojně využíván převážně novináři a politiky k informování o jejich práci.¹⁸⁵ I tak ale platí, že účet na Twitteru si může založit každý.

To, že uživatelé Twitteru ovlivňují politické prostředí v období před volbami, je patrné již od samotného vzniku sítě. Vznik prvních výzkumů ohledně problematiky je datován kolem roku 2009 s výzkumy v Evropě i v USA (např. výzkum irských voleb).¹⁸⁶

Co se týče dezinformací, Twitter proti nim aktivně bojuje a snaží se omezovat jejich dosah na své platformě. Tady je třeba podotknout, že ne vždy tento systém funguje spolehlivě, protože Twitter maže jen jasné a zřetelné dezinformace, zavádějící informace jsou od roku 2019 navíc označovány jako sporné, ale uživatelům se nadále zobrazují.¹⁸⁷ Razantní reakce na problém dezinformací přišel až v roce 2020 v souvislosti s pandemií a povolební krizí v USA. Nicméně zde je důležité říct, že Twitter označoval dezinformace již předtím a podle posledních zjištění jim upravoval tzv. dosah k uživatelům (tj. pokud byl účet závadný, byla mu omezena možnost oslovit velké množství uživatelů, takový tvůrce o tom sám nevěděl). Navíc poslední zjištění z kauzy tzv. *Twitter Files* naznačují, že Twitter omezoval dosah v některých státech každému, kdo jen trochu oponoval oficiální lince vůči koronavirové pandemii. V návaznosti na první záblesky kauzy v médiích lze ale očekávat, že výsledky kauzy se nedotknou evropského prostředí nebo budou méně senzační pro problematiku dezinformací, než některé hlasy na pravé straně politického spektra mohou naznačovat.

V globálním měřítku je problém dezinformací na Twitteru daleko starší a sahá do doby kolem roku 2014, tedy do doby prvních pokusů o ovládnutí kyberprostoru v rámci hybridní války. Twitter se zároveň podle současné evropské legislativy musí podřídit příkazům na moderaci, mazání závadného obsahu i svobodě slova, což ohraničuje evropská legislativa. V současnosti (v letech 2022 a 2023) se velké internetové firmy, včetně Twitteru, zavázaly k několika právním dokumentům na evropské úrovni. První z nich, *European Media Freedom Act*,¹⁸⁸ se primárně zabývá svobodou slova a činností novinářů na sociálních

¹⁸⁵ Na Yeon Lee, Kim Yonghwan and Yoonmo Sang. 2017. "How Do Journalists Leverage Twitter? Expressive and Consumptive Use of Twitter". *The Social Science Journal* 54 (2): 139–147. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2016.09.004>.

¹⁸⁶ Adam Bermingham a Alan Smeaton, "On Using Twitter to Monitor Political Sentiment and Predict Election Results", IJCNLP, <https://aclanthology.org/W11-3702.pdf>.

¹⁸⁷ "How we address misinformation on Twitter", *Twitter.com*, <https://help.twitter.com/en/resources/addressing-misleading-info> (staženo 28. prosince 2022).

¹⁸⁸ Dokument 52022PC0457 ze dne 16. 9. 2022 Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví společný rámec pro mediální služby na vnitřním trhu (Evropský akt o svobodě sdělovacích prostředků) a mění směrnice 2010/13/EU.

sítích. V souvislosti s Twitterem byl zmiňován zejména v prosinci 2022 po zablokování účtů některých vlivných novinářů novým majitelem Elonem Muskem. Twitter se taktéž zavázal k novému memorandu *Digital Service Act*,¹⁸⁹ schválenému v roce 2022, který reguluje fungování sociálních platforem v rámci EU. Zároveň zavádí i sankce ze zisku zmiňované právě v prosinci 2022 v souvislosti s problémy sociální sítě. Situace Twitteru se právě po převzetí společnosti v listopadu 2022 miliardářem Elonem Muskem změnila. Musk se označuje jako tzv. free-speech absolutist (*zastánce absolutní svobody slova*) a není jasné, jaké bude stanovisko Twitteru k dezinformacím do budoucna.¹⁹⁰ Zároveň už to způsobilo první problémy Twitteru v otázce plnění závazků vůči EU na potírání dezinformací.¹⁹¹

Obsah dezinformací na Twitteru se nikterak neodlišuje od jiných sociálních sítí, povaha Twitteru ale některé typy závadného obsahu vylučuje. Limit 160 znaků nedovoluje např. šířit celé novinové články, novinářská sdělení se tak omezují převážně na odkazy. Nové vedení Twitteru ale v současnosti uvažuje o rozšíření příspěvků do míry podobné Facebooku. Twitter zároveň, na rozdíl od Facebooku nebo YouTube, nedovoluje delší videa, což omezuje i možnosti šíření dezinformací pomocí videí. Clickbaitové titulky či satirické obrázky s dezinformacemi vytvářejí zásadní část dezinformací na Twitteru. Témata zůstávají také stejná napříč všemi platformami a nelze předpokládat, že by také analýza příspěvků z dob voleb do EP 2019 prokázala opak.

Charakteristické jsou pro Twitter některé metody dezinformačního či marketingového politického boje. Na Twitteru je detailně popsán jev zvaný jako *astroturfing*,¹⁹² vytvářející falešný dojem o reakcích na určitý produkt. Cílem je zahltit uživatele sítě příspěvky k určitému tématu prostřednictvím umělých účtů, tj. botů, natolik, aby uživatel při interakci nabyt dojmu, že na produkt již dobré reference existují a tím spíše je v zájmu uživatele s ním souhlasit a podporovat jej.

¹⁸⁹ Dokument 52020PC0825 ze dne 15. 12. 2020 Návrh nařízení Evropského parlamentu a rady o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách) a o změně směrnice 2000/31/ES.

¹⁹⁰ “How ‘Free Speech Absolutist’ Elon Musk would Transform Twitter”, *The Guardian* (14. dubna 2022), <https://www.theguardian.com/technology/2022/apr/14/how-free-speech-absolutist-elon-musk-would-transform-twitter> (staženo 30. prosince 2022).

¹⁹¹ “Twitter Faces Renewed Scrutiny over Disinformation in Europe“, *Politico.eu* (16. prosince 2022), <https://www.politico.eu/article/twitter-faces-renewed-scrutiny-over-disinformation-in-europe/> (staženo 30. prosince 2022).

¹⁹² Pojem astroturfing je odvozen od specifického typu umělé trávy na hřištích pro americký fotbal v USA, který se rozšířil v 70. letech a vytvářel na první pohled iluzi normálního travnatého povrchu. Právě podle iluze věrohodnosti je tento jev pojmenován, více Franziska Keller, David Schoch, Sebastian Stier a Jung-Hwan Yang, “Political Astroturfing on Twitter: How to Coordinate a Disinformation Campaign”, *Political Communication* 37, no. 2 (2019).

V politickém prostředí byl astroturfing poprvé popsán při volbách v Jižní Koreji v roce 2013, výrazně studován až po amerických volbách v roce 2017. Pro diplomovou práci jsou ale důležité výzkumy, které se zaměřily převážně na činnost automatizovaných účtů v Evropě po roce 2015. Astroturfing a automatizované účty, tzv. boti, fungují v twitterovém prostředí společně – použití botů pro astroturfing je nejčastějším jevem.¹⁹³

3.3 Twitter v Německu

Samotné německé prostředí Twitteru má určitá specifika. Anketní šetření veřejnoprávní ARD prokázaly, že Twitter v roce 2020 aktivně využívalo 10 % Němců.¹⁹⁴ Podle posledních dat využívá nyní služby této sociální sítě kolem 8 % Němců, což je z velkých sociálních sítí nejméně.¹⁹⁵

Twitter se do veřejného prostoru v Německu dostal zejména již díky popsanému problému tzv. *Hassrede*, poprvé v souvislosti při setkáních neonacistů v Hannoveru, koordinované přes účet @hannover_ticker.¹⁹⁶ Následná absence reakcí Twitteru na problémy s podněcováním k nenávisti v Německu vyústila až v koordinaci zákona NetzDG. V neposlední řadě byly Twitterem zrušeny účty extrémně pravicové organizace Identitäre Bewegung.¹⁹⁷

Už bylo zmíněno, že klíčovou formou koordinovaných akcí na Twitteru je politický astroturfing. Jak může fungovat v Německu, bylo důkladně studováno při zemských volbách v Severním Porýní-Vestfálsku v roce 2017. Účty se zaměřovaly zejména na šíření hashtagů „Landtagswahl NRW“ a sdílely dále kampaně některých stran. Zajímavé pro kontext práce je umístění hashtagu „afd“ hned na druhém místě. Je to přímý důkaz použití botů ve prospěch AfD na Twitteru.¹⁹⁸ Znovu je ale nutné připomenout, že to nesvědčí

¹⁹³ Franziska Keller, David Schoch, Sebastian Stier a Jung-Hwan Yang, “Political Astroturfing on Twitter: How to Coordinate a Disinformation Campaign”, *Political Communication* 37, no. 2 (2019): 1–25, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1661888>.

¹⁹⁴ Natalie Beisch a Carmen Schäfer, „Internetnutzung mit großer Dynamik: Medien, Kommunikation, Social Media“, *Media und Perspektiven* 9/2020, 462–481.

¹⁹⁵ „Social-Media-Nutzerzahlen 2022“, Blog2Social by Adenion, <https://www.blog2social.com/de/blog/social-media-nutzer/> (staženo 28. prosince 2022).

¹⁹⁶ 2012, „Schlagwort: Sperrung von Nutzerkonto einer rechtsextremistischen Gruppe“, *datenschutzticker.de* (22. října 2012), <https://www.datenschutzticker.de/tag/sperrung-von-nutzerkonto-einer-rechtsextremistischen-gruppe/> (staženo 21. ledna 2023).

¹⁹⁷ „Twitter sperrt Konten von rechtsextremen Identitären“, *Handelsblatt* (11. 7. 2020), Australasian Conference on Information Systems Brachten et al. 2017, Hobart, Australia (staženo 28. prosince 2022).

¹⁹⁸ Florian Brachten et al., “Strategies and Influence of Social Bots in a 2017 German State Election – A Case Study on Twitter”, in: *Australasian Conference on Information Systems* (Hobart, Australia, 2017).

o tom, kdo falešné účty objednal, jestli to byla právě AfD nebo zda byly např. placené ze zahraničních, převážně ruských, zdrojů, jak naznačovaly některé výzkumy, převážně americké. Navíc, jak již bylo zmíněno v této kapitole, americké výzkumy často ignorovaly specifika evropského prostředí a lokální vznik dezinformací bez jakéhokoliv zapojení faktorů hybridního boje.

Falešné účty uměle navyšují zdánlivý dosah některých politiků, v Německu toto není problémem pouze krajních politických uskupení, neboť výzkumy již z roku 2017 dokazují, že i strany a jejich politici jako CDU/CSU nebo B90/Die Grünen mají na sociálních sítích více než 50 % followerů falešných.¹⁹⁹ Samotné zapojení falešných účtů a jejich propojení se šířením dezinformací je pro potřeby práce z tématu nejdůležitější, protože nabízí podstatu toho, jak dezinformace na Twitteru fungují. Je ale nutné připomenout, že určit, zda analyzovaný účet bezpečně zařadit k falešným účtům, je nad limity této práce.

Problematika falešných účtů na Twitteru byla pravidelně analyzována ve výzkumech ohledně předvolebního dění na Twitteru. V Německu je tento jev poprvé sledován od roku 2015 v souvislosti s ruskou státní agenturou IRA (Internet Research Agency).²⁰⁰ Organizace od tohoto mezníku aktivně vyhledávala a nakupovala falešné účty na Twitteru, aby je využívala pro ruské politické zájmy. Výrazně charakteristické je střídání různých narativů právě podle potřeb Putinova režimu.²⁰¹

Nelze ale brát jako jistotu, že podobné účty vždy přímo Rusku sloužily. To zastává americké odborné prostředí i některé alarmistické články v evropském popularizačním prostředí. Přitom Evropa je schopna sama generovat uživatele vytvářející podobný obsah bez toho, aby je někdo platil. Tyto účty sice rozšiřují proruské narativy a pomáhají aktivitám IRA v Evropě, nikdo je nekontroluje a jsou pouze produktem lidí a jejich vlastních názorů. Mnohem větší zájem tak mají ovlivnit pouze dění na domácí úrovni.

První činnost těchto účtů byla zaznamenána po teroristických útocích v Nice v červenci 2016, kdy v návazné politické situaci vyjadřovala podporu Angele Merkel v době tzv. migrační krize, a to ve chvíli samotné krize německého přístupu k imigraci v Německu. Postupně se přesunula výrazně k podpoře AfD, ačkoli ji v původních tweetech po útocích

¹⁹⁹ 2017. „Viele Politiker haben überwiegend Fake-Follower“, *FAZ.net* (25. ledna 2017), <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/twitter-analyse-viele-politiker-haben-ueberwiegend-fake-follower-14749846.html> (staženo 23. ledna 2023).

²⁰⁰ Dawson a Innes, “How Russia’s Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign”, 245–256.

²⁰¹ Ibid.

v Nice hanila a špinila (*AfD is shit, Mutti must stay.*). Zajímavá je také četnost příspěvků, která bezprostředně v době po útoku dosáhla z některých účtů až 265 příspěvků za den. Zároveň v této době se AfD těšila počínající popularitě i v německých mainstreamových médiích a rostly její preference. Účty využívaly k posílení dosahu na Twitteru i absolutně nesouvisející hashtagy (např. *#WorldElephantDay*, v překladu *Světový den slonů*), aby lépe rozšiřovaly svou fiktivní podporu pro Angelu Merkel.²⁰²

Situace se v září 2016 obrátila, kdy stejné účty začaly vyjadřovat podporu pro AfD, avšak v mnohem menším měřítku. Pravděpodobným důvodem byla otázka vlivu Ruska na podobná hnutí v Evropě po brexitovém hlasování a zároveň německá prohlášení, že je situace na webech právě z těchto důvodů monitorována. Účty využívaly zejména aktuální narativ migrační krize (*nechci německý chalífát, proto volím AfD*²⁰³). Zajímavou podskupinu navíc tvořily účty podporující odchod Velké Británie z EU ve stylu *Goodbye UK, we don't need you*. Zároveň ale v létě 2016 vinily Angelu Merkel ze vzniku migrační krize a způsobu jejího řešení v Evropě.²⁰⁴ Po volbách 2017 zmiňují tuto problematiku ve své studii jak autoři Zimmermann s Kohringem,²⁰⁵ tak analýza od Neudert et al.²⁰⁶ Podle ní nejvíce falešných účtů v Německu získávají strany z kraje politického spektra, převážně AfD a Die Linke.

V návaznosti lze tak před analýzou definovat určité body, které pravděpodobně výzkum potvrdí:

- 1) dezinformace se lišit nebudou, budou stejné jako při posledních volbách
- 2) počet followerů na účtu lze brát jen jako orientační číslo, neboť spousta sledovatelů bude zaručeně falešných,
- 3) účet podporovatele půjde spolehlivě propojit s AfD minimálně obsahově.

²⁰² Dawson a Innes, "How Russia's Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign", 245–256.

²⁰³ Volný překlad autora.

²⁰⁴ Dawson a Innes, "How Russia's Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign", 245–256.

²⁰⁵ Fabian Zimmermann a Matthias Kohring, "Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election" (2020).

²⁰⁶ Lisa Neudert, Bence Kollanyi a Philip N. Howard, "Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What are German Voters Sharing over Twitter?", *Comprop Data Memo* (2017).

4. Analýza obsahu na Twitteru před volbami do EP 2019

Samotná analýza obsahu bude sestávat z několika fází. V první fázi bude úkolem praktické části vysvětlit a definovat obsah jednotlivých účtů s důrazem na jejich provoz v období výzkumu od 1. do 25. 5. 2019. Úkolem této části analýzy bude zvýraznit důležité prvky, které budou stěžejní pro analýzu celkovou. Každý účet bude nejprve analyzován samostatně, což zároveň umožní redukci dat na úroveň, která eliminuje nepotřebné údaje z Twitteru nesouvisející s tématem práce. Provoz na všech třech účtech se lišil podle jejich rozdělení, vysvětlených v metodologii práce.

Celkem bylo z Twitteru sesbíráno 365 příspěvků za zkoumané období. Markantním rozdílem je množství obsahu u účtů, nejvíce příspěvků publikovalo médium inklinující k AfD, tj. účet Junge Freiheit (192), účet podporovatele jich vytvořil o něco méně (153) a nejméně účet kandidujícího politika AfD (20) (viz Příloha č. 1). To souvisí s tím, že každý účet používá sociální síť jinak. Zároveň mají všechny účty jiný počet sledovatelů a u některých není možné přesvědčivě určit pevná čísla před volbami, i proto se výzkum zaměří převážně na obsah a dezinformace jako takové, neboť jak uvádí první kapitoly této práce, posuzovat vliv dezinformací jako takový je složité a někdy neměřitelné.

Výsledky výzkumu budou prezentovány prostřednictvím tabulek a grafů, doplňujících souvislou analýzu. Pro přehled budou v příloze uvedené tabulky každého účtu s nejdůležitějšími informacemi (téma, typ příspěvků, dezinformace ano/ne, typ dezinformace). Snahou bude co nejvíce zanonymizovat účet podporovatele, proto bylo z etických důvodů uvažováno, zda vůbec tyto tabulky zařadit.

Jak uvádí metodologie, selekce proběhla na účtu podporovatele a účtu média. Na účtu podporovatele tomu bylo s cílem vyřadit příspěvky osobního rázu, související se zájmy uživatele (např. fotografie oblíbených automobilů uživatele). Na účtu média bylo cílem zasáhnout příspěvky ve dvou skupinách podle metodologie práce, analýza se v tomto případě zaměří na obsah, který dosáhl více než 150 lajků a tematický obsah k tématům AfD jako migrace, cenzura, klima, politická korektnost ad.

4.1 Obsah jednotlivých účtů

4.1.1 Obsahová analýza účtu podporovatele AfD

Účet podporovatele se soustředí na šíření informací podporující narativy AfD, okrajově také šíří dezinformace, které ale u uživatelů nemají velký úspěch, uživatelé je dál moc nešíří i přes poměrně slušný počet sledujících. Některé dezinformace dokonce rozporují jiní uživatelé svými reakcemi. Účet je tak nejvíce úspěšný při prezentaci úspěchů AfD s použitím hashtagů jako #europawahl nebo #afd, fungující jako akcelerátor kampaně strany a jako její hlásná trouba. Její názory přejímá nekriticky a soustředí se na podporu strany v každém případě. Zvláštní důraz dává na „násilnou“ kampaň vedenou proti AfD.

Anonymizovaný účet podporovatele strany byl po celou dobu sledovaného období na Twitteru aktivní a vytvářel 6 až 7 příspěvků denně. Účet se tváří jako účet reálné osoby nebo sofistického trolla (nelze přesně určit, viz Metodologie). Výrazně podporoval AfD, vyjadřoval se k aktuálním kauzám, případně komentoval vyjádření jiných politiků. Největší zásah měly příspěvky týkající se útoku na členy AfD, konkrétně útok na Nataschu Runge, členku AfD, při roznášení volebních plakátů v Brémách.²⁰⁷ Ještě větší zásah si připsal komentář uživatele k účasti Franka Magnitze, brémského lídra AfD, v pořadu lokální televize *br24* s názvem *buten un binnen Wahllokal* 9. května 2019. Z příspěvků k eurovolbám získalo největší zásah video italského kandidáta tamní Ligy Mattea Salviniho.²⁰⁸ Účet v tweetu z 24. května 2019 vysvětluje, že k AfD inklinuje od doby, co navštívil shromáždění podporovatelů strany ve Stuttgartu v roce 2016.²⁰⁹ V jiném příspěvku zase popisuje, že v komunální politice volí hnutí *Freie Wähler*, neboť AfD v jeho okrsku nekandiduje.²¹⁰

²⁰⁷ Anonymizovaný účet podporovatele, „Natascha Runge, sie ist verheiratet und hat zwei Kinder. Am Freitag wurde sie von zwei Männern in den Bauch getreten, weil sie #AfD-Plakate aufgehängt hat. Dabei hatte sie kurz davor eine Operation am Bauch. Ich wünsche Ihr das Beste und gute Besserung.#Europawahl“, Twitter (5. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124813983045779461](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124813983045779461) (staženo 25. ledna 2023).

²⁰⁸ Anonymizovaný účet podporovatele, „Das könnte auch Dein Regierungschef sein. Italiens Matteo Salvini. Nach Italien ziehen, oder #AfD wählen für einen deutschen Salvini. #Europawahl“, Twitter (5. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124881284512272384](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124881284512272384) (staženo 5. ledna 2023).

²⁰⁹ Anonymizovaný účet podporovatele, „Ich beschäftige mich seit 2016 mit der #AfD. Nachdem ich den Parteitag in Stuttgart im Internet gesehen habe, bin ich Fan geworden. #Europawahl2019“, Twitter (24. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131974001742557184](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131974001742557184) (staženo 5. ledna 2023).

²¹⁰ Anonymizovaný účet podporovatele, „Bei uns ist auch Kreistag- und Gemeinderatswahl. Im Kreistag wähle ich natürlich #AfD. Im Gemeinderat gibt es nur drei Parteien. Da wähle ich Freie Wähler. Besser als CDU und SPD.#Europawahl2019 (Ist nicht mein Stimmzettel)“, Twitter (23. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131677208483958790](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131677208483958790) (staženo 5. ledna 2023).

Za zkoumané období účet sdílel 153 příspěvků, 31 příspěvků bylo vyřazeno metodikou jako osobní nebo netematické. Ve výzkumné tabulce jsou jeho příspěvky rozděleny do kategorií: komentář k politickému dění, komentáře k cenzuře, dezinformace atd. (viz Příloha č. 13), některé spadají do více kategorií a jsou v grafu příspěvků zohledněny (viz Příloha č. 2). Ze zbývajících zveřejněných příspěvků 49 přímo podporovalo AfD, ve většině případů i za použití hashtagu #afd. Tento hashtag ale zároveň účet využíval i u příspěvků namířených proti SPD a při diskuzích o tématech voleb do EP. V 35 případech využil uživatel i hashtagu #europawahl, většinou stejně s #afd. Další početná skupina byla namířena proti jiným stranám, zejména proti SPD a její politice evropské federalizace, omezování spalovacích motorů či zavedení daně na CO₂, které bylo jedním z témat voleb. Výrazně zastoupeny byly příspěvky proti muslimům v Německu, některé s prvky nenávistného projevu a podněcující nenávist. Další skupina příspěvků popisovala násilné útoky proti členům AfD. Objevují se i odkazy na média, a to jak na tradiční velká německá jako Die Welt nebo názorově zbarvená jako Junge Freiheit.

Situace ohledně dezinformací nabízí množství materiálu k analýze. Dezinformace se věnují převážně předvolebním tématům s důrazem na migraci nebo na otázku cenzury ve společnosti, což potvrzuje první bod hypotézy. V příspěvku z 8. 5. 2019 propojuje témata migrace a klimatu a vypouští lživé sdělení, že nová klimatická daň má přinést nové peníze uprchlíkům. Obecně se vyjadřuje spíše k dopadům migrace, ohledně klimatické změny propaguje účet vlastní skeptický pohled, ale nerozšiřuje o tématu dezinformace. Dalším z identifikovaných témat je cenzura, uživatel ironicky kritizuje NetzDG jako zásah k omezení svobody slova. Z dlouhodobých témat dezinformací se objevují i útoky proti politikům, cílí na dlouhodobé nepřátele AfD, 5. 5. 2019 publikuje účet fotografii zničené zastávky s plakátem CDU (fotomontáž).²¹¹ V příspěvku 22. 5. 2019 označuje Ska Keller jako příslušníci organizace Antifa sdílením dvou nesouvisejících fotografií.²¹² U druhého bodu hypotézy je také v případě tohoto účtu situace jasná, množství dezinformací je šířeno přímo s hashtagem #afd a #europawahl, např. v případě zničené zastávky nebo tvrzení, že

²¹¹ Anonymizovaný účet podporovatele, „#NieWiederCDU #Europawahl #AfD“, Twitter (5. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124862181835780096](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124862181835780096) (staženo 5. ledna 2023).

²¹² Anonymizovaný účet podporovatele, „Ska Keller ist Spitzenkandidatin der #Grünen für die #Europawahl2019 Diese Dame hat ein zweites Gesicht. Eines, das unsere Medien nicht transportieren. Sie steht für den Schwarzen Block der Antifa. Mit so einer Maske posiert man nicht, wenn man gegen Gewalt ist.#AfD“, Twitter (22. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131255635918622721](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131255635918622721) (staženo 28. ledna 2023).

Heiko Maas se snažil prosadit uzákonění dětských manželství muslimů v posledním volebním období.

V případě čtvrtého bodu hypotézy nabízí účet široké spektrum příspěvků s možností určení různých typů dezinformačního obsahu podle teorie informačního chaosu. Dezinformace na účtu využívají textových komentářů a fotografií a obrázků. Prvním z nich je jasně identifikovatelná kombinace clickbaitu a zavádějícího kontextu při tweetu z 2. 5. 2019 ohledně dětí se jménem Mohammed. Podle berlínského Tagesspiegela se v roce 2018 stalo v Berlíně nejoblíbenějším jménem tradiční muslimské jméno Mohammed. Tento pravidelný výčet jmen změnil po roce 2017 metodiku, jak jména nově narozených dětí zařazuje. Metodika se proměnila i v tom, že do statistik udává první jméno uvedené v rodném listu, nikoliv křestní jména, což vedlo k součtu nesouvisejících údajů. Článek převzal s clickbaitovým titulkem Bild, účet podporovatele komentuje sdělení jako důkaz islamizace Německa. Do stejné kategorie (zavádějící kontext) spadají i tři tweety ohledně mnohoženství v Německu v návaznosti na nové návrhy zákonů. Navíc doplňuje, že se SPD pokusila uzákonit dětská manželství, to spadá do kategorie záměrně vytvářeného obsahu. Tento typ se objevuje na účtu znovu 9. května 2019, kdy uživatel vytváří dezinformaci, že zavedení nové klimatické daně má přinést peníze uprchlíkům.²¹³ Dál šíří i vytvořené vyjádření z 10. 5. 2019 Franka Magnitze z brémské AfD, že pronajímateli sálu bylo vyhrožováno, a proto mítink strany zrušil.

Další z identifikovatelných typů informačního chaosu je manipulovaný obsah. 5. 5. 2019 publikuje fotku zničené autobusové zastávky, kam je doplněn plakát CDU²¹⁴ o zajištění bezpečnosti v Německu.²¹⁵ V případě dezinformace o lídryni Ska Keller 22. 5. 2019 komentářem, že „slušný člověk nepoužívá kuklu“, aby vytvořil dojem, že politička patří k Antifě, ačkoliv organizace jako taková v podstatě neexistuje a fotka pochází

²¹³ Anonymizovaný účet podporovatele, „Ein Moslem mit drei Frauen möchte eingebürgert werden. Sie haben 13 Kinder. Aber wer finanziert das? Das wird teuer. Das finanziert eine neue Steuer. Die heißt allerdings nicht Flüchtlingssteuer, sondern #CO2Steuer. #AfD #Europawahl2019“, Twitter (8. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126214120573894658](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126214120573894658) (staženo 23. ledna 2023).

²¹⁴ Till Eckert, 2019. „Vor EU-Wahl: Dieses Foto soll die CDU lächerlich machen – es handelt sich aber um eine Bildmontage“, *Correctiv* (6. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/politik/2019/05/06/vor-eu-wahl-dieses-foto-soll-die-cdu-laecherlich-machen-es-handelt-sich-aber-um-eine-bildmontage/> (staženo 23. ledna 2023).

²¹⁵ Anonymizovaný účet podporovatele, „#NieWiederCDU #Europawahl #AfD“, Twitter (5. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124862181835780096](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124862181835780096) (staženo 5. ledna 2023).

z ranního zimního běhání političky (viz Příloha č. 11).²¹⁶ Ve stejném příspěvku přidává druhou fotografii z Evropského parlamentu, na ní politička pózuje s vlajkou Antify. Obě dezinformace rozporoval Correctiv. Na účtu je možné identifikovat i podvodný obsah, 9. 5. 2019 komentuje fotografii prezidenta Trumpa s Tigerem Woodsem jako „důkaz dezinformací v mainstreamových médiích“, ačkoliv je zřetelně viditelné, že sdělení na titulku bylo změněno v grafickém programu. Text ve fotografii „Trump škrť černého muže“ řadí příspěvek také do kategorie satiry a parodie, nepochopené uživatelem (viz Příloha č. 12).²¹⁷ Wardle a Derakhshan u tohoto typu obsahu uvažují, že k typologii dezinformací nepatří, ačkoliv tento příspěvek dokazuje opak a dezinformuje podporovatele strany.

Na účtu podporovatele lze identifikovat tradiční témata dezinformací jako migrace. Účet se vyjadřuje i ke svobodě slova, dezinformace přímo nerozšiřuje. Ohledně klimatu účet publikuje vlastní názory, žádné lživé tvrzení ovšem nešíří. Identifikovatelným tématem jsou i útoky na politiky. Lze tedy první bod hypotézy označit jako částečně splněný. Druhý bod hypotézy, používání témat AfD v dezinformacích, je v případě tohoto účtu splněný, v příspěvcích bojuje proti soupeřům strany, migraci komentuje přesně podle vyjádření AfD, což bylo vzhledem k typologii účtu předvídatelné. V případě čtvrtého bodu hypotézy nabízí účet několik typů obsahu podle teorie informačního chaosu – záměrně vytvářený obsah, podvodný obsah, zavádějící kontext nebo clickbait. Nelze ale říct, že by některý z typů výrazně převažoval nad jiným, pouze záměrně vytvářený obsah lze identifikovat vícekrát. Zajímavé je zjištění ohledně satiry a parodie dezinformující v tomto případě samotného uživatele. Jazykové prostředky na účtu lze interpretovat jako příklady ironie a nadsázky, a také nenávisti proti skupinám osob, převážně proti muslimům. Muslimy a jejich integraci účet vykresluje jako „nebezpečí pro Německo a tradiční hodnoty“ a vypouští jejich směrem dezinformace, podle kterých parazitují na rozpočtu. Vysmívá se členům politických stran, převážně SPD. Jakékoliv omezení svobody slova interpretuje jako příznaky cenzury, obzvláště kritický je k „levicovému extremismu a hnutí Antifa“.

²¹⁶ Till Eckert, 2019. „Nein, diese Fotos belegen nicht, dass Ska Keller ‚Mitglied der Terrororganisation Antifa‘ ist“, *Correctiv* (25. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/europa/2019/05/25/nein-diese-fotos-belegen-nicht-dass-ska-keller-mitglied-der-terrororganisation-antifa-ist/> (staženo 25. ledna 2023).

²¹⁷ Anonymizovaný účet podporovatele, „Kleines Betthupferl: Hier ehrt US-Präsident #Trump Golf-Spieler Tiger Woods mit der Freiheitsmedallie. Aber es wird der Nachrichtensender CNN aufs Horn genommen mit den Worten ‚Trump erwürgt schwarzen Mann‘. Eine Anspielung auf Desinformationen in den Medien“, Twitter (9. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126246820101984260](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126246820101984260) (staženo 3. února 2023).

4.1.2 Obsahová analýza účtu kandidáta strany ve zkoumaném období

Účet lídra kandidátky AfD Jörga Meuthena publikoval oproti ostatním účtům ve sledovaném období daleko menší množství obsahu. To přímo souvisí s tím, že účty politiků na této úrovni jsou spravovány členy mediálního odboru strany, nestarají se o ně přímo kandidáti a každý příspěvek je tedy publikován s větším rozmyslem, protože se jedná o oficiální komunikaci politické strany. Výhodou ale zůstává, že účet má větší dosah než účty ostatní a interaguje s ním více uživatelů.

Účet publikoval 20 příspěvků, v 15 příspěvcích prezentoval kampaň AfD a s ní spojená témata. Mezi těmito tématy převažovaly migrace (8×) a klima (3×) (viz Příloha č. 3). Ve dvou případech kritizuje německá veřejnoprávní média a údajnou cenzuru, kterou svádí na migrační krizi. Výstupy kampaně AfD mají vždy stejný vzor, tj. obrázek s tvrzením a textový komentář, obsahují více než jedno tvrzení, která mohla být při výzkumu ověřována. Největší zásah u uživatelů (2 108 lajků, 433 retweetů a 167 komentářů)²¹⁸ měl příspěvek o setkání lídrů populistických pravicových uskupení v Miláně, tj. s italskou Ligou severu Mattea Salviniho a francouzského Národního sdružení (Rassemblement National) Marine Le Pen (viz Příloha č. 13). To bezprostředně souvisí i s tím, že příspěvky byly sdíleny i zmíněnými politiky a zároveň měly mezinárodní přesah. Kromě vlastní kampaně reagoval Meuthen komentářem i na článek Junge Freiheit o úpravě zvyklostí při akcích v mateřské škole podle muslimského kalendáře v bavorském Asschafenburgu.²¹⁹ Informuje také o setkání se Stevem Bannonem, odsouzeným spolupracovníkem bývalého amerického prezidenta Trumpa.²²⁰ Zbylé příspěvky jsou běžného rázu politické kampaně – zvu na televizní debatu s kandidátem, informují o průběhu kampaně nebo návštěvě jiných kandidátů před volbami.

²¹⁸ Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), liche Grüße aus #Mailand vom großen Treffen der europäischen Patrioten auf Einladung von @matteosalvinimi! ITDE #26maggiovotoLega #Europawahl2019 #EP2019 #EUWahl2019 #EUWahl #AfD #Lega“, Twitter (18. května 2019), https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1129764404168462338 (staženo 2. února 2023).

²¹⁹ Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), Eine #Islamisierung findet nicht statt: Bestimmt sind im (bislang noch) christlich geprägten Bayern auch schon vor Jahren und Jahrzehnten Schulfeste wegen des islamischen Fastenmonats #Ramadan abgesagt worden! Zeit für die #AfD“, Twitter (10. května 2019), https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1126886095298408449 (staženo 23. ledna 2023).

²²⁰ Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), „Freundliche Begegnung und interessanter Gedankenaustausch mit Steve #Bannon heute in Weimar. Good and friendly meeting with #SteveBannon. We had an interesting conversation in #Weimar today. #AfD #Europawahl2019 #EP2019 #EUWahl #EUWahl2019“, Twitter (14. května 2019), https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1128338023589060608 (staženo 23. ledna 2023).

V analýze dezinformací lze v úvahu brát příspěvky, které splňují definici dezinformace – jsou šířeny za účelem způsobit újmu. V pěti dezinformacích na účtu se objevují témata migrace a svobody slova, což jsou dlouhodobá témata dezinformací v Německu, což splňuje první kritérium hypotézy. Téma klimatu se v příspěvcích objevuje, avšak dezinformační narativy neobsahuje. Co se týče migrace, jde o čtyři dezinformace, jejichž cílem je vykreslit negativně uprchlíky a muslimskou populaci v Německu, převážně ve spojitosti s kriminalitou. Dezinformace cílí i na volební soupeře strany na celostátní (CDU/CSU, Angela Merkel) a zemské úrovni (berlínská koalice SPD–Grünen–Linke). U druhého tématu, cenzury a omezování svobody slova, se pokouší AfD ukázat situaci horší, než skutečně je. Útoky na politiky, další téma dezinformací, jsou v tomto případě významně provázané s tématem migrace. Druhý bod hypotézy v tomto případě nelze hodnotit, protože je cílen na témata AfD a logicky jej kampaň obsahuje už jen z principu. Třetí bod potvrzuje právě přítomnost dezinformací ve výstupech kampaně.

Zajímavější je situace u čtvrtého bodu, tj. určení typologie dle teorie informačního chaosu. První z dezinformací je výstup AfD z 9. května 2019²²¹ o zrušení politického mítinku v Brémách kvůli výhrůžkám pronajímateli objektu, kde se mělo setkání uskutečnit. Na to reagoval Jörg Meuthen na svém twitterovém účtu vyjádřením, že se s násilím proti politikům musí něco dělat.²²² Analýzu výroků provedla nezisková agentura *Volksverpetzer*.²²³ Turecký majitel objektu totiž nezrušil pronájem kvůli výhrůžkám sobě a své rodině, nýbrž nikdy nesouhlasil s pronájmem svého objektu pro kampaň AfD. Potvrdil, že jej AfD dvakrát nebo třikrát v zájmu kampaně kontaktovala, ale k dohodě nedošlo. Zároveň státní zástupce nepotvrdil vyjádření tamního lídra AfD Magnitze, že by výhrůžky smrtí byly policií zaznamenány. Obrázek v Meuthenově tweetu explicitně zvýrazňuje slova „výhrůžky smrtí“, doplňkový text pouze zve lidi k volbám. V případě tohoto příspěvku obsahuje vyjádření *fabrikovaný obsah*, většina informace je

²²¹ Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), „Guten Morgen. Hier wird die freiheitliche Demokratie in Frage gestellt. Höchste Zeit, unser ALLER Freiheit endlich zu verteidigen – und deren Feinde zu stoppen. Höchste Zeit für die #AfD! #Bremen #HBWahl #Europawahl2019 #EP2019 #LtwBremen #EUWahl,“ https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1126398975546990592 (staženo 12. ledna 2023).

²²² AFP, 2019. „AfD sagt Wahlkampf-Abschluss in Bremen wegen Morddrohungen ab“, *Die Welt* (8. května 2019), <https://www.welt.de/politik/deutschland/article193196123/Bremen-AfD-sagt-Wahlkampf-Abschluss-wegen-Morddrohungen-ab.html> (staženo 23. ledna 2023).

²²³ Thomas Laschyk, 2019. „Keine Morddrohungen in Bremen, Vermieter sagt, er habe sogar nie zugesagt“, *Volksverpetzer* (9. května 2019), <https://www.volksverpetzer.de/aktuelles/keine-morddrohungen/> (staženo 14. ledna 2023).

jednoznačným výmyslem místních politiků AfD, patrně je obsah vytvořený jako snaha odvést pozornost od nepovedeného pokusu zajistit pronájem prostor.²²⁴

Další druh informačního chaosu, zavádějící obsah, se vyskytuje u dezinformací ohledně migrace a cenzury. Tady Meuthen pravidelně aplikuje vytrhávání informací z kontextu a zamlčování důležitých skutečností. Těchto příkladů obsahují dezinformace z jeho účtu nejvíce. 21. května 2019 sdílel Jörg Meuthen příspěvek, který tvrdí, že částka vydaná na pomoc uprchlíkům se v roce 2018 zvýšila na 23 miliard Euro (viz Příloha č. 8).²²⁵ Toto je dezinformací, neboť přímo nešlo o peníze na pomoc uprchlíkům, ale o peníze na boj s ilegální migrací, pomoc školám nebo prostředky na výstavbu sociálních bytů, a o prostředky na pomoc uprchlíkům jde pouze okrajově.²²⁶ Jde o reálnou statistiku upravenou tak, aby pobuřovala společnost. Strana statistiku převzala z bulvárního deníku Bild. AfD tuto metodu použila ještě jednou, v případě tweetu o výsledcích studie Allensbachu o svobodě slova 24. 5. 2019. Jörg Meuthen uvádí v prezentaci kampaně AfD na svém twitterovém účtu, že 82 % Němců se bojí hovořit na veřejnosti o svých názorech na islám (viz Příloha č. 9).²²⁷ Výzkum ale vysvětluje, že pouze 18 % Němců se nebojí veřejně říkat veškeré názory ve veřejném prostoru. Kampaň AfD číslo přebírá způsobem, že od kompletních 100 % těchto 18 % odečítá a prezentuje 82 % jako konečný výsledek německého veřejného mínění, přičemž výzkumníci Allensbachu dělí výsledky do čtyř kategorií: vyjadřuje svůj názor na veřejnosti (18 %), nevyjadřuje názor na některá témata (58 %), nevyjadřuje názor vůbec (20 %) nebo nedokážou rozhodnout (4 %).²²⁸

Další část zavádějícího obsahu pochází z 9., resp. 7. 5. 2019, kdy AfD informovala voliče, že koalice v berlínském zemském sněmu vyřešila problém s drogami v berlínském Görlitzer Parku nakreslením ohraničených polí pro dealery. AfD v tweetu záměrně

²²⁴ Thomas Laschyk, 2019. „Keine Morddrohungen in Bremen, Vermieter sagt, er habe sogar nie zugesagt, *Volksverpetzer* (9. května 2019), <https://www.volksverpetzer.de/aktuelles/keine-morddrohungen/> (staženo 14. ledna 2023).

²²⁵ Prof. Dr. Jörg Meuthen (@Joerg_Meuthen), „Guten Morgen Irrsinns-Summe von 23 Mrd. €! Das ist bspw. deutlich mehr als der gesamte Haushalt für Bildung & Forschung! Zeit, den eigenen Wohlstand zu sichern anstatt das Geld für illegale Einwanderer auszugeben. Zeit für die #AfD!#Europawahl2019“, Twitter (21. května 2019), http://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1130754164324225024 (staženo 11. ledna 2023).

²²⁶ Hej, „23 Milliarden Euro für Flüchtlinge? Was wirklich hinter der Zahl steckt“, *Focus Online*. (21. května 2019), https://www.focus.de/politik/deutschland/fluechtlings-und-integrationskosten-23-milliarden-euro-fuer-fluechtlinge-was-wirklich-hinter-der-zahl-steckt_id_10738613.html (staženo 5. ledna 2023).

²²⁷ Prof. Dr. Jörg Meuthen (@Joerg_Meuthen), „Guten Morgen. Auf die Frage, was denn die größten Tabuthemen sein, wurden – Welch Wunder! – die sog. Flüchtlinge und der Islam genannt. 41 % kritisierten auch, dass es insgesamt mit der Political Correctness übertrieben werde“, 23. května 2019. http://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1131449766162837504 (staženo 11. ledna 2023).

²²⁸ Renate Köcher, *Grenzen der Freiheit* (Institut für Demoskopie Allensbach, 2019), https://www.ifd-allensbach.de/fileadmin/user_upload/FAZ_Mai2019_Meinungsfreiheit.pdf (staženo 2. ledna 2023).

opomíjí, že šlo o rozhodnutí správce parku. Navíc spojuje strany berlínské koalice s Muslimským bratrstvem, radikální islamistickou organizací. Tady jde v tomto případě již také o symptom *záměrně vytvářeného obsahu*. Podobně se zachovává i v případě problému s mnohoženstvím uprchlíků v Německu v tweetu publikovaném 7. 5. 2019. Meuthen tvrdí, že volební lídryně SPD Katharina Barley rozšíření tohoto zákona podpořila a tím pádem podpořila nekontrolované mnohoženství příchozích imigrantů. Podle návrhu zákona by manželství ze zahraničí mohla být uznávána, pouze pokud je identita příchozích jasná. Navíc nálezný německého ústavního soudu z roku 2018 jasně hovoří o tom, že mnohoženství je v Německu zakázáno, ale nemusí být překážkou pro získání německého občanství.²²⁹

AfD a její hlavní kandidát Jörg Meuthen šíří před volbami většinou příspěvky ke kampani. Dezinformace se v příspěvcích objevují, což potvrzuje třetí bod hypotézy práce. Samotná sdělení patří převážně ke dvěma typům obsahu podle teorie informačního chaosu, k zavádějícímu a fabrikovanému obsahu. Výstupy s dezinformacemi působí sofistikovaně, jsou na první pohled těžko ověřitelné, a navíc jsou kryty kampaní již etablované politické strany. Účet potvrzuje první bod hypotézy ale pouze částečně, některá tradiční témata jako klima v dezinformacích chybí úplně, výstupy s tímto tématem pouze kritizují vládu za přehnaná stanoviska. Podobně tomu je i u Antify a levicového aktivismu.

4.1.3 Obsahová analýza účtu média podporujícího AfD ve zkoumaném období

Junge Freiheit, konzervativně pravicové médium založené v roce 1986 studenty v Postupimi,²³⁰ se ve zkoumaném období věnuje převážně islámu a migraci (viz Příloha č. 4), k AfD přistupuje nekriticky a pravidelně dává prostor jejím politikům k vyjádření. Autoři článků vystupují proti částem populace, převážně proti muslimům a levicovým aktivistům. Jejich články otevřeně „bojují proti globalismu“, vyzdvihují státníky jako Trumpa nebo Orbána. Nejvíce zásahů získává přes informování o migraci a integraci muslimů v Německu. Rozhodně se nedá ve zkoumaném období říct, že by médium systematicky

²²⁹ Alice Echtermann, 2019. „Nein, die Regierung will keine Polygamie einführen oder Menschen mit unklarer Identität einbürgern“, *Correctiv.org* (18. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/migration/2019/05/18/nein-die-regierung-will-keine-polygamie-einfuehren-oder-menschen-mit-unklarer-identitaet-einbuergern/> (staženo 7. ledna 2023).

²³⁰ Über uns, *Junge Freiheit*, <https://jungefreiheit.de/informationen/ueber-den-verlag/>, (staženo 8. ledna 2023).

sdílelo dezinformace, spíše se snaží clickbaitovými titulky o co největší zásah mezi uživateli.

Junge Freiheit vytvořila po zkoumanou dobu 192 tweetů, sdílejících převážně odkazy na své články. Ve dvou případech se na jejím účtu objevily satirické obrázky. Junge Freiheit nesdílela v tomto období odkazy na všechny své články. Příspěvky podle metodologie prošly limitací ve dvou kategoriích: množství interakcí (150 lajků a více) a typ obsahu (témata AfD). Tím bylo vytipováno 38 příspěvků s největším zásahem a další příspěvky s tématy blízkými AfD a jejím podporovatelům. Volbám, volebním tématům a politickým stranám se věnovala v 52 příspěvcích. Nejčastěji se ale médium tradičně věnovalo tématům převažujícím v německém veřejném prostoru po dobu výzkumu se zvláštním důrazem na dříve uvedená témata.

Největší zásah na Twitteru (619 lajků, 398 retweetů a 50 komentářů) měla informace o politice AfD proti přiletům migrantů do Německa běžným leteckým provozem.²³¹ V nejlajkovanějších příspěvcích byly nejčastějšími tématy migrace a islám, klima a levicový aktivismus. Vysoký zásah (287 a 425 lajků) měly i odkazy na články věnující se situaci v Rakousku před volbami, spojenými s tzv. Ibiza-Affäre tamní strany FPÖ (Svobodná strana Rakouska) a následným děním, které vyústilo až v pád rakouské vlády.²³²

Narativy média inklinují k tématům AfD, komentáře, se kterými články byly na Twitteru publikovány, také. Jednalo se o klasické novinové články, v menší míře poté komentáře a vlastní analýzy média. Informovala výrazně také o kampani AfD před samotnými volbami a věnovala se výrazně útokům na členy strany před volbami. Jako časté téma lze označit kriminální případy, které se přímo prolínají s přidanými příspěvky s tématem migrace.

Podle prvního pohledu analyzovaná data nasvědčují tomu, že Junge Freiheit často dezinformace nerozšiřují, její příspěvky spíše vykazují známky malinformace²³³, přehánějí

²³¹ Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Einreise per Flugzeug: Regierung erklärt Flüchtlingszahlen zur Geheimsache / AfD prüft rechtliche Schritte“, Twitter (15. května 2019), https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1128589085541654528, (staženo 2. ledna 2023).

²³² Maik Baumgärtner, Vera Deleja-Hotko, Martin Knobbe, Walter Mayr, Alexandra Rojkov and Wolf Wiedmann-Schmidt, 2019, „The Strache Recordings – The Whole Story“, *Spiegel International* (17. května 2019), <https://www.spiegel.de/international/europe/strache-caught-on-camera-in-ibiza-secret-recordings-a-1267959.html> (staženo 3. ledna 2023).

²³³ Wardle, *Thinking about 'Information Disorder': Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information*, 44–45.

informace vůči uprchlíkům jako senzační. Tyto zprávy mají na Twitteru média často vysokou míru interakce. To lze interpretovat tak, že správce účtu ví, jaká témata nejvíce voliče zajímají a přizpůsobuje tomu vkládání příspěvků na sociální síť. Stejně tomu je i u témat jako je cenzura, klimatická změna, kriminalita nebo levicový aktivismus. Pokud už článek a vyjádření na Twitteru označit za dezinformaci, zůstává tomu tak jen u tématu cenzury. Migrace je sice nejvýraznějším tématem analyzovaných tweetů, předkládané informace jsou pravdivé a nesplňují definici dezinformace, totéž platí pro klimatickou změnu nebo levicový aktivismus, tweety, laicky řečeno, pouze přehánějí.

Jediným tématem dezinformací z programu AfD je boj proti globalismu, cenzuře a za svobodu slova. Nelze ale druhý bod hypotézy označit jako splněný, i když se médium tématům strany věnuje, nejsou dezinformacemi. V případě čtvrtého bodu hypotézy jsou identifikovatelné dva typy obsahu podle Wardle a Derakhshana, a to zavádějící kontext a záměrně vytvářený obsah. Je tak tomu i z důvodu, že Junge Freiheit je pouze názorově zabarveným médiem, nikoliv médiem dezinformačním, a šíří seriózní obsah. Prvním příkladem zavádějícího obsahu je komentář šéfredaktora Dietera Steina z 3. 5. 2019, komentující zařazení extrémní pravicové organizace Identitäre Bewegung mezi extrémistické organizace.²³⁴ Vynechává informaci, že organizace sponzorovala útočníka z Christchurch (Nový Zéland), zároveň argumentuje jinou situací na levicovém spektru a označuje Antifu za organizaci, ačkoliv tomu tak není. Druhým příkladem je článek o zákazu vikigských run ve Švédsku, Junge Freiheit zamlčuje informaci, že budou omezeny jenom runy spojené s neonacistickou tematikou a s ultrapravicovými hnutími ve Skandinávii.²³⁵ Dalším z příkladů zavádějícího kontextu pak je článek o výzkumu Allensbachu z 24. 5. 2019.²³⁶ Autoři článku vzali z výzkumu jinou část statistiky, podle jejich interpretace se 62 % Němců bojí vyjadřovat na internetu“. Příspěvek na Twitteru znovu vynechává část, že údaje ve výzkumu byly rozděleny do více kategorií: 17 % uživatelů vyjadřuje své názory svobodně, 27 % si dává pozor u některých témat, 36 % je

²³⁴ Junge Freiheit (@Junge_Freiheit), „Die geächteten Aktivisten: Weil die Identitäre Bewegung von rechts kommt, und nicht von links, werden ihre Anhänger nicht als „mutige Aktivisten“ gesehen, sondern als ‚Extremisten‘. Ein Kommentar von JF-Chefredakteur @Dieter_Stein“, Twitter (3. května 2019), https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1124207115814481920 (staženo 2. ledna 2023).

²³⁵ Redaktionen, “Contrary to reports – No proposal for Ban on Runes in Sweden”, *Avsnitt: Juridikfrontensperspektiv* (4. června 2019), <https://www.juridikfronten.org/2019/06/04/contrary-to-reports-no-proposal-for-ban-on-runes-in-sweden/>.

²³⁶ Renate Köcher, *Grenzen der Freiheit* (Institut für Demoskopie Allensbach, 2019), https://www.ifd-allensbach.de/fileadmin/user_upload/FAZ_Mai2019_Meinungsfreiheit.pdf (staženo 2. ledna 2023).

obezřetných u spousty témat a 20 % uvedlo, že neví nebo se neumí rozhodnout. Celý tweet je tak nepravdivý.²³⁷

Účet média využil ve třech příspěvcích i satiru, spíše než o dezinformaci, se ale jedná o příklad nenávistného projevu na sítích vůči skupině obyvatel. V případě příspěvku z 9. 5. 2019 reaguje na problematiku drog v berlínském Görlitzer Parku a všechny aktéry stylizuje jako muslimy nebo občany tmavé pleti (viz Příloha č. 10).²³⁸ V jednom případě také otevřeně marginalizuje problematiku LGBTIQ+ v německé armádě.²³⁹ Mezi dezinformace by teoreticky bylo možné zařadit pouze obrázek k problematice drog, další karikatura vykresluje sice muslimy a jejich svatby jako události s častou střelbou, jedná se znovu spíše o nenávistný projev než o dezinformace.²⁴⁰

Junge Freiheit v tomto případě nelze označit jako významného šířitele dezinformací, jejich počet je i v úspěšných příspěvcích zanedbatelný. Pro první dva body hypotézy využívá pouze jednoho tématu dezinformací, zdánlivě cenzury. Analýza tweetů prokazuje, že Junge Freiheit se věnuje převážně tématům spojených s AfD, ale nedezinformuje ohledně nich. Nelze tak první dva body hypotézy označit jako splněné. Pro čtvrtý bod hypotézy nabízí Junge Freiheit dva druhy typologie obsahu. Některé příspěvky média jsou spíše příznakem malinformace, kde šíří příspěvky s cílem uškodit určité skupině obyvatel, i toto se ale nedá označit jako jednoznačné. Události ohledně muslimské komunity a migrační krize se sice snaží zveličovat, ale dělá tak nejspíš jen z důvodu zaměření média a úspěšnosti tématu u svých sledujících. Médium využilo několikrát i satiry ve svých příspěvcích, jedná se ale o příklady nenávistného obsahu.

4.2 Shrnutí analýzy a diskuze

Po vytěžení dat z twitterových účtů je možné přistoupit k samotné interpretaci provozu na účtech za zkoumané období a propojit skutečnosti s hypotézou práce. První bod hypotézy o pokračování dlouhodobého trendu témat dezinformací v Německu výzkum

²³⁷ Renate Köcher, *Grenzen der Freiheit*.

²³⁸ Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Endlich! Berlin begrenzt Kriminalität“, Twitter (15. května 2019), https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1128600148173557761 (staženo 28. ledna 2023). Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Von der Leyen packt die heissen Themen an“, 22. května 2019,

²³⁹ Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Von der Leyen packt die heissen Themen an“, 22. května 2019, https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1131159409797812224 (staženo 28. ledna 2023).

²⁴⁰ Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Frisch verknallt“, 8. května 2019, https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1126042780181118977 (staženo 28. ledna 2023).

částečně splňuje. Témata skutečně souzní s dlouhodobými tématy dezinformací v Německu. Nejvýrazněji je v tomto přehledu zastoupena migrace, která zůstává hlavním tématem. Uprchlíci a muslimové v Německu jsou vykreslováni negativně, dezinformace proti nim stojí často na reálném základu nebo na záměrně vytvářeném obsahu. Účet podporovatele je k tématu radikálnější, narativy sám vytváří (např. peníze pro uprchlíky pomocí klimatické daně). Stejně jako u účtu Jörga Meuthena převládá zavádějící kontext jako nejčastější druh obsahu v dezinformacích. To může být způsobené i tím, že takovou dezinformaci je těžší rozporovat než lehce odhalitelnou fotografii upravenou grafickým programem.

Pokračující přítomnost tématu zdánlivé cenzury lze vysvětlit jako pokračující snahu o zabránění regulace sociálních sítí z důvodu závadného a nenávistného obsahu. Podporuje dlouhodobý narativ populistické pravice o omezování svobody slova. To je konkrétně provázáno i s druhou částí hypotézy, že témata AfD se v dezinformacích objevují. Zároveň téma cenzury je jediným tématem dezinformací na účtu Junge Freiheit. Účet podporovatele navíc cenzuru spíše jen komentuje, než by o ní šířil dezinformace.

Provázaná jsou také témata dezinformací sama o sobě: nenávistné projevy vůči migrantům mohou vyvolat reakci vyzývající k omezení těchto projevů i k útokům na politiky podporující migraci právě prostřednictvím dezinformací. Je tak vůbec otázkou, zda útoky na politiky tématem dezinformací vůbec jsou, a nikoliv pouze prostředkem, jak reagovat na jejich politické postoje právě pomocí dezinformací k názorům, které se druhé názorové straně nelíbí a má potřebu je zdiskreditovat. Diskreditace politiků se podle účtů také liší: účet podporovatele sám publikuje jako příspěvky dezinformace o ostatních politických subjektech, Jörg Meuthen pouze chybně přiřazuje některá rozhodnutí k určitým politikům. Důvodem pro tento jev může být i fakt, že by AfD mohla čelit reakcím od zbytku politického spektra, kdyby podobné záměrně vytvářené dezinformace publikovala a účet podporovatele je prezentuje jako věc k podpoře vlastního názoru.

S tímto je úzce provázána i určitá snaha o politický boj proti levicovému extremismu a levému politickému spektru jako takovému. Dezinformace toto téma rozhodně obsahují, jde ale spíše o boj pravicově populistického narativu s přiřazením k extrémní pravici. Snaží se upozornit na to, že metody druhé strany jsou taktéž extrémní. V dezinformacích se ale objevují jen jako jejich součást a snaha o diskreditaci politických oponentů. Toto je dobře patrné u dezinformace o příslušnosti Ska Keller k Antifě.

Téma klimatické krize se ve výzkumných datech objevuje pouze okrajově při propojení různých dezinformačních témat (daň z CO₂ a podpora uprchlíků). Účty v příspěvcích spíše hodnotí, že boj s klimatickou změnou je přehnaný, než že by o tématu aktivně dezinformovaly. To platí pro všechny typy účtů. Volební klání navíc probíhalo v době, kdy téma boje s klimatickou změnou rezonovalo veřejným prostorem i na účtu média propojeného s AfD. Téma nebylo pro dezinformace vůbec důležité a pro uchopení tématu stranou tak mohlo stačit běžné informování o tématu ve veřejném prostoru a upozorňování na něj. Jak AfD, tak Junge Freiheit pouze informují o „panice“, která podle nich nastává. Je to zajímavé i v kontextu toho, že v době kolem evropských voleb vrcholí v Evropě pravidelné páteční protesty iniciativy *Fridays for Future* a klimatické otázky byl věnován velký prostor v médiích. To může svědčit o tom, že polarizace tématu byla pro podporovatele AfD a jejího politika dostačující a upozorňovat na reakce, vyhodnotitelné jako přehnané a souznějící, plně vystačilo záměrům, jak se tématům chtěli věnovat. Zároveň ale nelze říct, že by téma klimatu vymizelo z dezinformací úplně, protože výzkumy na Facebooku v této době potvrdily opak. Absenci dezinformací o klimatické změně tak lze vysvětlit spíše výběrem dat než nezájmem.

V návaznosti na analýzu lze označit první dva body hypotézy jako částečně splněné, stálá témata dezinformací se objevují, ale rozhodně ne všechna. Akcentována je migrace jako hlavní téma voleb, těsně za ní zůstává cenzura a zdánlivé omezení svobody slova. Témata AfD se tak v dezinformacích jednoznačně objevují. Do narativů AfD spadají všechny dezinformace, které výzkum odhalil.

Třetí bod hypotézy ohledně přítomnosti dezinformací v kampani AfD byl splněn. Nelze ale říct, že AfD je používala v kampani ve volbách jako celek, a nelze toto aplikovat na ostatní kandidáty strany ve volbách bez dalšího bádání. Účet Jörga Meuthena skutečně dezinformace šířil. Výstupy nejvíce využívaly zavádějícího kontextu jako typu informačního chaosu, záměrně vytrhovaly statistické údaje z kontextu, aby více podporovaly témata strany, např. přílišné výdaje na migraci nebo omezování svobody slova. Útoky na politiky se ve zkoumaném období objevily pouze zřídka, znovu byly postaveny na zamlčování důležitých skutečností. Rozhodně ale nelze tvrdit, že by AfD ve všech případech přímo tento typ obsahu vytvářela, protože např. informace o výdajích na migraci přebírala z článku v deníku Bild. Záměrně vytvářený obsah se v kampani objevil pouze jednou, kdy AfD prezentovala situaci, ve které mohlo její opravdové jednání vyznít

vůči běžné společnosti až amatérsky, používá jej raději jako příklad násilí proti členům strany.

Ve výzkumu se objevilo několik typů obsahů podle rozdělení Wardle a Derakhshana (viz Příloha č. 6). Na každém účtu byly využity jiné prostředky, nejčastěji byl použit zavádějící kontext, kdy dezinformace byla postavena na původně pravdivé informaci a k vytvoření dezinformace bylo využito zamlčení důležitých statistických údajů.²⁴¹ Podle množství interakcí se také jeví zavádějící kontext jako nejpřitažlivější pro uživatele k další interakci s příspěvkem. Navíc strana, která jej používá, může na zjištění, že jde o dezinformaci reagovat tím, že na některé informace jen „zapomněla“. Sdělení se navíc jeví mnohdy jako důvěryhodné, je komplexní, založené na reálných datech, a tím pádem složitě vyvratitelné a mnohdy je k němu zapotřebí detailní rešerše.

V případě tweetů o výzkumu Allensbachu používají Jörg Meuthen i Junge Freiheit stejnou metodu vynechání určitých dat z předkládaných informací, každý si ale vybírá z výzkumu jinou statistiku. Nejrozmanitější byla typologie informačního chaosu na účtu podporovatele AfD s využitím manipulovaného a podvodného obsahu. To může svědčit o větším přijetí dezinformací ve chvíli, kdy je publikuje běžný uživatel sítě, nikoliv politický kandidát. Podobné dezinformace by v případě např. Meuthenova účtu byly velmi rychle odhaleny a komentovány v médiích. Sám podporovatel také uvěřil satirickému podvodnému obsahu jako reálné skutečnosti. Právě satirický obsah Wardle a Derakhshan ve své teorii upozadují jako nedůležitý jev.²⁴²

Výsledek výzkumu tak pokládá otázku, jak chápat politickou satiru jako prostředek k šíření dezinformací a nenávisti. I když je právě satira vyčleňována jako nezávadný způsob informačního sdělení, v předvolebním boji tomu tak úplně není. Dosvědčují to i články fact-checkerů z *Correctivu* před samotnou volbou do EP 2019, mnohdy jejich autoři vyvracejí i dezinformace, zacílené na předpokládaný nižší intelekt voličů AfD, např. je navádí k chybám u volebních urn, aby jejich hlasy byly neplatné. To přímo souvisí s tím, co popisuje např. Linda Monsees ve svých článcích,²⁴³ tj. s naší percepcí příjemců dezinformací jako méně cenných členů společnosti. Někdy jsou tyto dezinformace přehlíženy, protože jsou „vytvářeny pro vyšší dobro“. Sám účet podporovatele přebírá

²⁴¹ Wardle, *Thinking about 'Information Disorder': Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information*, 47.

²⁴² *Ibid.*, 46.

²⁴³ Linda Monsees. “Information Disorder, Fake News and the Future of Democracy”. *Globalizations* (May 2021), 11.

satirický obrázek jako hotovou věc, ačkoliv je po rychlé rešerši jednoznačně vyhodnocen jako upravený grafickým programem. Škodí ve výsledku ale úplně stejně jako běžné dezinformace a je cílený na stejné publikum. Zároveň obsahem satiry jsou stejná témata jako u dezinformací. Útočí na toho, koho potřebuje zesměšnit, ať už jde o politiky nebo skupiny obyvatelstva jako muslimové či členové LGBTIQ+ komunity. Satira je tak jedním z prostředků nenávistných projevů, sloužících k podněcování k nenávisti.

Právě nenávistných projevů nejvíce využíval účet podporovatele, využívající je také pro samotné dezinformace a jejich vznik. Dezinformace navíc jsou jedním z prostředků těchto projevů, oba fenomény spolu vzájemně mohou souznít a jeden vést k druhému. Každý z účtů používá tyto projevy jinak, Meuthen i Junge Freiheit v některých případech zneužívají reálných sdělení a prezentují je jako závažné skutečnosti, což naplňuje definici malinformace. Toho využívá i účet podporovatele, když šíří informaci o článku z ženského časopisu *Illu der Frau*, ve kterém skutečně vyšel příspěvek, jak se zachovat v případě ošetření raněného po bodnutí nožem, připisovaný rostoucímu násilí ze strany muslimských přistěhovalců.²⁴⁴ Informaci zveličuje a popisuje jako závažný posun v německé společnosti. Pro účty může být jednodušší využít reálné informace škodlivým způsobem než vytvářet dezinformace, které mohou být lehce odhaleny fact-checkery. V tomto případě může společnost jen upozornovat, že je pravdivá informace používána špatně a je jejím prostřednictvím šířen nenávistný projev na internetu. Lze to interpretovat tak, že využití určité „šedé zóny“ může být lehčí i efektivnější. To vyznívá i z příspěvků Junge Freiheit, kde médium informuje o muslimské integraci a problémech migrace pravdivě, ale útočí na emoce příjemce. Podle výzkumu v *Kripozu*²⁴⁵ navíc populisticky pravicová AfD i s ní spřízněná média informují takřka o všech případech násilí spojeným s uprchlíky v Německu, ve výzkumu je příkladem příspěvek o násilí způsobeném přistěhovalcem v magdeburské tramvaji.²⁴⁶ Nejvýraznějším příkladem je využití nenávistných projevů na účtu podporovatele, když spojuje novou klimatickou daň s rozpočtem na uprchlickou

²⁴⁴ Alexander Wallasch, „Illu der Frau gibt Tipps, wie ‚Stichwunden‘ zu versorgen sind“, 23. 4. 2019, Tichys Einblick, <https://www.tichyseinblick.de/feuilleton/medien/illu-der-frau-gibt-tipps-wie-stichwunden-zu-versorgen-sind/> (staženo 25. 1. 2023).

²⁴⁵ Elisa Hoven a Thomas Hestermann, „Kriminalität in Deutschland im Spiegel von Pressemitteilungen der Alternative für Deutschland (AfD)“, *Kriminalpolitische Zeitschrift* 3 (2019): 127–139.

²⁴⁶ Prof. Dr. Jörg Meuthen (joerg_meuthen), „Zeit, Deutschlands innere Sicherheit wiederherzustellen OHNE Merkel. Zeit für die #AfD“, Twitter (1. května 2019), https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1123658524221947904 (staženo 23. ledna 2023).

problematiku v Německu.²⁴⁷ Jejím cílem je jen vyvolat nenávisť, není na ní fakticky nic správně.

Prevalenci nenávistných projevů v některých příspěvcích je možné vysvětlit i nespolehlivým fungováním zákona NetzDG i po jeho novelizaci právě v roce 2019. Podporovatel AfD se mu otevřeně vysmívá po zablokování profilu Sawsan Chebli,²⁴⁸ tajemnice SPD, která pouze uváděla na pravou míru, jak tomu je s dezinformací ohledně rozšíření jména Mohammed v Německu. Po nahlášení její reakce byl zablokován její twitterový účet, nikoliv obsah, který na ni i kvůli jejímu původu útočil. Ve zkoumané době ale Twitter podle parametrů NetzDG reagoval i správně při blokaci zakladatele AfD Björna Höckeho nebo pětky kandidátky AfD Guido Reila.²⁴⁹

Sledovat bylo možné také propojení mezi účty, tzn. téma článku z Junge Freiheit s problematikou migrace se objeví na účtu Jörga Meuthena i jako reakce na účtu podporovatele strany. Účet podporovatele také může převzít dezinformaci z politikova účtu jako pravdivou, protože splňuje jím podporované názory a nezajímá se o to, zda je informace pravdivá. Účet podporovatele také komentuje stejné dění jako politici, např. v případě oblastí pro dealery v berlínském parku, ale nešíří o nich dezinformace, pouze na problém upozorňuje a sdílí dál svým followerům. Přítomnost stejných dezinformací je zároveň způsobena spíše tím, že všechny účty ve výzkumu mají stejné politické přesvědčení, než že by nějak vypovídaly o jejich systematickém šíření.

Množství interakcí s příspěvkem, které dezinformace obsahovaly, o ničem nevypovídá. Zásah mezi uživateli se velmi liší, upravenou fotku zničené zastávky sdílel z účtu podporovatele jediný uživatel, vytvářený obsah o Ska Keller lajkovalo asi 60 uživatelů. Na druhé straně měly příspěvky o výzkumu Allensbachu na účtech média i politika velký dosah k uživatelům. Nelze ani jistě říct, že o dosahu příspěvků vypovídá téma příspěvku. Důležitá je aktuálnost obsahu a polarizace tématu ve společnosti, podle kterých na

²⁴⁷ Anonymizovaný účet podporovatele, „Ein Moslem mit drei Frauen möchte eingebürgert werden. Sie haben 13 Kinder. Aber wer finanziert das? Das wird teuer. Das finanziert eine neue Steuer. Die heißt allerdings nicht Flüchtlingssteuer, sondern #CO2Steuer. #AfD #Europawahl2019“, Twitter (8. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126214120573894658](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126214120573894658) (staženo 23. ledna 2023).

²⁴⁸ Alexander Sarovic, „Was hinter der Twitter-Sperre Cheblis steckt“, *Der Spiegel* (5. května 2019), <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/sawsan-chebli-und-die-twitter-sperre-maschinen-und-meinungs-freiheit-a-1265838.html>.

²⁴⁹ Anonymizovaný účet podporovatele, „Das Twitterprofil von #AfD Guido Reil (@GuidoReil) wurde kurz vor der #Europawahl2019 gesperrt. Dass er etwas unanständiges geschrieben haben soll, kann ich kaum glauben. Auch dass er gesperrt wurde kann ich kaum glauben. Guido Reil war 26 Jahre bei der SPD“, Twitter (24. května 2019), [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131907330705108992](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131907330705108992) (staženo 3. ledna 2023).

Twitteru uživatelé vyhledávají obsah. Limitem může být i to, že např. upravené fotografie jsou často snadno rozpoznatelné, tím pádem snadno rozporovatelné. Podobná věc jako u interakcí platí i pro hashtagy. Interakce s příspěvkem s hashtagem #afd se i na účtu podporovatele diametrálně odlišuje. Běžné prohlášení podpory AfD získalo mnohem více interakcí než sdílená dezinformace se stejným hashtagem. To může být způsobené i tím, že sám Twitter závadný obsah rozpozná a limituje jej pro další uživatele, dokázat to je ale mimo možnosti výzkumu. Obecně množství dezinformací v procentuálním zpracování (viz Příloha č. 4) je na všech účtech malé až zanedbatelné v poměru k ostatním příspěvkům, jen u účtu Jörga Meuthena je podíl dezinformací 25 %. Avšak vzhledem k okolnostem jejich vzniku, kde primárním zdrojem není v některých případech ani samotná prezentace strany na Twitteru, nebylo to po celou dobu cílené. Navíc podíl může být hodnocen jako zavádějící i kvůli odlišnému přístupu k zveřejňování vlastních příspěvků, kdy se správce sociálních sítí (mnohdy to není kandidát sám) s rozvahou rozhoduje, co na Twitter umístí. Lze tedy bezpečně říct, že ani u jednoho účtu není jeho hlavním záměrem šířit dezinformace.

Prokazatelné také je, že účet média dezinformace nerozšiřuje, nebo v pouze v minimálním, až zanedbatelném, množství. V případě Junge Freiheit sice převažují příspěvky souznící s tématy dezinformací a tématy AfD, ale je o nich informováno pravdivě. Dezinformace se podařilo identifikovat pouze ve 3 ze 192 tweetů tohoto konzervativně pravicového média, v dalším jednom případě přebírala redakce narativ dezinformace, ale nutně nedezinformovala. To může být interpretováno tak, že polarizace vytvářená pokrýváním témat stačí a není nutné o nich dezinformovat. To je zjevné u tématu migrace a muslimské integrace v Německu, kde některé příspěvky sice splňují definici malinformace, případně typologii informačního chaosu, zejména clickbaitové titulky. Motivací těchto titulků není nic jiného než vydělat peníze díky proklikům na články. I Kapantai²⁵⁰ ve svém souhrnu teorie dezinformací identifikuje jako jeden z hlavních důvodů k šíření clickbaitu peníze. Příklady dezinformací lze hodnotit spíše jako přehnanou snahu o polarizaci daného tématu, případně šíření jasného názoru redakce než jako záměrné šíření informací, které mohou uškodit. Mohou šířit sdělení pro čtenáře tak přitažlivé, že na odkaz klikne a zvýší tím výdělek média z reklamy.

²⁵⁰ Kapantai et al., "A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework."

Výzkum zde prokazuje, že je možné o tématech informovat, ale držet se jasného odstupu od dezinformací jako takových. Může za tím být i snaha udržovat médium jako takové v mezích německých zákonů, fungovat jako informační zdroj s jasným názorovým zabarvením a jasným typem čtenářů, a poskytuje prostor k názoru, který čtenáři média u tradičních německých médií nevnímají. Pokud Junge Freiheit něco ve svých titulcích na Twitteru šíří, tak jsou to nenávistné projevy vůči muslimům a imigrantům v Německu obecně, odpor k „levicovému aktivismu“ a ke globalizaci jako takové.

Pokud lze určit některý z typů účtů jako nejpříjemnější k šíření dezinformací, jde o účet podporovatele, na kterém bylo prokázáno nejvíc různorodého dezinformačního obsahu podle typologie informačního chaosu Wardle a Derakhshana. Účet podporovatele podléhá nejméně technologické i společenské kontrole. To souvisí se svobodou slova, pro kterou uživatelé sociální sítě často využívají, a také respektováním vlastního názoru každého běžného uživatele Twitteru. Pro účty politiků i médií, která nelze označit jako čistě dezinformační weby, je stále společensky nepřijatelné šířit dezinformace. Jak už bylo uvedeno, spousta čistých dezinformací je lehce rozporovatelná fact-checkery po celém světě. Pokud se dezinformace v tomto výzkumu na účtech politiků šíří, jde o sofistikovaná sdělení, založená převážně na reálných datech bez uvedení kontextu v podobě zavádějícího obsahu. To také pokládá otázku, zda taková tvrzení za dezinformace vůbec považovat, ačkoliv do teoretického rámce dezinformací spadají.

Potvrzuje se také, že pro výzkum je nemožné určit, zda jsou dezinformace sdíleny za účelem uškodit či pouze škodí. Dobře lze toto určit na účtu podporovatele, kdy vyjadřují jeho společenský postoj a nenávist vůči určité skupině obyvatel, takže se nebojí tyto dezinformace sdílet a vytvářet. I zde ale naráží situace na problém, že nedokážeme určit podle účtu běžného člověka, zda skutečně je jeho záměrem přímo škodit, nebo tak činí pouze z nevědomosti a ze strachu ohledně změn ve společnosti. Dezinformace z účtu politika navíc působí spíše jako přehnaná snaha utvrdit voliče v jeho názoru než nějaký záměr šířit dezinformace. Příným příkladem je záměrně vytvořené sdělení AfD o mítinku v Brémách, kdy se strana spíše bojí zesměšnění z toho důvodu, že nedokázala domluvit prostor pro mítink, a tak raději situaci otáčí ve svůj prospěch pomocí narativu vytvoření dalšího útoku vůči ní. Účet média zas spíše zbrkle publikuje zprávu, která podporuje jeho politické zaměření, než že by měla zájem šířit dezinformace, spíše se snaží jednoduše vydělat prostřednictvím prokliků na článek. Výsledky výzkumu tak spíše potvrzují to, jak

část společnosti inklinující k AfD využívá nenávistné projevy jako prostředek k prosazení svých názorů ve společnosti spíše než šíření dezinformací.

Na závěr analýzy lze sumarizovat několik nejvýraznějších poznatků: jako nejdůležitější téma dezinformací se jeví migrace a boj za svobodu slova, což potvrzuje dlouhodobý trend. Zároveň jsou tato témata důležitá pro AfD. Absence některých témat nemusí být nutně důkazem jejich neexistence v dezinformacích v uplynulém období. Obsah útočící na politiky je úzce propojen s tématy strany. Pokud účet politika využívá dezinformace, jde o komplexní a těžko rozporovatelná tvrzení, založená na reálných datech. Množství interakcí s dezinformací není směrodatné, důležité je téma příspěvku, polarizace tématu a komplexnost sdělení. Z typů obsahu se jeví jako nepřítavnější použití zavádějícího kontextu, způsobené zamlčením důležitých dat. Nejradikálněji využívá dezinformace účet podporovatele díky svobodě slova, komplikacím v kontrole obsahu a nižší reakci společnosti na používání dezinformací. Typologie dezinformací je na tomto účtu také nejrozmanitější. Účet se může věnovat tématům dezinformací, ale někdy události pouze komentuje a upozorňuje na ně. Účty politika a média nemusí používat dezinformace i z toho důvodu, že je jejich šíření společensky nepřijatelné a využívají alternativní metody, např. podněcování k nenávisti. Médium podporující stranu nepotřebuje dezinformace, stačí informovat o kontroverzních událostech spojených s tématem a využívat u toho některé příznaky informačního chaosu. Zásadnější je pro něj zisk jako motivace, čehož dosahuje využitím clickbaitu. Mnohem více než dezinformací také využívá vyhraněných projevů, někdy označitelných jako projevy nenávisti. Šířená satira nedezinformuje, pouze využívá těchto projevů, může být škodlivá a podněcovat k nenávisti. Dezinformace někdy škodí, někdy jsou šířeny za účelem škodit, není to ovšem možné tímto výzkumem určit.

Závěr

Diplomová práce o dezinformačním obsahu na Twitteru při evropských volbách v roce 2019 potvrdila hypotézy stanovené na počátku výzkumu. Stejně jako při jiných volebních kláních se dezinformační obsah na sociální síti šířil. Ve výzkumu byly identifikovány různé dezinformace, které se Twitterem v období výzkumu mezi 1. a 25. 5. 2019 šířily. Rozsah jejich šíření se značně lišil a interakci uživatelů s příspěvky nelze brát jako rozhodující při vyhodnocování údajů. Práce dokázala důkladně vysvětlit Twitter a jeho problematiku při evropských volbách, teorii dezinformací i specifika německého prostředí, na které bylo nutné při práci brát největší zřetel. V úvodu byly určeny čtyři body hypotézy:

- 1) účty šířily dezinformace souznějící s dlouhodobými tématy dezinformací v Německu,
- 2) témata strany AfD – Alternative für Deutschland (migrace, vnitřní bezpečnost EU) v dezinformacích převažují, šířeny jsou dezinformace převážně podporující AfD a očerňující její politické oponenty, zejména strany Unie (CDU/CSU) a Bündnis 90/Die Grünen (dále jen jako Die Grünen/Zelení),
- 3) dezinformace obsahují výstupy kampaně AfD,
- 4) na účtech lze popsat některé faktory podle Wardle a Derakhshana, především typ obsahu a rozlišení, zda jde o dezinformaci nebo některý z příbuzných pojmů.

První bod hypotézy měl za cíl potvrdit tematické ukotvení dezinformací v Německu po volbách v roce 2017 a po vzniku jejich problematiky. S určitostí lze říct, že témata dezinformací se mezi volebními kláními v Německu nezměnila, stále dominovaly migrace a islám v Německu nebo boj proti zdánlivé cenzuře na sociálních sítích, kterými pravicově populistická AfD a její podporovatelé mohli opravňovat i používání nenávistného obsahu na sociální síti. I přes polarizaci v období výzkumu nebyly na Twitteru zjištěny dezinformace týkající se klimatické změny, neznamená to ovšem, že v tomto období neexistovaly, pouze nebyly výzkumem zachyceny. Všechny účty tento jev spíše bagatelizovaly, než že by o něm šířily nepravdivá a zavádějící tvrzení.

Šíření dezinformací ohledně některých kandidátů a politiků účastnících se voleb byly jednou ze součástí prostředí i v těchto volbách, zaměřovaly se především na strany Unie CDU/CSU a na Zelené. Jako výrazné téma lze označit i téma zdánlivé cenzury na sociálních sítích, rozšiřované každým účtem jiným způsobem: v případě podporovatele

zejména kritikou politiky sociálních sítí v souvislosti s kandidáty AfD, v případě účtu média články a komentáři jednostranně podporujícími populisticky pravicový narativ ohledně cenzury a svobody slova. Dezinformace o nich jsou ale spíše přídatným jevem snahy vykreslit extrémnější pravicové názory jako méně extrémní a vytvořit jim stejně extrémní protipól na levicovém spektru.

Druhý bod hypotézy, konkretizovaný přímo na AfD, byl také částečně potvrzen. Tematicky dezinformace souzněly s tématy strany a pomáhaly šířit narativ negativního vlivu muslimských uprchlíků a masové migrace na Německo. Téma cenzury se jako jediné podařilo prokázat na všech typech účtů. Jak již bylo zmíněno výše, dezinformace o klimatu se nepodařilo výzkumem nalézt, pouze se objevily jako přídatný prvek některých tvrzení.

Třetí bod hypotézy potvrzují analyzované příspěvky z posledního týdne před volbou, že dezinformace mohou být ve výstupech AfD obsaženy. Nelze ale prokázat, za jakým účelem tak bylo učiněno, zda cíleně nebo pouze k dosažení cílů v kampani. Dezinformace z Meuthenova účtu jsou založeny na reálných základech a vznikají zamlčením důležitých informací. Lze dokonce zpochybnit, zda se skutečně o dezinformace jedná.

Teorie dezinformací podle Wardle a Derakhshana byla v dezinformacích identifikována. Šířeny byly převážně dezinformace se zavádějícím kontextem, obrazové dezinformace využily manipulativní kontext. Výsledky výzkumu také zpochybnily argumenty, kterými autoři studie vylučují satiru z kontextu dezinformací, převážně kvůli šíření nenávistného obsahu vůči skupině obyvatel prostřednictvím kreslených vtipů z Junge Freiheit, otevřeně útočící na některé skupiny společnosti.

Práce zároveň přinesla příspěvek i do diskuze, zda jsou dezinformace přímo šířeny za účelem škodit díky vysvětlení propojení nenávistného obsahu na sítích a dezinformací, které se na německé mutaci Twitteru pravidelně objevují, a zároveň jeden přispívá k druhému. Nicméně nelze s určitostí říct, že je vždy spolehlivě určitelné, zda dezinformace pouze škodí nebo jsou šířeny za účelem škodit, obě situace jsou nadále rozdílné, těžko určitelné a nelze počítat s jejich určením u každé dezinformace.

Práce taktéž dokázala, že dezinformační obsah se šíří na různých typech twitterových účtů různým způsobem, avšak posílání dezinformace zůstává stále stejné. Účty podporovatelů i díky zdánlivé anonymitě mohou šířit radikálnější dezinformace než účty politických kandidátů a médií podporujících AfD.

V závěru je nutné zohlednit i limity práce na Twitteru, která přinášela úskalí pro kvalitu výzkumu, zejména kvůli nemožnosti získu některých údajů jako jsou retweetované příspěvky na účtech, nedohledatelné veřejně dostupnými metodami. Určitým problémem práce se také ukázalo přesné určení dezinformace jako takové, zejména kvůli absenci zdrojů rozporujících chybné tvrzení. Jedním z problémů jsou tak i limity zdrojů a možnost jejich zmizení do budoucna i v souvislosti s celkovými změnami na Twitteru po změně majitele společnosti a možné razantní změně přístupu k dezinformacím. Možným problémem do budoucna může být i nemožnost doložit některá tvrzení a domněnky, např. zda příspěvkům s dezinformacemi byla nějak upravována jejich dostupnost ostatním uživatelům sítě v návaznosti na moderaci obsahu. I tak ale zůstává manuální analýza obsahu a žánru dobře uplatnitelnou metodou, vzhledem k možnosti personalizace dat výzkumníkem, která jej při použití kvantitativních dat limitují. Jednou z možností rozšíření je detailně prozkoumat nenávistné projevy na sítích při volbách jako takové a propojit je ještě více s dezinformacemi a nekalými vlivy v politických kampaních.

Summary

The 2014 invasion of Crimea by Russian Federation introduced the hybrid warfare as one of the primary topics for security politics. As a product of hybrid warfare, disinformation quickly spread around the world as a new phenomenon around 2016. In 2017, Wardle and Derakhshan came with the information disorder theory which allows the researchers to classify disinformation in various categories: related to their creation and creators, and according to the type how the content is categorized. Research on disinformation in Germany is based on observations during 2017 German elections and mostly focus on the right-wing populist AfD, which supporters have been the main disseminators of disinformation in Germany. This also includes Twitter, which has been used by 8 millions of Germans actively in the last years. The spread of disinformation on Twitter was firstly widely researched during the 2016 Presidential elections in United States.

The German disinformation landscape is mainly focusing on migration, alleged censorship as part of the alleged fight with globalization by the right-wing populist politicians in the country. Disinformation also allows to tackle political opponents of the AfD, which shares most of the topics of disinformation with party's political beliefs. Germany were also one of the first countries that tackled disinformation with legislation changes (NetzDG), even before European Union started acting and creating countermeasures.

The research was able to classify disinformation according to Wardle and Derakhshan's theory of information disorder, with misleading content dominating over the research period between 1st and 25th of May 2019. The topics of the disinformation stayed mostly the same with a comparison to the 2017 German elections, with migration and alleged censorship as main topics. Only the topic of Climate Skepticism did not appear in the research. The account of the supporter of the party was responsible for spreading the most radical forms of disinformation, the AfD-protagonist Jörg Meuthen made misleading claims but mostly due to the content being misleading in German tabloid newspapers. It cannot be determined if the account spread the disinformation on purpose. Last, but not least, the conservative right-wing media Junge Freiheit did not spread almost any disinformation, mostly due to site basing its traffic on true news and clickbait. More likely, the media was exaggerating some news to create malinformation and hate speech. The

research also discovered the use of hate speech between AfD, their supporters and right-conservative media sources. Satire was primarily also source of hate speech, not disinformation.

Použitá literatura

Alvarová, Alexandra. *Průmysl lži: Propaganda, konspirace a dezinformační válka* (Praha: Stanislav Juhaňák, Triton, 2019).

Arzheimer, Kai. “The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?”. *West European Politics* 38, no. 3 (2015): 535–556, <https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1004230>.

Arzheimer, Kai a Carl C. Berning. “How the Alternative for Germany (AfD) and Their Voters Veered to the Radical Right, 2013–2017”. *Electoral Studies* 60 (August 2019): 102040, <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2019.04.004>.

Baumgärtner, Maik, Vera Deleja-Hotko, Martin Knobbe, Walter Mayr, Alexandra Rojkov and Wolf Wiedmann-Schmidt. “The Strache Recordings – The Whole Story”. *Spiegel International*, 17. května 2019, <https://www.spiegel.de/international/europe/strache-caught-on-camera-in-ibiza-secret-recordings-a-1267959.html> (staženo 3. ledna 2023).

Bayer, Judit et al. *Disinformation and Propaganda. Impact on the Functioning of the Rule of Law in the EU and its Member States*. (Brusel: European Parliament, LIBE Committee, Policy Department for Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, 2019), http://aei.pitt.edu/97042/1/disinformation_and_propaganda.pdf (staženo 22. dubna 2022), 78.

Bayer, Judit et. al. *Disinformation and Propaganda: Impact on the Functioning of the Rule of Law and Democratic Processes in the EU and its Member States: 2021 Update* (Brusel: European Parliament Coordinator: Policy Department for External Relations, Directorate General for External Policies of the Union, 2021), <https://www.sipotra.it/wp-content/uploads/2021/05/Disinformation-and-propaganda-impact-on-the-functioning-of-the-rule-of-law-and-democratic-processes-in-the-EU-and-its-Member-States-2021-update.pdf> (staženo 21. prosince 2022).

Beisch, Natalie a Carmen Schäfer. „Internetnutzung mit großer Dynamik: Medien, Kommunikation, Social Media“. *Media und Perspektiven* 9/2020, 462–481.

Bendiek, Annegret a Matthias Schulze. *Desinformation und die Wahlen zum Europäischen Parlament*. SWP-Aktuell 2019/10 (Berlin: Stiftung Wissenschaft und Politik, 2019), https://www.swp-berlin.org/publications/products/aktuell/2019A10_bdk_she.pdf.

Bensmann, Marcus, Justus von Daniels a Ulrich Stoll. „Die AFD und der Deutschland-Kurier: Alles nur Einzelfälle oder eine Spendenaffäre?“. correctiv.org (correctiv.org, November 18, 2019), <https://correctiv.org/aktuelles/neue-rechte/2019/06/18/die-afd-und-der-deutschland-kurier/>.

Bermingham, Adam a Alan Smeaton. “On Using Twitter to Monitor Political Sentiment and Predict Election Results”. IJCNLP, <https://aclanthology.org/W11-3702.pdf>.

Beuth, Patrick. „Oxford-Studie: Kaum Desinformation zur Europawahl in Sozialen Netzwerken“. *Der Spiegel* (21. Mai 2019), sec. Netzwelt, <https://www.spiegel.de/netzwelt/web/oxford-studie-kaum-desinformation-zur-europawahl-in-sozialen-netzwerken-a-1268372.html>, (staženo 28. prosince 2022).

Bolz, Ben, Marvin Milatz. „Panorama: E-Mails Belegen Heimliche AfD-Wahlkampffinanzierung“. *Tagesschau.de* (20. září 2018), <https://www.tagesschau.de/inland/afd-verein-103.html> (staženo 28. prosince 2022).

Borgesius, Frederik J. Zuiderveen et al. “Online Political Microtargeting: Promises and Threats for Democracy”. *Utrecht Law Review* 14, no. 1 (2018): 82–96.

Brachten, Florian et al. “Strategies and Influence of Social Bots in a 2017 German State Election – A Case Study on Twitter”. In: *Australasian Conference on Information Systems* (Hobart, Australia, 2017).

Brodnig, Ingrid et al. „Wie funktioniert Social-Media-Wahlkampf“. Fridrich Ebert-Stiftung Studien (Berlin: Fridrich Ebert-Stiftung (2019)), <https://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/15655.pdf> (staženo 29. prosince 2022).

Bruns, Axel, and Stefan Stieglitz. „Towards More Systematic Twitter analysis: Metrics for Tweeting Activities”. *International Journal of Social Research Methodology* 16, no. 2 (2013): 91–108, <https://doi.org/10.1080/13645579.2012.756095>.

Bull, Hans Ulrich, Maximilian Röglinger, Florian Moser a Julia Heidemann. “Big Data”. *Business & Information Systems Engineering* 5, no. 2 (2013): 65–69, <https://doi.org/10.1007/s12599-013-0249-5>.

Buning, Madeleine De Cock. *A Multi-dimensional Approach to Disinformation: Report of the Independent High Level Group on Fake News and Online Disinformation*. EU: Communications Network and Technology (Luxembourg: Publications Office of the

European Union, March, 2018), https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/70297/DeCockB_2018?sequence=1&isAllowed=y (staženo 22. dubna 2022).

Bušťíková, Lenka. „Analýza sociálních sítí / Social Network Analysis“. *Sociologický Časopis / Czech Sociological Review*, č. 2 (1999): 193–206, https://www.jstor.org/stable/41131461?seq=1#metadata_info_tab_contents.

Cherubini, Federica a Lucas Graves. *The Rise of Fact-Checking Sites in Europe*. Digital News Project 2016 (Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2016), <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/research/files/The%2520Rise%2520of%2520Fact-Checking%2520Sites%2520in%2520Europe.pdf> (staženo 23. května 2022).

Cinelli, Matteo et al. “The Echo Chamber Effect on Social Media”. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 118, no. 9 (2021), <https://doi.org/10.1073/pnas.2023301118>.

Claussen, Victor. “Fighting Hate Speech and Fake News. The Network Enforcement Act (NetzDG) in Germany in the Context of European Legislation”. *Media Laws* 3, no. 3 (2018): 110–136.

Dave, Aashka, Emily Boardman Ndulue, Laura Schwartz-Henderson a Eli Weiner. “Targeting Greta Thunberg: A Case Study in Online Mis/Disinformation”. *German Marshall’s Fund Policy Paper* 11/2020 (Washington DC: German Marshall’s Fund of the United States, 2020), https://www.gmfus.org/sites/default/files/Dave%2520et%2520al%2520-%2520Targeting%2520Greta%2520Thunberg_July%252022.pdf, staženo (25. dubna 2022).

Dawson, Andrew a Martin Innes. “How Russia’s Internet Research Agency Built Its Disinformation Campaign”. *The Political Quarterly* 90, no. 2 (2019): 245–56, <https://doi.org/10.1111/1467-923x.12690>.

Doerr, Nicole. “The Visual Politics of the Alternative for Germany (AfD): Anti-Islam, Ethno-Nationalism, and Gendered Images”. *Social Sciences* 10, no.1 (2021): 20, <https://doi.org/10.3390/socsci10010020>.

Eberle, Jakub a Jan Daniel. “ ‘Putin, You Suck’: Affective Sticking Points in the Czech Narrative on ‘Russian Hybrid Warfare’ ”. *Political Psychology* 40, no. 6 (2019): 1267–81, <https://doi.org/10.1111/pops.12609>.

Eberle, Jakob a Jan Daniel. "Anxiety Geopolitics: Hybrid Warfare, Civilisational Geopolitics, and the Janus-Faced Politics of Anxiety". *Political Geography* 92 (January 2022): 102502, <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2021.102502>.

Echtermann, Alice. „Nein, die Regierung will keine Polygamie einführen oder Menschen mit unklarer Identität einbürgern“. *Correctiv.org* (18. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/migration/2019/05/18/nein-die-regierung-will-keine-polygamie-einfuehren-oder-menschen-mit-unklarer-identitaet-einbuergern/> (staženo 7. ledna 2023).

Eckert, Till. „Nein, diese Fotos belegen nicht, dass Ska Keller ‚Mitglied der Terrororganisation Antifa‘ ist“. *Correctiv.org* (25. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/europa/2019/05/25/nein-diese-fotos-belegen-nicht-dass-ska-keller-mitglied-der-terrororganisation-antifa-ist/> (staženo 3. ledna 2023).

Eckert, Till. „Nein, diese Fotos belegen nicht, dass Ska Keller ‚Mitglied der Terrororganisation Antifa‘ ist“. *Correctiv* (25. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/europa/2019/05/25/nein-diese-fotos-belegen-nicht-dass-ska-keller-mitglied-der-terrororganisation-antifa-ist/> (staženo 25. ledna 2023)

Eckert, Till. „Vor EU-Wahl: Dieses Foto soll die CDU lächerlich machen – es handelt sich aber um eine Bildmontage“. *Correctiv* (6. května 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/politik/2019/05/06/vor-eu-wahl-dieses-foto-soll-die-cdu-laecherlich-machen-es-handelt-sich-aber-um-eine-bildmontage/> (staženo 23. ledna 2023)

Fallis, Don. "What Is Disinformation?". *Library Trends* 63, no. 3 (2015): 401–426, <https://doi.org/10.1353/lib.2015.0014>.

Freelon, Deen a Chris Wells. "Disinformation as Political Communication". *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 145–56, <https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1723755>.

Fuchs, Martin a Josef Holnburger et al. *Kurzstudie. #ep2019 – Die digitalen Parteistrategien zur Europawahl 2019*. Friedrich Ebert-Stiftung Studien (Berlin: Friedrich Ebert-Stiftung, 2019), <https://www.fes.de/index.php?eID=dumpFile&t=f&f=41827&token=6e1bf3bcf42bf4162ba5cc452ba460d703945e30> (staženo 29. prosince 2022).

Gerbaudo, Paolo. "From Cyber-Autonomism to Cyber-Populism: An Ideological History of Digital activism". *TripleC: Communication, Capitalism & Critique* 15, no. 2 (2017): 477–489.

Giachanou, Anastasia a Fabio Crestani. “Like It or Not”. *ACM Computing Surveys* 49, no. 2 (2016): 1–41, <https://doi.org/10.1145/2938640>.

Gregor, Miloš a Petra Vejvodová., *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!* (Brno: CPress, 2018).

Haller, André. „Klick-Populismus: AfD und Die Linke gewinnen Facebook-Wahlkampf“, *Wahlanalyse 2017: Strategie. Kampagne. Bedeutung; Die erste Analyse zur Bundestagswahl von Wissenschaftlern und Kampagnenexperten*. (2017): 84–92.

Hameleers, Michael. “Populist Disinformation: Exploring Intersections between Online Populism and Disinformation in the US and the Netherlands”. *Politics and Governance* 8, no. 1 (2020): 146. <https://doi.org/10.17645/pag.v8i1.2478>.

Heiko Maas. „Rede des Bundesministers der Justiz und für Verbraucherschutz, Heiko Maas, zum Gesetzentwurf zur Verbesserung der Rechtsdurchsetzung in sozialen Netzwerken“. *Bulletin der Bundesregierung*, Nr. 80-1. (Berlin: Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2017), <https://www.bundesregierung.de/bregde/suche/rede-des-bundesministers-der-justiz-und-fuer-verbraucherschutz-heiko-maas--748110> (staženo 27. dubna 2022).

Hloušek, Vít, Lubomír Kopeček a Jakub Šedo. *Politické systémy* (Brno: Barrister & Principal, 2011).

Hochschule der Medien, Stuttgart, DE, “Mostly False: Without the Dissenting Votes of the AfD, a Vaccine Mandate Would Have Been Introduced in Germany”, *EUFactCheck* (1. července 2022), <https://eufactcheck.eu/factcheck/mostly-false-without-the-dissenting-votes-of-the-afd-a-vaccine-mandate-would-have-been-introduced-in-germany/> (staženo 28. prosince 2022).

Hoffman, Frank G., „Hybrid Warfare and Challenges“, *Joint Force Quarterly* 52, no. 1 (January 2009): 34–39.

Hoven, Elisa a Thomas Hestermann. „Kriminalität in Deutschland im Spiegel von Pressemitteilungen der Alternative für Deutschland (AfD)“. *Kriminalpolitische Zeitschrift* 3 (2019): 127–139.

Howard, Phillip N. et al. “Junk News and Bots during the US Election: What were Michigan Voters Sharing over Twitter”. *CompProp, OII, Data Memo*, no. 1 (2017).

Humprecht, Edda. “Where ‘Fake News’ Flourishes: A Comparison across Four Western Democracies”. *Information, Communication & Society* 22, no. 13 (2018): 1973–88. <https://doi.org/10.1080/1369118x.2018.1474241>.

Jansen, Frank. „Verfassungsschutz über Radikalisierung der AfD: SA-Parole und Bürgerkriegsfantasien“. *Tagesspiegel* (20. ledna 2022), <https://www.tagesspiegel.de/politik/sa-parole-und-buergerkriegsfantasien-5417494.html> (staženo 3. ledna 2023).

Jowett, Garth a Victoria O’Donnell. *Propaganda & Persuasion* (Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc, 2019), 2–3.

Kai, Riemer, a Stefanie Filius. “Contextualising Media Choice Using Genre Analysis”. *Business & Information Systems Engineering* 1, no. 2 (2008): 164–76, <https://doi.org/10.1007/s12599-008-0015-2>.

Kapantai, Eleni, Androniki Christopoulou, Christos Berberidis a Vassilios Peristeras. “A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework”. *New Media & Society* (September 2020), 146144482095929, <https://doi.org/10.1177/1461444820959296>.

Keller, Franziska, David Schoch, Sebastian Stier a Jung-Hwan Yang. “Political Astroturfing on Twitter: How to Coordinate a Disinformation Campaign”. *Political Communication* 37, no. 2 (2019): 1–25, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1661888>.

Kemper, Andreas. “AfD, Pegida and the New Right in Germany. The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives”. In *The European Far Right: Historical and Contemporary Perspectives*, ed. Giorgos Charalambous (Berlin: Fridrich Ebert-Stiftung, 2016), 45.

Klein, Hans Hugo. „Gastbeitrag zum Populismus. Bedrohte Demokratie“. *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (31. března 2017), <https://www.faz.net/aktuell/politik/staat-und-recht/gastbeitrag-zum-populismus-bedrohte-demokratie-14948250.html> (staženo 23. dubna 2022).

Kluth, Andreas. “Like a Virus, QAnon Spreads from the U.S. to Germany”. *Bloomberg* (22. září 2020), <https://www.bloomberg.com/opinion/articles/2020-09-22/like-a-virus-qanon-spreads-from-the-u-s-to-europe-germany#xj4y7vzkg> (staženo 3. ledna 2023).

Köcher, Renate. *Grenzen der Freiheit* (Institut für Demoskopie Allensbach, 2019), https://www.ifd-allensbach.de/fileadmin/user_upload/FAZ_Mai2019_Meinungsfreiheit.pdf (staženo 2. ledna 2023).

Kraft, Ina. “Hybrider Krieg – zu Konjunktur, Dynamik und Funktion eines Konzepts”. *Zeitschrift für Außen- und Sicherheitspolitik* 11, Nr. 3 (2018): 305–23, <https://doi.org/10.1007/s12399-018-0705-x>.

Krämer, Benjamin. “Populist Online Practices: The Function of the Internet in Right-Wing Populism”. *Information, Communication & Society* 20, no. 9 (2017): 1293–1309, <https://doi.org/10.1080/1369118x.2017.1328520>.

Laschyk, Thomas. „Keine Morddrohungen in Bremen, Vermieter sagt, er habe sogar nie zugesagt. *Volksverpetzer* (9. května 2019), <https://www.volksverpetzer.de/aktuelles/keine-morddrohungen/> (staženo 14. ledna 2023).

Lazer, David MJ, et al. „The Science of Fake News“, *Science* (2018):1094–1096.

Lazer, David, Matthew A. Baum, Nir Grinberg, Lisa Friedland, Kenneth Joseph, William R. Hobbs a Caroline Mattsson. “Combating Fake News: an Agenda for Research and Action” (2017).

Lee, Na Yeon, Kim Yonghwan and Yoonmo Sang. “How Do Journalists Leverage Twitter? Expressive and Consumptive Use of Twitter”. *The Social Science Journal* 54, no. 2 (2017): 139–47, <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2016.09.004>.

Leidecker-Sandmann, Melanie a Jürgen Wilke. „Routine- oder ‚Schicksalswahl‘? Die deutsche Presseberichterstattung über die Europawahl 2019 im Langzeitvergleich“. In: *Europawahlkampf 2019: Zur Rolle der Medien* (Wiesbaden: Springer VS, 2020): 181–212.

Lewandowsky, Stephan, Ullrich K. H. Ecker a John Cook. “Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the ‘Post-Truth’ Era”. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition* 6, no. 4 (2017), <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>.

Lewis, Seth C., Rodrigo Zamith a Alfred Hermida. “Content Analysis in an Era of Big Data: A Hybrid Approach to Computational and Manual Methods“. *Journal of broadcasting & electronic media* 57, no. 1 (2013): 34–52.

Martin, Nicolas. „Ein Anti-Hass-Gesetz mit Fallstricken“. *Deutsche Welle* (2. ledna 2018), <https://www.dw.com/de/ein-anti-hass-gesetz-mit-fallstricken/a-42005372> (staženo 29. prosince 2022).

Marwick, Alice E. a Rebecca Lewis. *Media manipulation and disinformation online* (New York: Data and Society Research Institute, 2017), http://www.chinhnghia.com/DataAndSociety_MediaManipulationAndDisinformationOnline.pdf (staženo 22. dubna 2022).

Meibauer, Jörg. „Hassrede–von der Sprache zur Politik“. In *Hassrede/Hate Speech. Interdisziplinäre Beiträge zu einer aktuellen Diskussion, Linguistische Untersuchungen 6*, eds. Iris Bons, Gerd Fritz a Thomas Gloning (Bielefeld: Universität Bielefeld, 2013), 1–16, http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2013/9251/pdf/HassredeMeibauer_2013.pdf (staženo 23. dubna 2022).

Meister, Stefan. “The ‘Lisa Case’: Germany as a Target of Russian Disinformation”. *NATO-Review* (25. července 2016), <https://www.nato.int/docu/review/articles/2016/07/25/the-lisa-case-germany-as-a-target-of-russian-disinformation/index.html> (staženo 15. ledna 2023).

Monsees, Linda. “A War against Truth’ - Understanding the Fake News Controversy”. *Critical Studies on Security* 8, no. 2 (2020): 1–14, <https://doi.org/10.1080/21624887.2020.1763708>.

Monsees, Linda. “Information Disorder, Fake News and the Future of Democracy”. *Globalizations* (May 2021): 1–16, <https://doi.org/10.1080/14747731.2021.1927470>.

Müller, Pia. „Extrem Rechte Influencerinnen auf Telegramm: Normalisierungsstrategien in der Corona-Pandemie“. *ZRex – Zeitschrift für Rechtsextremismusforschung* 2, Nr. 1 (2022): 91–109, <https://doi.org/10.3224/zrex.v2i1.06>.

Neudert, Laura, Bence Kollanyi a Phillip N. Howard. “Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What Are German Voters Sharing over Twitter?”. *ORA. Computational Propaganda Project* (September 19, 2017), <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:33f7d85c-a25e-4796-aebf-a0e601fc84c1>.

Neudert, Lisa, Bence Kollanyi a Philip N. Howard. “Junk News and Bots during the German Parliamentary Election: What are German Voters Sharing over Twitter?”. *Comprop Data Memo* (2017).

Nutil, Petr. *Média, lži a příliš rychlý mozek: Průvodce postpravdivým světem* (Praha: Grada Publishing a. s., 2018).

Oswald, Margit E. a Stefan Grosjean. "Confirmation Bias". In *A Handbook on Fallacies and Biases in Thinking, Judgement and Memory*, ed. Rüdiger Pohl (London: Psychology Press, 2004), 79–83.

Pamment, James. *The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative*, Carnegie Endowment for International Peace (July 15, 2020).

Pellegata, Alessandro a Francesco Visconti. "Voting for a Social Europe? European Solidarity and Voting Behaviour in the 2019 European Elections". *European Union Politics* (August 2021), 146511652110350, <https://doi.org/10.1177/14651165211035054>.

Pfeifer, Hans. „Bundestagswahlkampf. AfD: Falschmeldungen als Geschäftsmodell“. *Deutsche Welle* (5. září 2021), <https://www.dw.com/de/afd-falschmeldungen-als-gesch%C3%A4ftsmodell/a-58906677> (staženo 23. května 2022).

Pierri, Francesco, Alessandro Artoni a Stefano Ceri. "Investigating Italian Disinformation Spreading on Twitter in the Context of 2019 European Elections". Edited by Fabiana Zollo. *Plos One* 15, no. 1 (2020): e0227821, <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0227821>.

Potthast, Martin et al. "Crowdsourcing a Large Corpus of Clickbait on Twitter". *Proceedings of the 27th international conference on computational linguistics* (Santa Fe, New Mexico, USA, 2018): 1498–1507.

Quandt, Thorsten, Lena Frischlich, Svenja Boberg a Tim Schatto-Eckrodt. "Fake News". *The International Encyclopedia of Journalism Studies* (April 2019), 1–6, <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0128>.

Redaktion. „Contrary to reports – No proposal for Ban on Runes in Sweden, *Avsnitt: Juridikfrontensperspektiv* (4. června 2019), <https://www.juridikfronten.org/2019/06/04/contrary-to-reports-no-proposal-for-ban-on-runes-in-sweden/>.

Reichborn-Kjennerud, Erik et al. "What is hybrid warfare?". Policy Brief 2016., no. 1 (Oslo: Norwegian Institute for International Affairs (NUPI) (2016)), https://nupi.brage.unit.no/nupi-xmlui/bitstream/handle/11250/2380867/NUPI_Policy_Brief_1_Reichborn_Kjennerud_Cullen.pdf.

Sängerlaub, Alexander, Miriam Meier a Wolf-Dieter Rühl. *Fakten statt Fakes. Verursacher, Verbreitungswege und Wirkungen von Fake News im Bundestagswahlkampf* (Berlin: Stiftung Neue Verantwortung, März 2018), https://www.stiftung-nv.de/sites/default/files/snv_fakten_statt_fakes.pdf (staženo 27. prosince 2022).

Sarovic, Alexander. „Was hinter der Twitter-Sperre Cheblis steckt“. *Der Spiegel* (5. května 2019), <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/sawsan-chebli-und-die-twitter-sperre-maschinen-und-meinungsfreiheit-a-1265838.html>

Schmitz, Sandra a Christian Berndt. “The German Act on Improving Law Enforcement on Social Networks (NetzDG): A Blunt Sword?”. *SSRN Electronic Journal* (2018), <https://doi.org/10.2139/ssrn.3306964>.

Schröder, Wolfgang a Bernhard Weßels. „Die AfD auf dem Weg der Radikalisierung“. *Politikum* 7, Nr. 4 (2021): 10–15, <https://doi.org/10.46499/1760.2185>.

Schroeder, Ralph. “Digital Media and the Entrenchment of Right-Wing Populist Agendas”. *Social Media and Society* 5, no. 4 (2019): 205630511988532, <https://doi.org/10.1177/2056305119885328>.

Siggelkow, Pascal. „Faktenfinder. Bundestagsausschüsse. AfD bietet Pseudo-Experten eine Bühne“. *tagesschau.de* (25. října 2022), <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/afd-ausschuesse-bundestag-101.html> (staženo 27. prosince 2022).

Sloman, Steven A. a Philip Fernbach. *The Knowledge Illusion: Why We Never Think Alone* (New York: Riverhead Books, 2017).

Southern, Lucinda. “Inside Spiegel’s 70-person Fact-Checking Team”. *Digiday* (15. srpna 2017), <https://digiday.com/media/inside-spiegels-70-person-fact-checking-team/> (staženo 23. května 2022)

Stern, Jenny. “Europawahl: Was machen soziale Netzwerke gegen Fakes?”. *BR24*, 23. května 2019, <https://www.br.de/nachrichten/deutschland-welt/do-europawahl-was-machen-soziale-netzwerke-gegen-fakes> (staženo 28. prosince 2022).

Syrovátka, Jonáš. “In Scrooge’s Boots: Lessons Learned on Disinformation from the 2019 European Elections”. *European View* 18, č. 2 (2019): 203–9, <https://doi.org/10.1177/1781685819879863>.

Tucker, Joshua, Andrew Guess, Pablo Barbera, Cristian Vaccari, Alexandra Siegel, Sergey Sanovich, Denis Stukal a Brendan Nyhan. "Social Media, Political Polarization, and Political Disinformation: A Review of the Scientific Literature". *SSRN Electronic Journal* (2018), <https://doi.org/10.2139/ssrn.3144139>.

Waisbord, Silvio. "Truth Is What Happens to News". *Journalism Studies* 19, no. 13 (2018): 1866–78, <https://doi.org/10.1080/1461670x.2018.1492881>.

Wallasch, Alexander. „Illu der Frau gibt Tipps, wie „Stichwunden“ zu versorgen sind, 23. 4. 2019, Tichys Einblick, <https://www.tichyseinblick.de/feuilleton/medien/illu-der-frau-gibt-tipps-wie-stichwunden-zu-versorgen-sind/> (staženo 25. 1. 2023).

Wardle, Claire a Hossein Derakhshan. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*. Council of Europe report DGI (2017) 09 (Strasbourg: Council of Europe, 2017), <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>.

Wardle, Claire et al. "Thinking about 'Information Disorder': Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information". In *Journalism, 'fake news' & disinformation*, eds. Cherilyn Ireton a Julie Posetti (Paříž: UNESCO, 2018).

Wardle, Claire. "The Need for Smarter Definitions and Practical, Timely Empirical Research on Information Disorder". *Digital Journalism* 6, no. 8 (2018): 951–63, <https://doi.org/10.1080/21670811.2018.1502047>.

Woodfield, Kandy. *The Ethics of Online Research* (Bingley, UK: Emerald Publishing Limited, 2018).

Zarocostas, John. "How to Fight an Infodemic". *The Lancet* 395 (10225): 676, [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30461-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30461-X).

Zimmermann, Fabian a Matthias Kohring, " 'Fake News' Als Aktuelle Desinformation. Systematische Bestimmung Eines Heterogenen Begriffs". *Medien & Kommunikationswissenschaft* 66, Nr. 4 (2018): 526–41, <https://doi.org/10.5771/1615-634x-2018-4-526>.

Zimmermann, Fabian a Matthias Kohring. "Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election". *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 215–37, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>.

Sociální sítě

Anonymizovaný účet podporovatele, „#NieWiederCDU #Europawahl #AfD, Twitter, 5. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124862181835780096](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124862181835780096) (staženo 5. ledna 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Bei uns ist auch Kreistag- und Gemeinderatswahl. Im Kreistag wähle ich natürlich #AfD. Im Gemeinderat gibt es nur drei Parteien. Da wähle ich Freie Wähler. Besser als CDU und SPD.#Europawahl2019 (Ist nicht mein Stimmzettel), Twitter, 23. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131677208483958790](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131677208483958790) (staženo 5. ledna 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Das könnte auch Dein Regierungschef sein. Italiens Salvini, Matteo, Nach Italien ziehen, oder #AfD wählen für einen deutschen Salvini. #Europawahl,“ Twitter, 5. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124881284512272384](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124881284512272384) (staženo 5. ledna 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Das Twitterprofil von #AfD Guido Reil (@GuidoReil) wurde kurz vor der #Europawahl2019 gesperrt. Dass er etwas unanständiges geschrieben haben soll, kann ich kaum glauben. Auch dass er gesperrt wurde kann ich kaum glauben. Guido Reil war 26 Jahre bei der SPD“, Twitter, 24. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131907330705108992](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131907330705108992) (staženo 3. ledna 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Ein Moslem mit drei Frauen möchte eingebürgert werden. Sie haben 13 Kinder. Aber wer finanziert das? Das wird teuer. Das finanziert eine neue Steuer. Die heißt allerdings nicht Flüchtlingssteuer, sondern #CO2Steuer. #AfD #Europawahl2019, Twitter, 8. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126214120573894658](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126214120573894658) (staženo 23. ledna 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Ich beschäftige mich seit 2016 mit der #AfD. Nachdem ich den Parteitag in Stuttgart im Internet gesehen habe, bin ich Fan geworden. #Europawahl2019, Twitter, 24. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131974001742557184](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131974001742557184) (staženo 5. ledna 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Kleines Betthupferl: Hier ehrt US-Präsident #Trump Golf-Spieler Tiger Woods mit der Freiheitsmedallie. Aber es wird der Nachrichtensender CNN aufs Horn genommen mit den Worten ‚Trump erwürgt schwarzen Mann‘. Eine Anspielung auf Desinformationen in den Medien,“ Twitter, 9. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126246820101984260](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126246820101984260) (staženo 3. února 2023).

Anonymizovaný účet podporovatele, „Natascha Runge, sie ist verheiratet und hat zwei Kinder. Am Freitag wurde sie von zwei Männern in den Bauch getreten, weil sie #AfD-Plakate aufgehängt hat. Dabei hatte sie kurz davor eine Operation am Bauch. Ich wünsche Ihr das Beste und gute Besserung.#Europawahl, Twitter, 5. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124813983045779461](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124813983045779461) (staženo 25. ledna 2023).

Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Einreise per Flugzeug: Regierung erklärt Flüchtlingszahlen zur Geheimsache / AfD prüft rechtliche Schritte, Twitter, 15. května 2019, https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1128589085541654528, (staženo 2. ledna 2023).

Junge Freiheit(@Junge_Freiheit), „Die geächteten Aktivisten: Weil die Identitäre Bewegung von rechts kommt, und nicht von links, werden ihre Anhänger nicht als ‚mutige Aktivisten‘ gesehen, sondern als ‚Extremisten‘. Ein Kommentar von JF-Chefredakteur @Dieter_Stein“, Twitter, 3. května 2019, https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1124207115814481920 (staženo 2. ledna 2023).

Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), „Freundliche Begegnung und interessanter Gedankenaustausch mit Steve #Bannon heute in Weimar. Good and friendly meeting with #SteveBannon. We had an interesting conversation in #Weimar today. #AfD #Europawahl2019 #EP2019 #EUWahl #EUWahl2019, Twitter, 14. května 2019, https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1128338023589060608 (staženo 23. ledna 2023).

Prof. Dr. Jörg Meuthen (@Joerg_Meuthen), „Guten Morgen Irrsinns-Summe von 23 Mrd. €! Das ist bspw. deutlich mehr als der gesamte Haushalt für Bildung & Forschung! Zeit, den eigenen Wohlstand zu sichern anstatt das Geld für illegale Einwanderer auszugeben. Zeit für die #AfD!#Europawahl2019, Twitter, 21. května 2019, http://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1130754164324225024 (staženo 11. ledna 2023).

Prof. Dr. Jörg Meuthen (@Joerg_Meuthen), „Guten Morgen. Auf die Frage, was denn die größten Tabuthemen sein, wurden - Welch Wunder! - die sog. Flüchtlinge und der Islam genannt. 41 % kritisierten auch, dass es insgesamt mit der Political Correctness übertrieben werde, 23. května 2019. http://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1131449766162837504 (staženo 11. ledna 2023).

Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), „Guten Morgen. Hier wird die freiheitliche Demokratie in Frage gestellt. Höchste Zeit, unser ALLER Freiheit endlich zu verteidigen - und deren Feinde zu stoppen. Höchste Zeit für die #AfD! #Bremen #HBWahl #Europawahl2019 #EP2019 #LtwBremen #EUWahl,“ https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1126398975546990592 (staženo 12. ledna 2023).

Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), Eine #Islamisierung findet nicht statt: Bestimmt sind im (bislang noch) christlich geprägten Bayern auch schon vor Jahren und Jahrzehnten Schulfeste wegen des islamischen Fastenmonats #Ramadan abgesagt worden! Zeit für die #AfD“, Twitter, 10. května 2019 „https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1126886095298408449“ (staženo 23. ledna 2023).

Prof. Dr. Jörg Meuthen (@joerg_meuthen), 🇮🇹liche Grüße aus #Mailand vom großen Treffen der europäischen Patrioten auf Einladung von @matteosalvinimi! ITDE #26maggiovotoLega #Europawahl2019 #EP2019 #EUWahl2019 #EUWahl #AfD #Lega., Twitter, 18. května 2019, https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1129764404168462338 (staženo 2. února 2023).

Internetové zdroje

“2018 Code of Practice on Disinformation”. Evropská komise, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/2018-code-practice-disinformation> (staženo 23. listopadu 2022).

“2019 European Elections: National Rules”, European Parliament, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/623556/EPRS_ATA\(2018\)623556_DE.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2018/623556/EPRS_ATA(2018)623556_DE.pdf) (staženo 23. prosince 2022).

„AfD sagt Wahlkampf-Abschluss in Bremen wegen Morddrohungen ab“. *Die Welt* (AFP, 8. května 2019), <https://www.welt.de/politik/deutschland/article193196123/Bremen-AfD-sagt-Wahlkampf-Abschluss-wegen-Morddrohungen-ab.html> (staženo 23. ledna 2023).

„ARD-Faktenfinder“. *tagesschau.de*, <https://www.tagesschau.de/faktenfinder/> (staženo 23. května 2022).

Bestimmt sind im (bislang noch) christlich geprägten Bayern auch schon vor Jahren und Jahrzehnten Schulfeste wegen des islamischen Fastenmonats #Ramadan abgesagt worden!

„Deutschland“. Europäisches Parlament, <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/de/deutschland/> (staženo 23. prosince 2022).

“Disinformation. Noun. Oxford Learner’s dictionaries”. *Oxford Learner’s Dictionary*, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/disinformation?q=disinformation> (staženo 20. listopadu 2022).

Dokument 52018JC0036. Společné sdělení Evropskému parlamentu, Evropské radě, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a výboru regionů. Akční plán proti dezinformacím ze dne 5. 12. 2018.

Dokument 52020PC0825 ze dne 15. 12. 2020 Návrh nařízení Evropského parlamentu a rady o jednotném trhu digitálních služeb (akt o digitálních službách) a o změně směrnice 2000/31/ES.

Dokument 52022PC0457 ze dne 16. 9. 2022 Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví společný rámec pro mediální služby na vnitřním trhu (Evropský akt o svobodě sdělovacích prostředků) a mění směrnice 2010/13/EU.

“DPA Factchecking”. *DPA-Factchecking*, <https://dpa-factchecking.com/germany/> (staženo 23. května 2022).

„Europawahlprogramm 2019. Programm der Alternative für Deutschland für die Wahl zum 9. Europäischen Parlament 2019“. AfD, <https://www.bvdw.org/fileadmin/bvdw/Upload/bilder/themen/digitalpolitik/europacheck/Europawahlprogramm.AfD.pdf> (staženo 28. prosince 2022).

Hej, 2019. „23 Milliarden Euro für Flüchtlinge? Was wirklich hinter der Zahl steckt „, *Focus Online*, 21. května 2019, https://www.focus.de/politik/deutschland/fluechtlings-und-integrationskosten-23-milliarden-euro-fuer-fluechtlings-was-wirklich-hinter-der-zahl-steckt_id_10738613.html (staženo 5. ledna 2023)

“How ‘Free Speech Absolutist’ Elon Musk would Transform Twitter”. *The Guardian* (14. dubna 2022) <https://www.theguardian.com/technology/2022/apr/14/how-free-speech-absolutist-elon-musk-would-transform-twitter> (staženo 30. prosince 2022).

“How we adress misinformation on Twitter”. *Twitter.com*, <https://help.twitter.com/en/resources/addressing-misleading-info> (staženo 28. prosince 2022).

„Narativ der Desinformation: Migration verdrängt deutsche Traditionen“. *Correctiv.org* (3. prosince 2019), <https://correctiv.org/faktencheck/hintergrund/2019/12/03/narrativ-der-desinformation-migration-verdraengt-deutsche-traditionen/> (staženo 28. prosince 2022).

„*Nationale Sicherheitsstrategie*“. Bundesministerium der Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/nationale-sicherheitsstrategie> (staženo 28. prosince 2022).

„OVĚŘOVNA: Ukrajínští uprchlíci s tuberkulózou a žloutenkou? ‚Sprostá lež,‘ reaguje starosta“. *iRozhlas.cz*. (20. dubna 2022), https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/praha-ukrajina-uprchlici-zloutenka-tuberkuloza-hoax-overovna_2204200500_pik (staženo 22. dubna 2022).

“Report: Far Right Networks of Deception”. *Avaaz* (květen 2019), <https://avaazimages.avaaz.org/Avaaz%20Report%20Network%20Deception%2020190522.pdf> (staženo 28. prosince 2022).

„Schlagwort: Sperrung von Nutzerkonto einer rechtsextremistischen Gruppe“. *datenschutzticker.de* (22. října 2012), <https://www.datenschutzticker.de/tag/sperrung-von-nutzerkonto-einer-rechtsextremistischen-gruppe/> (staženo 21. ledna 2023).

„Social-Media-Nutzerzahlen 2022“. *Blog2Social by Adenion*, <https://www.blog2social.com/de/blog/social-media-nutzer/> (staženo 28. prosince 2022).

„The Origins of Twitter,“ *Pennington Creative*, <https://penningtoncreative.com/the-origins-of-twitter/> (staženo 28. prosince 2022)

“Twitter Faces Renewed Scrutiny over Disinformation in Europe”. *Politico.eu* (16. prosince 2022), <https://www.politico.eu/article/twitter-faces-renewed-scrutiny-over-disinformation-in-europe/> (staženo 30. prosince 2022).

„Twitter sperrt Konten von rextsextremen Identitären“. *Handelsblatt* (11. 7. 2020), Australasian Conference on Information Systems Brachten et al. 2017, Hobart, Australia (staženo 28. prosince 2022).

Über uns. *Junge Freiheit*, <https://jungefreiheit.de/informationen/ueber-den-verlag/>, (staženo 8. ledna 2023).

„Viele Politiker haben überwiegend Fake-Follower“. *FAZ.net* (25. ledna 2017), <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/twitter-analyse-viele-politiker-haben-ueberwiegend-fake-follower-14749846.html> (staženo 23. ledna 2023).

„Weissbuch 2016“. Bundesministerium der Verteidigung, <https://www.bmvg.de/de/themen/dossiers/weissbuch> (staženo 22. prosince 2022).

“What Is an Application Programming Interface (API)”. IBM, <https://www.ibm.com/topics/api> (staženo 3. ledna 2023).

„ZDFheuteCheck“. *ZDF*, <https://www.zdf.de/nachrichten/thema/zdfheutecheck-fakten-check-recherche-100.html> (staženo 15. ledna 2023).

Zeit für die #AfD“, Twitter, 10. května 2019 „https://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1126886095298408449“ (staženo 23. ledna 2023).

ZÁVĚREČNÉ TEZE MAGISTERSKÉ PRÁCE NMTS	
Závěrečné teze student odevzdává ke konci Diplomního semináře III jako součást magisterské práce a tyto teze jsou spolu s odevzdáním magisterské práce do SIS předpokladem udělení zápočtu za tento seminář.	
Jméno:	Ctírad Ženka
E-mail:	68517654@fsv.cuni.cz
Specializace (uveďte zkratku)*:	NSS
Semestr a školní rok zahájení práce:	LS 2020/21
Semestr a školní rok ukončení práce:	ZS 2022/23
Vedoucí diplomového semináře:	doc. PhDr. Ota Konrád, PhD.
Vedoucí práce:	Jakub Eberle, PhD.
Název práce:	Dezinformace a jejich šíření na účtech sociální sítě Twitter v Německu při volbách do Evropského parlamentu 2019
Charakteristika tématu práce (max 10 řádek):	Práce se zabývá dezinformacemi na sociální síti Twitter při volbách do Evropského parlamentu v Německu v roce 2019. Kromě teorie dezinformací a teorie informačního chaosu práce vysvětluje specifika dezinformačního prostředí v Německu, propojuje jej s populisticky pravicovou AfD – Alternative für Deutschland a uvádí kontext dezinformací v Evropských volbách. Práce zároveň vysvětluje, jak dezinformace fungují na Twitteru. Hlavní částí je výzkum třech účtů ideologicky spjitelných s AfD, na kterých práce v období před volbami zkoumá témata dezinformací, jejich propojení s AfD, šíření dezinformačního obsahu na účtu lídra kandidátky AfD Jörga Meuthena a zařazuje poznatky do vysvětlené teorie informačního chaosu. V analýze se snaží propojit všechny faktory ohledně dezinformací v Německu do výstupu, který vysvětlí, jak probíhalo šíření dezinformací při evropských volbách v Německu.
Vývoj tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):	Původním úmyslem bylo vytvořit ryze kvantitativní šetření prostřednictvím dat z externího zdroje, průběh rešerše ale posunul pracovní výzkum k sestavení vlastního datového balíčku za určité období z vybraných twitterových účtů.
Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):	Úvod 1. Teorie dezinformací 2. Dezinformace v německém prostředí 3. Dezinformace ve volbách do Evropského parlamentu 2019 a Twitter jako místo k šíření dezinformací 4. Analýza obsahu na Twitteru před volbami do EP 2019
Hlavní výsledky práce (max. 10 řádek):	Výzkum částečně potvrdil hypotézy práce, v rámci prvního bodu potvrdil trend témat jako migrace nebo zdánlivá cenzura v německém dezinformačním prostředí. Témata AfD skutečně byly hlavním tématy i v dezinformacích, nelze ale o zkoumaných účtech hovořit jako o dezinformačních. Pokud účet politika dezinformace využívá, jde o komplexní a těžko rozporovatelná tvrzení. Výzkum potvrdil i hypotézu o přítomnosti jevů z teorie informačního chaosu, dezinformace byly používány především jako sdělení se zavádějícím kontextem. Nejradikálnější dezinformace obsahoval účet podporovatele. Procentuálně je ale zastoupení dezinformací na účtech poměrně nízké. Účet média (Junge Freiheit) dezinformace nevyužívá, spíše píše o polarizačních tématech a využívá některých jevů informačního chaosu, např. clickbaitu. Nelze určit, zda dezinformace škodí nebo jsou šířeny za účelem škodit.
Prameny a literatura (výběr nejpodstatnějších):	Freelon, Deen a Chris Wells. “Disinformation as Political Communication”. <i>Political Communication</i> 37, no. 2 (2020): 145–56, https://doi.org/10.1080/10584609.2020.1723755 . Kapantai, Eleni, Androniki Christopoulou, Christos Berberidis a Vassilios Peristeras. “A Systematic Literature Review on Disinformation: Toward a Unified Taxonomical Framework”. <i>New Media & Society</i> (September

2020), 146144482095929, <https://doi.org/10.1177/1461444820959296>.
 Krämer, Benjamin. "Populist Online Practices: The Function of the Internet in Right-Wing Populism". *Information, Communication & Society* 20, no. 9 (2017): 1293–1309, <https://doi.org/10.1080/1369118x.2017.1328520>.
 Monsees, Linda. "Information Disorder, Fake News and the Future of Democracy". *Globalizations* (May 2021): 1–16, <https://doi.org/10.1080/14747731.2021.1927470>.
 Wardle, Claire a Hossein Derakhshan. *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policymaking*. Council of Europe report DGI (2017) 09 (Strasbourg: Council of Europe, 2017), <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>.
 Wardle, Claire et al. "Thinking about 'Information Disorder': Formats of Misinformation, Disinformation, and Mal-information". In *Journalism, 'fake news' & disinformation*, eds. Cherilyn Ireton a Julie Posetti. (Paříž: UNESCO, 2018).
 Zimmermann, Fabian a Matthias Kohring. "Mistrust, Disinforming News, and Vote Choice: A Panel Survey on the Origins and Consequences of Believing Disinformation in the 2017 German Parliamentary Election". *Political Communication* 37, no. 2 (2020): 215–37, <https://doi.org/10.1080/10584609.2019.1686095>.

Etika výzkumu:**

V rámci diplomové práce byl anonymizován twitterový účet podporovatele AfD. Došlo k tomu i z důvodu, že nelze s určitostí prokázat, zda jde o účet skutečné osoby nebo počítačem kontrolovaného činitele, tj. bota. V návaznosti na tuto skutečnost jsou odkazy na jeho účet dostatečně anonymizovány a využití příspěvky z jeho účtu uváděny v přílohách jako snímky obrazovky, tj. screenshoty.

Jazyk práce:
čeština

Podpis studenta a datum
5. 2. 2023

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí diplomového semináře		
Vedoucí specializace		
Garant programu		

* BAS – Balkánská a středoevropská studia; ES – Evropská studia; NRS – Německá a rakouská studia; RES – Ruská a eurasijská studia; SAS – Severoamerická studia; ZES – Západoevropská studia.

** Pokud je to relevantní, tj. vyžaduje to charakter výzkumu (nebo jeho zadavatel), data, s nimiž pracujete, nebo osobní bezpečnost vaše či dalších účastníků výzkumu, vysvětlíte, jak zajistíte dodržení, resp. splnění těchto etických aspektů výzkumu: 1) informovaný souhlas s účastí na výzkumu, 2) dobrovolná účast na výzkumu, 3) důvěrnost a anonymita zdrojů, 4) bezpečný výzkum (nikomu nevznikne újma).

Seznam příloh

Příloha č. 1. Přehled účtů využitých pro výzkum Twitteru mezi 1. a 25. květnem 2019.

Příloha č. 2. Typologie příspěvků na účtu podporovatele. Zdroj: vlastní výzkum, viz Příloha č. 15.

Příloha č. 3. Témata AfD na Twitteru Jörga Meuthena před evropskými volbami v roce 2019. Zdroj: vlastní výzkum (viz Příloha č. 15).

Příloha č. 4. Podíl dezinformací na jednotlivých účtech, zdroj: vlastní výzkum.

Příloha č. 5. Témata Junge Freiheit mezi nejvíce populárními články na Twitteru média. Zdroj: vlastní zpracování, vlastní výzkum.

Příloha č. 6. Typy obsahů dle teorie informačního chaosu dle Wardle a Derakhshana. Zdroj: zpracování vlastního výzkumu, viz Příloha č. 15, některé duplicity neuvedeny (stejná dezinformace se šířila na více účtech).

Příloha č. 7. Seznam identifikovaných dezinformací. Zdroj: Twitter, vlastní zpracování.

Příloha č. 8. Výstup z kampaně Jörga Meuthena, doplněný komentářem o dezinformační sdělení, zdroj: Prof. Dr. Jörg Meuthen (@Joerg_Meuthen), „Guten Morgen Irrsinns-Summe von 23 Mrd. €! Das ist bspw. deutlich mehr als der gesamte Haushalt für Bildung & Forschung! Zeit, den eigenen Wohlstand zu sichern anstatt das Geld für illegale Einwanderer auszugeben. Zeit für die #AfD!#Europawahl2019, Twitter, 21. května 2019, http://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1130754164324225024 (staženo 11. ledna 2023)

Příloha č. 9. Výstup z kampaně Jörga Meuthena, šířící dezinformace v zavádějícím kontextu, zdroj: Prof. Dr. Jörg Meuthen (@Joerg_Meuthen), „Guten Morgen Irrsinns-Summe von 23 Mrd. €! Das ist bspw. deutlich mehr als der gesamte Haushalt für Bildung & Forschung! Zeit, den eigenen Wohlstand zu sichern anstatt das Geld für illegale Einwanderer auszugeben. Zeit für die #AfD!#Europawahl2019, Twitter, 21. května 2019, http://twitter.com/Joerg_Meuthen/status/1130754164324225024 (staženo 11. ledna 2023).

Příloha č. 10. Satirická karikatura Junge Freiheit z 15. 5. 2019, nesoucí znaky nenávistného obsahu, zdroj: Junge Freiheit (@junge_freiheit), „Endlich! Berlin begrenzt Kriminalität“, Twitter, 15. května 2019, https://twitter.com/Junge_Freiheit/status/1128600148173557761 (staženo 28. ledna 2023).

Příloha č. 11. Fotografie, sdílená s dezinformací o Ska Keller, zdroj: anonymizovaný účet podporovatele, „Ska Keller ist Spitzenkandidatin der #Grünen für die #Europawahl2019 Diese Dame hat ein zweites Gesicht. Eines, das unsere Medien nicht transportieren. Sie steht für den Schwarzen Block der Antifa. Mit so einer Maske posiert man nicht, wenn man gegen Gewalt ist.#AfD“, Twitter, 22. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1131255635918622721](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1131255635918622721) (staženo 28. ledna 2023).

Příloha č. 12. Záměrně vytvářený obsah na účtu podporovatele. Zdroj: anonymizovaný účet podporovatele, „Ein Moslem mit drei Frauen möchte eingebürgert werden. Sie haben 13 Kinder. Aber wer finanziert das? Das wird teuer. Das finanziert eine neue Steuer. Die heißt allerdings nicht Flüchtlingssteuer, sondern #CO2Steuer. #AfD #Europawahl2019, Twitter, 8. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126214120573894658](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126214120573894658) (staženo 23. ledna 2023).

Příloha č. 13. Fotografie zničené zastávky, na kterou byl přidán grafickou úpravou plakát CDU před volbami, zdroj: anonymizovaný účet podporovatele, „#NieWiederCDU #Europawahl #AfD, Twitter, 5. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1124862181835780096](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1124862181835780096) (staženo 5. ledna 2023).

Příloha č. 14. Podvodný obsah z účtu podporovatele, zdroj: anonymizovaný účet podporovatele, „Kleines Betthupferl: Hier ehrt US-Präsident #Trump Golf-Spieler Tiger Woods mit der Freiheitsmedallie. Aber es wird der Nachrichtensender CNN aufs Horn genommen mit den Worten ‚Trump erwürgt schwarzen Mann‘. Eine Anspielung auf Desinformationen in den Medien,“ Twitter, 9. května 2019, [https://twitter.com/\(anonymizováno\)/status/1126246820101984260](https://twitter.com/(anonymizováno)/status/1126246820101984260) (staženo 3. února 2023).

Příloha č. 15. Výzkumy na sociální síti Twitter, vybraná data, z období 1.–25. května 2019, pomocí *Advanced search* a funkcí *since* a *until* na Twitteru, 3.–8. ledna 2023 (viz Metodologie)